

577

A.П.О.

КН
КН

Н

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΠΑΡΕΠ. ΘΕΣ/ΝΙΚΗΣ
ΑΠΟΘΗΚΗ

20311

Α.Π.Θ.

C. F. WEITZMANN

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΠΑΡ' ΕΛΛΗΣΙ ΜΟΥΣΙΚΗΣ

ΜΕΘΕΡΜΗΝΕΥΘΕΙΣΑ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗΝ ΕΚ ΤΗΣ ΓΕΡΜΑΝΙΚΗΣ ΜΕΤΑ ΠΟΛΛΩΝ
ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ ΔΙΟΡΘΩΣΕΩΝ ΚΑΙ ΠΛΕΙΣΤΩΝ
ΠΡΟΣΘΗΚΩΝ ΚΑΙ ΠΑΡΑΠΟΜΠΩΝ

ΒΙΒΛ. ΟΙΚΗΝ
Ν. Γ. ΠΟΛΙΤΟΥ
ΑΡΙΘ. 4438

ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΑΡΧΑΙΟΥΣ ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ

ΥΠΟ

Ι. Α. ΛΟΝΤΟΥ

Δρ. Φιλ. καὶ καθηγητοῦ ἐν Ἀθήναις

*Ἐν ἀποτίμῳ καὶ
Νικαγ. Πολίτη, καδινιέρῃ
ἀντὶ τοῦ Παιδαγωγίου.*

ὁ ποιητής

Βιβλ. Εισ. 12884

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΑΔΕΞ. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ

3 — Ὀδὸς Ὁφθαλματρείων — 3.

1895

109698

LIBRARY

285

1930

ML
169
• L6616
1895
CJ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ ΤΟΥ ΜΕΤΑΦΡΑΣΑΝΤΟΣ

Ὅτε ἐν ἔτει 1892 ἐκδιδόμενον ἤρξατο πάνυ φιλοκάλως τὸ περιοδικὸν «Καλλιτεχνικὸς κόσμος», παρεκλήθημεν καὶ ἡμεῖς σὺν ἄλλοις ὑπὸ τῶν φιλοτιμῶν αὐτοῦ ἐκδοτῶν, ὅπως τὴν ἰδίαν πνευματικὴν ἡμῶν συμβολὴν παράσχωμεν. Ἀρμοδιώτατον δὲ πρὸς τὸ περιοδικὸν τοῦτο καὶ προσήκον μάλιστα ἔργον πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτοῦ ὑπελάβομεν, ὅτι εἴνε ἡ σύντομος καὶ ἀξία λόγον πραγματεία περὶ τῆς παρ' Ἑλλήσι μουσικῆς τοῦ Weitzmann. Τοῦ ἔργου τούτου ὀλίγα τιτὰ ἐκ τοῦ α' κεφαλαίου ἐδημοσιεύθησαν· διότι ἀτυχῶς οἱ φιλόκαλοι ἐκδότες τοῦ «καλλιτεχνικοῦ κόσμου» μὴ τυχόντες ἥς ἔδει παρὰ τῶν δυναμένων καὶ φιλομούσων νὰ τύχωσιν ἐπιβοηθείας καὶ εἰς τὰς μεγάλας δαπάνας μὴ δυνάμενοι ν' ἀντίσχωσιν, ἠναγκάσθησαν ἀναβαλόντες εἰς εὐθετωτέρους καιροὺς νὰ παύσωσι τὴν ἐκδοσιν αὐτοῦ. Ἐπειδὴ ὅμως ἡμεῖς εἰς τὴν μετάφρασιν αὐτοῦ ἱκανῶς εἴχομεν προβῆ, πολλὰς προσθήκας καὶ βελτιώσεις ἐπετεγκόντες ἐνιαχοῦ καὶ ἐν αὐτῷ τῷ κειμένῳ, εὐλόγον ἐκρίναμεν νὰ δημοσιεύσωμεν αὐτὸ ἔν τιτι τῶν παρ' ἡμῖν ἐκδιδομένων περιοδικῶν. Ἀνηνέχθημεν λοιπὸν εἰς τὸν τῆς Ἑστίας ἐκδότην, ὅστις ὅμως εἶχεν ἤδη, ὡς εἶπε, τότε ὑπὸ τὰ πιεστήρια τὸ ἔργον τοῦτο μεταπεφρασμένον ὑπὸ τοῦ κ. Μάλτου. Πιστεύσαντες ἀνεμέρομεν τὴν δημοσίευσιν, ἥτις ἐγένετο μὲν, ἀλλὰ τὸ ἐπόμενον ἔτος, παρελθόντων πολλῶν μηνῶν. Ἡ ἀνάγνωσις ὅμως τοῦ πονήματος τούτου προδήλως δεικνύει καὶ εἰς τοὺς μὴ ἐπαύοντας ἐτι τὰ περὶ τῆς τῶν Ἑλλήνων μουσι-

κῆς, ὅτι ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸ φιλολογικὸν τοῦ ἔργου μέρος μετὰ σπουδῆς ἢ μετάφρασις ἐγένετο· διότι ἀνακρίβειαι καὶ πεπαλαιωμένα σφαλερὰ γινώμει, αἵτινες οὐδαμῶς ὀλίγαι καὶ ἀσήμαντοι εἶνε, ἔπρεπε γὰρ διορθωθῶσιν ὑπὸ τοῦ μεταφράσαντος. Διότι καὶ οἱ εἰς τὰ Ἑλληνικὰ ἤδη σχολετα φριτῶντες παῖδες, ὅτι ἄλλως ἔχουσιν ἱστορικὰ τινα γεγονότα γινώσκουσι διδασκόμενοι. Πάντων δὲ μάλιστα ἔπρεπε γὰρ διορθωθῶσι τὰ ἐξῆς: α') τὰ περὶ Ἑρμοῦ καὶ Παλλάδος λεγόμενα (σελ. 2 καὶ 3), β') ὅτι εἰς Ἑλλάδα ἐκόμισε τὰ Ὀμήρου ποιήματα ὁ Σόλων (σελ. 12), ὃ καὶ ἐν σελ. 45 περὶ Πεισιστράτου λέγεται, γ') ὁ περὶ κίμωνέου εἰρήνης μῦθος (σελ. 49), δ') ἡ περὶ ἰδρύσεως σχολῶν ὑπὸ Σόλωνος δόξα (σελ. 55), ε') τὸ περὶ Ἀλκιβιάδου, ὅτι ἔργον οὐκ ἦν Περικλέους (σελ. 64), ς') τὸ περὶ ἐπτὰ ἐλευθερίων τεχνῶν, (σελ. 79), αἷς ὁ συγγραφεὺς καὶ ἐπιστήμης καταλέγει, καὶ τινα ἄλλα. Διὰ τοὺς σπουδαίους λοιπὸν τούτους λόγους καὶ διὰ τὴν ἄλλην ἡμῶν ἐργασίαν, εἰς τὰς πηγὰς ἀναδραμόντων περὶ τῶν ἐν τῇ πραγματείᾳ ταύτῃ μνημονευμένων, ὅσα ἡμεῖς ἀναγκαῖον καὶ πρέπον ἐκρίναμεν σαφέστερον γὰρ ἐξημερεύσωμεν καὶ διεξοδικώτερον γὰρ ἐκθέσωμεν καὶ ἐλλείψεις γὰρ ἀναπληρώσωμεν, οὐδαμῶς ἀπωκνήσαμεν γὰρ ἐκδώσωμεν τὸ ἔργον ἐπὶ τῇ πεποιθήσει, ὅτι τὸ ἀνὰ χεῖρας βιβλίον πολλῷ πληρέστερον καὶ τελειότερόν ἐστιν.

Ὅποσον δὲ χρησιμὸν ἐστίν, οὐ πολλῶν δεόμεθα λόγων πρὸς Ἑλληνας ἱστορίαν τῆς παρ' Ἑλλησι μουσικῆς παραδιδόντες. Ἡ εὐνοίῃς ἀπὸ τινων ἐτῶν ἀρξαμένη διέγερσις καὶ ἀναζωπύρησις παρ' ἡμῖν τοῦ μουσικοῦ αἰσθήματος διὰ τε τοῦ παλαμάχου Ὁδείου, τῆς Φιλαρμονικῆς καὶ τοῦ Ὁμίλου τῶν φιλομούσων, ἀπόδειξις ἐστίν ὅτι εἰς πολλοὺς πολλὴν τὴν ὠφέλειαν θέλει παράσχει, μάλιστα μὲν εἰς τοὺς δυναμένους γὰρ συγκρίνωσι τὴν ἀρχαίαν

πρὸς τὴν νεωτέραν τῶν Εὐρωπαίων μουσικὴν, λέγω δὲ τοὺς ἐξ ἐπαγγέλματος ὁπαδοὺς τῆς θείας τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ τῶν Μουσῶν τέχνης, ἰδίᾳ δὲ εἰς τοὺς ἐρασιτέχνας φιλομαθείᾳ καὶ περιεργίᾳ ἀγομένους, ὅπως εὖρωσί τι τῶν παρ' αὐτῶν ἐγνωσμένων ἐν ἐκείνῃ. Διότι διὰ τοῦ βιβλίου τούτου θέλουσι διδαχθῇ τὴν γένεσιν καὶ ἐπίδοσιν, τὴν ἀκμὴν καὶ ἀπάνθησιν τῆς ροῦν καὶ καρδίας διακατεχούσης θεοδότου τέχνης. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν σπουδάζουσαν χρυσὴν νεολαίαν χρησιμώτατον τὸ ἔργον ἔσται διότι δι' αὐτοῦ καταληπτότερα αὐτοῖς ἔσονται τὰ τε περὶ ἀγωγῆς καθόλου τῶν Ἑλλήνων ὑπὸ τῶν παλαιῶν παραδεδομένα καὶ τὰ τῶν δραμάτων μάλιστα, οὐ μόνον τὰ περὶ χοροῦ, ἀλλὰ καὶ τὰ ὑπὸ τῶν ὑποκριτῶν πρὸς αὐλὸν ἢ κιθάραν ἢ κατὰ παρακαταλογὴν (recitative) ἀπαγγελλόμενα. Ἐκ τούτων θέλει σαφῶς κατανοηθῇ, ὅτι τὸ ρῦν μελόδραμα καλούμενον τὴν γένεσιν αὐτοῦ ἔχει ἐν τῷ ἀρχαίῳ δράματι, ὅπερ πολὺ πρὸς αὐτὸ τὸ παρεμφερὲς εἶχε. Καθόλου δὲ ἡ ἐπιγραφή καὶ μόνη τοῦ ἀνὰ χεῖρας βιβλίου μόνον οὐ φωνὴν ἀφήσει περὶ τῆς χρησιμότητος αὐτοῦ.

Ο μεταφράσας

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΠΑΡ' ΕΛΛΗΣΙ ΜΟΥΣΙΚΗΣ¹

I

ΠΑΝΑΡΧΑΙΟΙ ΣΚΟΤΕΙΝΟΙ ΧΡΟΝΟΙ

1800 — 1000 Π. Χ.

ΟΙ ΤΩΝ ΙΕΡΕΩΝ ΥΜΝΟΙ

Ἡ Ἑλλάς, ἡ νοτιοανατολικὴ τῆς Εὐρώπης χερσόνησος, διασχίζεται ὑπ' ἀγρίων, θελκτικῶν καὶ τερπνῶν ὁρέων, ὧν πολυφύλιντα εἰς τε τοὺς θεοὺς καὶ τὰς ἐρατεινὰς Μούσας ἐνδιαιτήματα ἐγένοντο ὁ **Ὀλυμπος** ὑπὸ τῶν δώδεκα μάλιστα θεῶν οἰκούμενος, καὶ ὁ **Παρνασσός** εἰς τὸν Ἀπόλλωνα ἰδίως ἀφιερωμένος, ἔτι δ' ὁ προσφιλεῖς ταῖς Μούσαις **Ἑλικὼν**. Τὰ μὲν ὄρη ταῦτα αἶρουσι τὰς κορυφὰς ὑπερφάνως μέχρι τοῦ ἀνεφέλου οὐρανοῦ· ποταμοὶ δὲ καλλίρροοι καὶ διαυγέστατοι καταρδεύουσι δάση ἐλαιοδένδρων καὶ δρυῶν καὶ πλατάνων καὶ δαφνῶν. Οἱ κάτοικοι τῆς

¹ Σ. Μ. Μουσικὴ κατὰ τὴν Ἀριστείδην Κοϊντιλιανὸν (περὶ Μουσ. σελ. 5 ἐκδ. Meibom.) καὶ Ἀνώνυμον (bei Foerstner Berlin 1844 p. 27) λέγεται «ἡ περὶ μέλους ἐπιστήμη». Πρὸς Βάκχιον ἐκδ. Meibom. p. 1 Διαρεῖ δ' ὁ Κοϊντιλιανὸς αὐτὴν εἰς θεωρητικὴν καὶ πρακτικὴν. Καὶ ἡ μὲν θεωρητικὴ διαρεῖται εἰς φυσικὸν μέρος καὶ τεχνικόν, ὃ ὑποδιαρεῖται εἰς τὸ ἁρμονικόν, ῥυθμικόν καὶ μετρικόν ἡ δὲ πρακτικὴ διαρεῖται εἰς ὀργανιστικὸν καὶ ἐξαγγελτικόν. Καὶ τοῦ μὲν χρηστικοῦ μέρους εἰσὶ μελοποιία, ῥυθμοποιία, ποίησις· τοῦ δὲ ἐξαγγελτικοῦ ὀργανικόν, ψδικόν, ὑποκριτικόν.

Ἑλλάδος διαβρεχομένης ὑπὸ θαλάσσης ἀπὸ τριῶν μερῶν, οἷς πρόκεινται ἀναρίθμητοι νῆσοι, πρωτῶως συνεσχετίσθησαν πρὸς τὰς περικειμένας χώρας τῶν τριῶν ἀρχαίων ἡπείρων διὰ τε τῆς ναυτιλίας καὶ ἐμπορίας. Τῶν δ' ἀρχαιοτάτων αὐτῆς κατοίκων διεκρίνοντο οἱ **Πελασγοὶ** μάλιστα, οἵτινες οἱ αὐτοὶ ὄντες ἴσως λαοὶ οἱ **Ἕλληνας** ἑαυτοὺς ὕστερον ὀνομάσαντες, ἐκλήθησαν ὑπὸ τῶν ἰταλικῶν λαῶν **Γραικοί**.¹ Ὁ λαὸς οὗτος, κατακοσμηθεὶς δαψιλῶς ὑπὸ τῆς φύσεως διὰ τελειοτάτων καὶ θαυμαστῶν χαρακτηριστικῶν τύπων καὶ διὰ πνευματικῆς εὐφυσίας δραστικωτάτης, ἐξηπλώθη τοῦ χρόνου προϊόντος καθ' ἅπασαν τὴν Ἑλλάδα καὶ τὰς κύκλῳ αὐτὴν περιβαλλούσας νήσους. Ἐπὶ τῶν μυθικῶν χρόνων παρίστανται οἱ κάτοικοι τῆς χώρας ταύτης ὡς ἄγριοι ἔτι καὶ βάρβαροι, ἀγνοοῦντες μὲν πᾶσαν τοῦ βίου εὐζωίαν καὶ εὐμάρειαν, γνωστοὶ δὲ μόλις γενόμενοι διὰ τοῦ Προμηθέως, ὃς ἔδωκεν αὐτοῖς, ὅπως χρῆσονται, ἐξ οὐρανοῦ κλέψας τὸ πῦρ. Ἀλλ' ὅμως, ἐπειδὴ τὸ μὲν κλίμα ἦν εὐκραὲς ἢ δὲ γῆ εὐφορὸς, συνέρρευσαν δελεασθέντες ταχέως ἐποικοὶ ἐκ πεπολιτισμένων χωρῶν, οἷα ἡ Αἴγυπτος καὶ Φοινίκη καὶ μικρὰ Ἀσία. Οἱ πεπολιτισμένοι δ' οὗτοι ξένοι, εὐρόντες εὖνουν ὑποδοχὴν, ἐδίδαξαν τοὺς ἐνοικοῦντας τὴν καλλιτεργίαν τῆς γῆς καὶ τὴν ἐξαγωγὴν τοῦ ἐλαίου, ἔκτισαν τὰς πρώτας πόλεις καὶ εἰσήγαγον καὶ τὴν πάτριον τῶν θεῶν λατρείαν. Οἱ δ' εὐφρεῖς καὶ ὑπὸ ζωνηρᾶς φαντασίας πεπροικισμένοι Ἕλληνες προσεδέξαντο ἀσμένως τὴν λατρείαν θεοτήτων, αἵτινες οἰκείως καὶ ἐμπείρως εἶχον τῆς μουσικῆς γλώσσης, ἣν αἰσθάνονται πᾶσαι αἱ εὐαίσθητοι καρδίαι. Ὁ ἐξ Αἰγύπτου εἰς Ἑλλάδα μετενεχθεὶς Ἑρμῆς,²

¹ Σ. Μ. Γ ρ α ι κ ο ἰ ὀνομάζοντο ἐν μυθικοῖς χρόνοις λαὸς τις τῆς Ἠπείρου, ἐξ ἧς μεταδοθεὶς εἰς Ἰταλίαν τῆς ὀνομασίας ταύτης δι' ἐμπορευομένων Ἐτρούσκων, ἐκλήθη οὕτως ἅπαν τὸ τῶν Ἑλλήνων ἔθνος ἐν χρόνοις, καθ' οὓς ἐν αὐτῇ ἦδη τῇ Ἑλλάδι ἀπὸ μακροῦ εἶχεν εἰς λήθην περιέλθει τὸ ὄνομα τοῦτο.

² Σ. Μ. Ἐπειδὴ ἡ λέξις Ἑ ρ μ ῆ ς, ἥτις παρ' Ὀμήρῳ συνήθως λέγεται Ἑ ρ μ ε ῖ α ς, ἢ αὐτῇ τῇ τῶν Ἰνδῶν Σ α ρ μ ε ῖ α ς εἶνε, δῆ-

ἐφευρών τὴν λύραν¹ παρέδωκεν αὐτὴν εἰς τὸν Θεὸν τοῦ φωτὸς καὶ τῆς ᾠδικῆς. Κρούων δὲ τὰς χορδὰς αὐτῆς ὁ **Φοῦδος Ἀπόλλων** ἠγεῖτο τοῦ χοροῦ τῶν προστατίδων τῶν ὠραίων τεχνῶν Μουσῶν, ὧν αἱ ᾠδαὶ τοὺς ὀλυμπιακοὺς ἐκλείσαν ἀγῶνας. Καὶ ἡ μὲν λιθυκὴ² **Παλλὰς** ἐφεῦρε τὸν αὐλόν· ὁ δὲ ποιμενικὸς θεὸς **Πᾶν** τὴν ἐξ ἐπτά καλάμων συγκειμένην σύριγγα. Ἐξ αὐτῆς τῆς θαλάσσης ἀπήχουν αἱ δελεαστικαὶ τῶν **Σειρήνων** φωναί· ὁ δὲ **Βάκχος** ἀκολουθούμενος ὑπὸ Σατύρων καὶ Σιληνῶν εἰσήλαυνεν εἰς Ἑλλάδα ἠχούντων τῶν φρυγικῶν αὐλῶν καὶ συρίγγων. Ὑπολαμβάνεται, ὅτι ὁ μετενεγκὼν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐκ τῆς Λυδίας τὴν μουσικὴν τέχνην ὁ τῆς ᾠδικῆς ἦν γνώστης **Ἀμφίων**, εἰς ὃν ἰδίαις χερσὶν ὁ Ἀπόλλων ἔδωκε τὴν χρυσὴν αὐτοῦ λύραν. Ἦν δ' ὁ Ἀμφίων βασιλεὺς ἐν Θήβαις, ἃς περιέβαλε διὰ τείχευς, οὗ οἱ λίθοι ὑπὸ τὸν ἦχον τῆς λύρας μόνοι ἐνηρμόζοντο. Οἱ Ἕλληνες διὰ τῆς ἀνθηρᾶς καὶ δει νεαζούσης αὐτῶν εὐφυνίας εἰς τοιαύτην τελειότητα προήγαγον τὰς παραδοθείσας αὐτοῖς τέχνας, εἰς οἷαν οὐδεὶς ἐξίκετο οὔτε τῶν προὑπαρξάντων, οὔτε τῶν συνακμασάντων λαῶν. Πάντα δὲ τὰ δημιουργήματα τῶν Ἑλλήνων, οἵτινες τοὺς πρώτους βωμοὺς ᾠκοδόμησαν εἰς τὸν

λον γίνεται, ὅτι Ἕλληνές τε καὶ Ἴνδοι τῆς αὐτῆς φυλῆς ἦσαν, τῆς τῶν Ἀρρίων ὥστε, ἃν ὁ Ἑρμῆς μετηνέχθη εἰς Ἑλλάδα, τὴν καταγωγὴν ἔχει πάντως ἐξ Ἀσίας.

¹ Σ. Μ. Ὁργανον συγγενὲς πρὸς τε τὴν κίθαριν καὶ κιθάραν.

² Σ. Μ. Ἡ Παλλὰς Ἀθηνᾶ εἰκονίζει παρ' Ὀμήρῳ μάλιστα γυναιωτάτην ἑλληνικὴν θεὰν καὶ οὐχὶ λιθυκὴν, ὥς τινες ὑπ' ὄψει ἔχοντες τὸ ἐπιθετὸν τῆς θεᾶς *τριτογένεια* καὶ τὰ παρ' Ἡρόδοτῳ (IV, 180) περὶ λατρείας αὐτῆς ἐν Λιθύῃ περὶ τὴν λίμνην *Τριτωΐδα* λεγόμενα εἰκασαν, ὅτι ἡ Λιθύη εἶνε ὁ ἀρχαιότατος λατρείας τόπος τῆς θεᾶς. Τὴν πεπλανημένην ὁμῶς ταύτην δόξαν, ἣ ἀκολουθεῖ καὶ ὁ συγγραφεὺς τῆς παρούσης πραγματείας, ἀνῆρεσαν πρὸ μακροῦ ἡδὴ χρόνου ὁ K a n n e (Mythol. I. 160) καὶ ὁ O. M ü l l e r (Orchomenos ἐκδ. Β' σελ. 350) ἀποδείξαντες, ὅτι τὴν λατρείαν τῆς Ἀθηνᾶς μετήνεγκον εἰς τὴν λίμνην Τριτωνίδα Μινῶαι μεταναστεύσαντες ἐκ τῆς Βοιωτίας.

Ἀπόλλωνα κοὶ τὰς Μούσας, χάρις διέθεε καὶ μεγαλοπρέπεια θαυμαστή.

Οἱ τῶν Ἑλλήνων ἱερεῖς καὶ μάντις, εἰδήμονες εὐεργετικῶν τινῶν τῆς φύσεως δυνάμεων ὄντες καὶ ἀμεταβλήτων φυσικῶν νόμων, ἐχρησμολόγουν κηρύττοντες τοῖς βροτοῖς τὴν θέλῃσιν καὶ τὰ βουλευόμενα τῶν κατὰ τοὺς φυσικοὺς τούτους νόμους ἰσχυόντων Θεῶν· οὕτω δ' ἐγένοντο οὗτοι οἱ πρῶτοι σπορεῖς πνευματικῆς λατρείας ἐν τοῖς Ἑλλήσιν. Ἱεροὶ χρῆσμοί, θρησκευτικὰ ἔθιμα καὶ παραγγέλματα ἐξαλιναγώγουν τὰ βίαια πάθη καὶ τὰς φιλαύτους ὁρμὰς τῶν ὤμων καὶ κατὰ φύσιν ζώντων ἀνθρώπων καὶ ἐπενήργουν εὐεργετικῶς καὶ ὠφελίμως ἐπὶ τὰς ψυχὰς αὐτῶν. Οἱ ἱερεῖς ἐμψυτεύοντες τὰς γνώσεις ταύτας, δι' ὧν παρίστασαν ἑαυτοὺς ὡς οἰκείους καὶ συνήθεις εἰς τοὺς οὐρανίῳνας θεοὺς, διηκονίζον μεταδιδόντες αὐτὰς εἰς τὴν ὑπ' αὐτῶν διαπλασθεῖσαν ἱερατικὴν τάξιν ὡς μυστήρια. Πᾶσα δὲ χρῆσμοδότησις, πρὸς τὸν λαὸν παρεχομένη ὑπὸ τῶν χρῆσμοδῶν τούτων, ἐν μυστικῇ ἐγένετο γλώσση, παρακολουθουμένη ὑπὸ συμβολικῶν καὶ ἀλληγορικῶν παραστάσεων. Ἀλλ' οἱ μεγαλοπρεπῶς ἐκφραζόμενοι μουσικοὶ φθόγγοι¹ ἐν ταῖς πανηγύρεσι, καὶ αἱ τοῦτους ἐπιβοηθοῦσαι πολυσήμαντοι μιμικαὶ κινήσεις, διεπλάσθησαν ταχέως, ἐκεῖνοι μὲν εἰς ἐκφραστικωτάτην ἐμψυχοῦσαν ὑμνωδίαν, οὗτοι δὲ εἰς ἔρρυθμον ὄρχησιν. Κατὰ τὴν πρὸς τοὺς θεοὺς ἐν πανηγυρικαῖς πομπαῖς λατρείαν ἦδοντο ὕμνοι μετὰ μιμικῶν ὀρχήσεων. Μόνος δ' ὁ πικρὸς καὶ ἀπαραμύθητος θάνατος οὐδένα εἶχε

¹ Σ. Μ. Φθόγγος ἐστὶν ἡ ἡχὴ τῆς τοῦ ἀνθρώπου φωνῆς. Παρὰ δὲ Σέξτω Ἐμπεῖρ. (Μουσικ. 756 ἐκδ. Bekk) τάδε: «Ὅταν ἀπ' ἴσης ἐκφέρηται ἡ φωνὴ καὶ ὑπὸ μίαν τάσιν (= ἔντασιν) ὡς μηδὲνα περισπασμὸν γίνεσθαι τῆς αἰσθήσεως ἵτοι ἐπὶ τὸ βαρύτερον ἢ τὸ ὀξύτερον, τότε ὁ τοιοῦτος ἡχος φθόγγος καλεῖται, παρ' ὃ καίπτῳσις οἱ μουσικοὶ ὑπογράφοντες φασὶ «φθόγγος ἐστὶν ἐμμελοῦς φωνῆς ὑπὸ μίαν τάσιν». Πρὸς. Ἀριστὸ. Κόιντ. Μουσ. I. σελ. 9. Ἐκδ. Meib. Διαφέρει δὲ ὁ φθόγγος τῆς φωνῆς παρὰ Πλατ. Φίληβ. p. 18 B. «φωνῆς μὲν οὐ, φθόγγου δὲ μετέχοντά (τὰ φωνήεντα ἐν τῷ ἀπείρῳ) τινος»

βωμόν· μόνον χάριν αὐτοῦ οὐδέποτε ἤδοντο ὕμνοι ἀντηχοῦντες.

Ἐν Θράκῃ,¹ τῇ πατρίδι τῶν θρησκευτικῶν μυστηρίων, τῶν χρησμῶν καὶ τῶν Μουσῶν, ἀπαντῶσιν ἱερεῖς καὶ δοῖδοί, ὧν ὁ βίος καὶ τὰ ἔργα ὑπὸ ὅλως μυστηριώδους ἔτι καὶ σκοτεινοῦ πέπλου καλύπτονται. Οὗτοι δ' εἰσὶν ὁ **Μουσαῖος** καὶ **Λῆνος** καὶ μάλιστα ὁ **Ὀρφεύς**, ὅστις ἠμέρωσε διὰ τῶν ἤχων τῶν ἐκ τῆς λύρας αὐτοῦ ἀναδιδομένων καὶ ἀνθρώπους καὶ ζῶα καὶ δῆ καὶ ὄρη καὶ δένδρα, ἅτινα κατεκνηλοῦντο ὑπὸ τῆς ἡδύτης τῶν ᾠμάτων αὐτοῦ. Καὶ αὐτὸς δ' ὁ τοῦ ἁδου ἄρχων ὁ Πλούτων, μὴ δυνάμενος ν' ἀντιστῇ εἰς τὴν γοητεῖαν τῶν μελωδικῶν ἤχων, παραδίδωσιν αὐτῷ αἰτοῦντι, εἰ καὶ ἀνῆκεν ἤδη εἰς τὸν ἁδον, τὴν σύζυγον Εὐρυδίκην, εἰς ἣν ἐπιτρέπεται μὲν νὰ συναναβῇ μετ' αὐτοῦ εἰς τὴν γῆν, ἐπειδὴ ὅμως ὁ Ὀρφεύς παρέδωκε τὴν δοθεῖσαν ἐπιταγὴν, ὅπως μὴ μεταστραφῇς ἴδῃ τὴν σύνευνον κατὰ τὴν ἄνοδον, μεταφέρεται πάλιν αὕτη ἐκ νέου ὀπίσω ὑπὸ τοῦ Ἑρμοῦ εἰς τὸ ζοφῶδες τοῦ σκότους βασιλείου. Τεταραγμένος ἐπὶ τούτῳ λίαν ὁ Ὀρφεύς καὶ μὴ εὐρίσκων ἀνάπαυαν καὶ ἡσυχίαν μήτε εἰς Ἀσίαν μήτε εἰς Αἴγυπτον, εἰς ἧς ἀπεδήμησεν, ἐπιστρέφει ἐπὶ τέλους εἰς τὴν πατρίδα, ἀφιερῶν ἑαυτὸν ὅλως εἰς τὴν λατρείαν τῶν θεῶν.

Ἐνταῦθα καταργῶν τὰς φονικὰς ἐκδικήσεις, οἰκοδομεῖ εἰς τὸν Ἀπόλλωνα ἀναιμάκτους βωμούς καὶ εἰσάγει ἐγκαθιδρύων τὴν **λύραν** ὡς σύμβολον παραστατικὸν τῆς τοῦ ἀνθρωπίνου βίου ἀρμονίας. Ὑπέργηρος ἤδη ὧν μετέχει

¹ Σ. Μ. Οἱ ἐν τοῖς μυθικοῖς χρόνοις βιοῦντες Θράκες ᾤκουν οὐ μόνον τὴν καὶ νῦν ἔτι οὕτω καλουμένην ἐν Εὐρώπῃ χώραν, ἀλλὰ καὶ τὴν παρὰ τὸν Ὀλύμπου, τὴν Πιερίαν, τὴν Φωκίδα καὶ τὴν Βοιωτίαν παρὰ τὸν Παρνασσὸν καὶ τὸν Ἑλικῶνα. Ἐντεῦθεν δὲ καὶ δῆλον διὰ τί ὁ συγγραφεὺς τὴν Θράκην μάλιστα ὡς πατρίδα τῶν τε Μουσῶν ὑπολαμβάνει καὶ τοῦ κατωτέρω μνημονευομένου Αἴνου, ὅστις καὶ ἐν Θήβαις ἐτιμᾶτο καὶ ἐν Ἀργεῖ. Καὶ ὁ Πλούταρχος δ' ἐν τῷ περὶ μουσικῆς III λέγει, ὅτι ὁ Αἴνος ἐξ Εὐβοίας ἦν ποιήσας θρήνους. Κατὰ δ' Εὐστάθιον ἐν Ἰλιάδ Σ. 570 «ἡ ἱστορία καὶ τρεῖς παραδίδωσι Αἴνους».

τῆς τῶν Ἀργοναυτῶν εἰς Κολχίδα στρατείας (περὶ τὸ 1350 π. Χ.), πρὸς ἀπόκτησιν τοῦ χρυσοῦ δέρατος γενομένης, καὶ διαφυλάττει τοὺς συστρατεύοντας ἀπὸ παντοίων κινδύνων διὰ τῆς παντοδυναμίας τῶν μουσικῶν ἤχων καὶ ῥόδων. Ἐπανίων δὲ μετ' αὐτῶν εἰς Ἑλλάδα ἐπορεύθη εἰς τὴν πατρίδα, ἐν ἣ προσβληθεὶς ἐφονεύθη ὑπὸ ἐκμανέντων βακχίδων, διότι περιεφρόνησε καὶ ἠτίμασε τὴν ὀργιαστικὴν αὐτῶν λατρείαν. Τὸ σῶμα τοῦ Ὀρφέως καταμελισθὲν ὑπὸ τῶν βακχίδων, ἐρρίφθη εἰς τὸν Ἑβρον ποταμὸν· ἡ κεφαλὴ ὅμως αὐτοῦ καὶ ἡ λύρα, παρασυρθέντα ὑπὸ τῶν κυμάτων, ἤχθησαν εἰς τὴν νῆσον **Λέσβον**, ἥτις τὸ ἀπὸ τοῦδε ἡ κοίτις ἐγένετο γλυκυτάτων καὶ χαριεστάτων μελωδιῶν.

Μετὰ τῆς ἐν τοῖς ἔμπροσθεν μνημονευθείσης λατρείας τοῦ Βάκχου ἡ Διονύσου μετνέχθη ἅμα εἰς τὴν Ἑλλάδα νέα τις διεγερτικωτέρα ἱερατικὴ μουσικὴ ἐκ Φρυγίας, ἐν ἣ κατὰ τὸν μῦθον πρῶτος ὁ **Ῥαγνὶς** πρὸς αὐλὸν ἦδε, συνοδεύων δι' αὐτοῦ τοὺς πρὸς τοὺς θεοὺς ὕμνους. **Μαρσύας** δ' ὁ τούτου υἱὸς διηγωνίσθη πρὸς τὸν Ἀπόλλωνα, αὐτὸς μὲν μουσικὸν ὄργανον ἔχων τὸν **αὐλόν**, ὅστις, ζῶν ἐμπνέων καὶ ἐνθουσιασμόν, σύμβολον ὑπελαμβάνετο νέας καὶ ἐνθουσιαστικωτέρας πρὸς τοὺς θεοὺς λατρείας· ὁ δὲ Ἀπόλλων τὴν **λύραν**, ἥτις πρᾶναι πάσας τὰς ἀγρίας ὀρμὰς καὶ τὰ πάθη τῶν ἀνθρώπων. Τὴν νίκην τοῦ ἀγῶνος, εἰς ὃν συμπαρίσταντο, ἔκριναν αἱ Μοῦσαι ὑπὲρ τοῦ Ἀπόλλωνος, ὅστις τὴν θρασύτητα καὶ προπέτειαν τοῦ Μαρσίου ἠττηθέντος ἐκδικῶν ἀπέκτεινεν αὐτὸν λαβόντα θάνατον τραγικόν. Ὁ δ' εἰσαγαγὼν εἰς Ἑλλάδα κατὰ τὰς πρὸς τοὺς θεοὺς λατρείας τοὺς αὐλωδικοὺς ὕμνους λέγεται ὁ τοῦ Μαρσίου μαθητὴς **Ὀλυμπος**, εἰς ὃν καὶ ἀποδίδονται οὐ μόνον αἱ ὑπὸ τοῦ μεταγενεστέρου ὁμωνύμου αὐλητοῦ γεγνημέναι ἐφευρέσεις, ἀλλὰ καὶ αἱ τῶν ἀρχαιοτάτων, ἀπλουστάτων καὶ ἀξιολογωτάτων ῥόδων τῶν Ἑλλήνων,

Οἱ ἱερεῖς διέγνωσαν, ὅτι ὁ λαός, οὔτινος ὁ βίος ἦν ἐτι νηπιώδης, εἶχε νοῦν ἐπιδεκτικὸν τῶν ἐν εἵδει ἁσμάτων γενομένων διδασκαλιῶν αὐτῶν διὸ περιέβαλον ταχέως διὰ

δεσμοῦ κοινῆς θρησκευίας πάντας τοὺς λίαν ἐξηπλωμένους καὶ μεγίστην ἐπίδοσιν ἔχοντας κλάδους τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς. Ἐπειδὴ ὅμως διέφερον ἀλλήλων κατὰ τε τὰ ἦθη καὶ ἔθιμα καὶ τοὺς ιδιωτισμοὺς τῆς γλώσσης, εἰς διαλέκτους διακρινομένης, οἱ τὴν ἰωνικὴν μάλιστα φυλὴν καὶ δωρικὴν καὶ αἰολικὴν καὶ ἀχαϊκὴν ἀποτελοῦντες, ἐχαρακτηρίσθησαν ἅμα διὰ τῶν ὀνομάτων τούτων οὐ μόνον αἱ ὕστερον συστάσαι παρ' αὐτοῖς καλλιτεχνικαὶ σχολαί, ἀλλὰ καὶ ὁ ὑπ' αὐτῶν ἐφευρεθεὶς ἢ ἰδίᾳ εἰθισμένος τρόπος τοῦ ᾄδειν, τὰ μουσικὰ ὄργανα, τὰ εἶδη τῆς ποιήσεως καὶ οἱ ῥυθμοί. Ἡ ποίησις καὶ ἡ μουσικὴ ἱκανὰς ἐποιοῦντο προσόδους διαδιδόμεναι θαυμαστῶς ἀνὰ πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα διὰ μεγαλοπρεπῶν πανηγύρεων, αἵτινες προήγοντο συνδεδεμέναι δι' ἀγώνων παντοίων, εἰς οὓς ἀγομένους κατὰ τακτῶς ὠρισμένας περιόδους χιλιάδες μετέχοντες αὐτῶν συνέρρεον ἀπανταχόθεν τῆς Ἑλλάδος. Οἱ ἀγῶνες δ' οὗτοι συνέστησαν, ὡς φαίνεται, κατ' ἀπόφασιν τῶν προμνημονευθέντων Ἀργοναυτῶν,¹ οἵτινες νύχοντο νὰ ἴδωσι πανηγυριζομένην δι' ὁμοίων θρησκευτικῶν ἑορτῶν τὴν αἰσίως γενομένην ἐπάνοδον αὐτῶν εἰς τὴν πατρίδα καὶ νὰ διατηρήσωσι πάσας τὰς ἑλληνικὰς φυλὰς ἐν ὁμονοίᾳ κρατερᾷ. Ὀνομαστότατοι τῶν ἀγῶνων τούτων ἦσαν οἱ ἐν Ὀλυμπίᾳ, Πυθοῖ, (ἐν Δελφοῖς), ἐν Νε-

¹ Σ. Μ. Οὐδεὶς τῶν ἐπαϊόντων ἀγνοεῖ, ὅτι ἡ σύστασις τῶν παρ' Ἑλλήσιν πανηγύρεων καὶ ἀγώνων εἰς τοὺς μυθικοὺς καὶ ἡρωικοὺς χρόνους ἀνάγεται· ὅτι δ' ὅμως ὠρισμένως ἀπὸ τῶν Ἀργοναυτῶν τὴν ἀρχὴν ἔχουσιν, ὡς ὁ συγγραφεὺς ἰσχυρίζεται, ἀγνωστον τυγχάνει ὄν. Ἐπιθι Ζ. Η. Krause: Ἑλληνικά. Die Gymnastik und Agonistik d. Hellenen μάλιστα ἐν § 5. σελ. 8—11. Οἱ ἀγῶνες δύνανται, συντόμως εἰπεῖν, ὁρθῶς νὰ ἀναχθῶσιν εἰς τὴν γυμναστικὴν, τὴν γένεσιν ἔχουσαν ἐν τῇ φυσικῇ κινήσει, ἥς τὴν δυναμικὴν ἐνέργειαν ἐξετάζων ὁ ἄνθρωπος ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν ζώων κατ' Ἀριστοτέλην (Περὶ τῆς κοινῆς τῶν ζώων κινήσεως. Περὶ ζώων πορείας), καὶ εἰς ἑαυτὸν ἐφαρμοζων, ἔγνω ἐκ πείρας, ὁπόσον ὠφελίμως ἐπιδρᾷ ἐπὶ τὸ μυϊκὸν καὶ νευρικὸν αὐτοῦ σύστημα. Ἡ φυσικὴ δὲ κίνησις τοῦ χρόνου προϊόντος διεπλάσθη ὑπὸ τοῦ ἀνθρώπου, εἰς πολιτισμὸν προαγομένου· εἰς γυμναστικὴν, ἐξ ἧς, ὡς προεῖπομεν, οἱ ἀγῶνες προῆλθον.

μέα καὶ Ἰσθμοὶ (κορινθιακῷ Ἰσθμῷ) γινόμενοι, ὧν οἱ ὀλυμπιακοὶ διήρκουν ἐκάστοτε πέντε ἡμέρας. Τῆς ἐορτῆς ἑναρξίς ἐγένετο ἀφ' ἐσπέρας δι' ἱερῶν θυσιῶν, αἷς ἠκολούθουν τὴν ἐπομένην δρόμος, σωμασκία καὶ παντοῖοι ἄλλοι ἀγῶνες, οἵτινες τὸ πέρας ἐλάμβανον διὰ ποιητικῶν καὶ μουσικῶν ἐπιδείξεων. Εἰς τοὺς ἐν τοῖς ἀγῶσι τούτοις νικῶντας ὡς ἄθλον ἐδίδοτο δάφνης ἢ δρυὸς ἢ ἐλαίας στέφανος.¹ Καὶ οἱ μὲν συμπολῖται τῶν νικῶντων ὑπερήφανοι ἐπὶ τούτοις ὄντες ἵδρουν αὐτοῖς ἀναμνηστικὰς στήλας καὶ ἀνδριάντας· δοῖδοι δὲ καὶ ποιηταὶ ὕμνον καὶ διηρώνιζον δοξάζοντες τὸ ὄνομα αὐτῶν δι' ᾠμάτων καὶ ποιημάτων. Ἀπὸ τοῦ ἔτους 776 π. Χ. ἐωρτάζοντο τὰ Ὀλύμπια τακτῶς κατὰ πεντετηρίδα· τοσοῦτον δ' ἐτίμων οἱ Ἕλληνες αὐτά, ὥστε διήρουν τὴν χρονολογίαν κατ' Ὀλυμπιάδας, ὧν ἐσχάτη ἐγένετο ἡ διακοσιοστὴ ἐνενηκοστὴ τρίτη (394 π. Χ. ἐπ' αὐτοκράτορος Θεοδοσίου Α'). Ἐν τοῖς πυθικοῖς ἀγῶσιν, οἵτινες, τελούμενοι ἐν Δελφοῖς πρὸς τιμὴν τοῦ Ἀπόλλωνος νικήσαντος τὸν δράκοντα **Πύθωνα**, ὠρισμένοι ἀρχῆθεν ἦσαν μόνον πρὸς τὴν μουσικὴν καὶ ποιητικὴν τέχνην, συνέστη ἀγώνισμα μουσικῶν ᾠμάτων, ἅπερ συνωδεύοντο μὲν κατ' ἀρχὰς ὑπὸ τῆς λύρας, βραδύτερον δ' ὑπὸ τοῦ αὐλοῦ, ἐλάμβανον δὲ πέρας ἐκτελούμενα μετὰ μιμητικῆς τινος ὀρχήσεως. Τὰ ᾠσματα ταῦτα ἦσαν εἰς Ἀπόλλωνα ὕμνος, ὅστις πυθικὸς νόμος καλούμενος διηρεῖτο εἰς πέντε μέρη τὰ ἐξῆς· α' εἰς τὴν παρασκευὴν καὶ ὀπλισιν πρὸς τὸν ἀγῶνα τοῦ Ἀπόλλωνος, β' εἰς τὴν πρόκλησιν τοῦ δράκοντος, γ' εἰς τὴν ἑναρξιν τοῦ ἀγῶνος, δ' εἰς τὴν νίκην τοῦ Ἀπόλλωνος φονεύσαντος τὸ τέρας καὶ ε' εἰς τὴν ἐπινίκιον ἐπὶ

¹ Σ. Μ. Ἀκριδῶς εἰπεῖν τὰ διδόμενα τοῖς νικηταῖς ἄθλα ἦσαν πλὴν τοῦ κ λ ἄ δ ο υ ἐκ φ ο ἰ ν ι κ ο ς, διδομένου ἐν τοῖς ἀγῶσι καὶ τῶν τεσσάρων μεγάλων ἐθνικῶν πανηγύρεων, σ τ έ φ α ν ο ς ἐν μὲν τοῖς Ὀλυμπίοις ἀ γ ρ ι ε λ α ἰ α ς (κ ο τ ἰ ν ο υ) ἐκ τοῦ ἱεροῦ ἐν Ἀλταί δάσους· ἐν Ἰσθμίοις δὲ κατ' ἀρχὰς μὲν σ ε λ ἰ ν ο υ, πολλῶ δὲ ὕστερον μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κορίνθου (146 π. Χ.) π ἰ τ υ ο ς στέφανος· ἐν δὲ τοῖς Νεμέοις κατὰ τινες μὲν ἐ λ α ἰ α ς, κατ' ἄλλους δὲ σ ε λ ἰ ν ο υ· ἐν δὲ τοῖς Πυθίοις δ ἄ φ ν η ς στέφανος.

τοῦτο ὄρχησιν αὐτοῦ. Ὁ Στράβων διηγεῖται, ὅτι (ἐν ὑστέροις χρόνοις) οἱ συνοδεύοντες τὸν ὕμνον αὐλοὶ ἀπεμιμοῦντο τὸν συριγμὸν τοῦ δράκοντος ἀποθνήσκοντος.¹ Πρῶτος νικήσας ἐν τοῖς ἀγῶσι τούτοις λέγεται ὑπὸ Πausανίου (X. 7. 2) ὁ Κρῆς **Χρυσόθεμις**, δεῦτερος δὲ τούτου μνημονεύεται, ὅτι ἐνίκησεν ὦδῃ ὁ **Φιλάμμων**, ὅστις πρῶτος διέταξεν ἐν τῇ πατρίδι Δελφοῖ τὰ χορικά ἄσματα τῆς ἐν τῷ ναῷ λατρείας τοῦ θεοῦ.²

Πλὴν τῶν μνημονευθέντων τεσσάρων κοινῶν ἱερῶν πανηγύρεων καὶ πᾶσα καθ' ἑαυτὴν πολιτεία αὐτόνομος καὶ δὴ καὶ πᾶσα μεγάλη ὅπωςδήποτε πόλις εἶχε τὰς ἰδίας αὐτῇ ἑορτάς, ἃς ἐφαίδρυνον πάντοτε εὐθυμίαν παρέχοντες οἱ μετέχοντες τούτων ἀοιδοί. Τῶν ἑορτῶν δὲ τούτων ὀνομαστόταται ἦσαν τὰ Ἀθήνησι **Παναθήναια** καὶ τὰ ἐν Σπάρτῃ **Κάρνεια**. Κατὰ πάσας τὰς ἑορτάς ταύτας παρείχοντο τοῖς νικηταῖς μέγισται τιμαί, αἵτινες ἐκέντριζον μὲν σφόδρα τὴν πρὸς δόξαν ἐπιθυμίαν τῶν Ἑλλήνων καὶ ἀνεζωπύρουν τὴν δημιουργικὴν αὐτῶν δύναμιν, αἰτίαι δ' ἐγένοντο, ἵνα πᾶσαι αἱ ἐν Ἑλλάδι τέχναι καὶ ἐπιστῆμαι εἰς ἀνέφικτον προαχθῶσι τελειότητα.

II

Ο Μ Η Ρ Ι Κ Ο Ι Χ Ρ Ο Ν Ο Ι

1000 — 700 Π. Χ.

ΤΑ ΤΩΝ ΡΑΨΩΔΩΝ ΕΠΗ

Τὰ ἀρχαιότατα ἑλληνικῆς ποιήσεως λείψανα ὕμνοι εἰσὶ θρησκευτικοί, ἀποδιδόμενοι εἰς τὸν προμνημονευθέντα Ὀρ-

¹ Στράβ. 3, 10 ἢ c. 421—422.

² Σ. Μ. Κατὰ Φερεκύδην (παρὰ τῷ ἀρχαίῳ τοῦ Ὀμήρου Σχολιαστῇ ἐν (Ὀδυσ. Τ 432) «πρῶτος (ὁ Φιλάμμων, ὅστις καὶ Θρᾷξ λέγεται) ἐδόκει χοροῦς (= χορῳδίας) συστήσασθαι». Ὁ δὲ Πλούταρχος ἐν τῷ περὶ μουσικῆς III λέγει «Λητοῦς τε καὶ Ἀρτέμιδος καὶ Ἀπόλλωνος γένεσιν δηλῶσαι ἐν μέλεσι (τὸν Φιλάμμωνα) καὶ χοροῦς πρῶτον περὶ τὸ ἐν Δελφοῖς ἱερὸν στῆσαι»..

φέα. Ὡσαύτως οἱ παιᾶνες καὶ αἱ τῶν δοιδῶν προσφῶδιαι ἠδοντο ἐν τοῖς ἱεροῖς ἀγῶσιν ἀρχῆθεν πρὸς τιμὴν τῶν θεῶν μόνων. Ἐπειτα δ' ὅμως, ὅτε κοιναὶ ἐπιχειρήσεις ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ἐγίνοντο ἐπὶ τῶν ἡρωϊκῶν χρόνων, οἷα ἡ τῶν Ἀργοναυτῶν εἰς Κολχίδα καὶ μάλιστα ἡ ἐπὶ Τροίαν στρατεία πάντων τῶν Ἑλλήνων ἠνωμένων (1200 π. Χ.), ἀνάγκη παρέστη, ἵνα καὶ αὗται ὑμνηθῶσι καὶ ἐγκωμισθῶσιν ὡς τολμηραὶ ἡρώων πράξεις. Καὶ αἱ ἑκατὸν σχεδὸν ἔτη μετὰ τὰ Τρωικὰ ὀλοκλήρων φυλῶν γεγόμεναι μεταναστάσεις ἐκ τῆς ἔσωτερικῶν τότε ἐρίδων σπαρασσομένης Ἑλλάδος εἰς τε τὰς νήσους καὶ τὰς δυτικὰς τῆς μικρᾶς Ἀσίας ἀκτᾶς, αἵτινες εἰς τελείας μετεβλήθησαν ἑλληνικὰς ἀποικίας, συνέτειναν καὶ αὗται εἰς ἀψύπνισιν καὶ διέγερσιν τοῦ μουσικοῦ παρ' Ἑλλήνων αἰσθήματος, καθόσον καὶ διὰ τῆς ἐπικοινωνίας πρὸς τοὺς μᾶλλον πεπολιτισμένους τῆς Ἀσίας λαοὺς γοργῶ τῷ ποδὶ διεδόθη ὁ πολιτισμὸς παρὰ τοῖς μετανάσταις τούτοις. Ἐτι δὲ καὶ τὰ ἐξαίσια καὶ παράβολα ἔργα τῶν ἡρώων τοῦ τρωϊκοῦ πολέμου, νικητῶν εἰς τὴν πατρίδα ἐπανιόντων, ἐκέντρισαν καὶ ἀνεξωπύρηνσαν τὸ παρ' αὐτοῖς ποιητικὸν πνεῦμα. Ῥαψῶδοι ἀπὸ χώρας εἰς χώραν μεταβαίνοντες συνέλεγον παντοίας διηγήσεις περὶ τῶν θαυμαστῶν ἐκείνων ἔργων, ὅπως μεταδῶσιν αὐτὰ ἔπειτα ἐν ἀλληλουχίᾳ συνηρμοσμένα πρὸς τὸν λαόν. Ἡ διάδοσις δὲ τῶν συμβάντων τούτων ἐγένετο ἐκαστοτὲ δι' ἀπαγγελίας συνοδευομένης ὑπὸ μουσικῆς, ἥτις ἐνισχύουσα τὴν ἐκ τῶν λόγων αἴσθησιν, ἐδίδου αὐτοῖς ὠρισμένην διεύθυνσιν καὶ ῥυθμὸν καὶ διετύπου ἐπὶ τέλους αὐτὰ ἐν μέτρῳ πεποιημένα. Ἡ ζωνρὰ τῶν ῥαψῶδων τούτων ἀπαγγελία, συνοδευομένη ὑπὸ τῶν ἡχῶν τῶν ὑπ' αὐτῶν κρουομένων χορδῶν, διεπλάσθη εἰς ἄσμα· οἱ ἐρρυθμῶς ὅμως πρὸς ἀλλήλους συνειρμένοι ἐκείνοι μῦθοι ἐγένοντο ῥ α ψ φ δ ί α ι, ἐξ ὧν ὕστερον ἀπετελέσθη τὸ μέγα παρ' Ἑλλήνων ἔπος.

Ἴωνες μεταναστεύσαντες ἐκ τῆς Ἀττικῆς κατέλαβον ἀπὸ τοῦ ἐνδεκάτου ἡδὴ π. Χ. αἰῶνος τὰς τε ἀκτᾶς τῆς Λυδίας

καὶ τὰς ἐπικειμένους αὐτῇ νήσους, καὶ ὠνόμασαν Ἰωνίαν. Ἐνταῦθα περὶ τὸ 900 π. Χ. ἀκμάσας ὁ μέγιστος καὶ ἐνδοξότατος τῶν ῥαψωδῶν ἐκείνων **Ὅμηρος** ἐποίησεν ἐν καλλιπεῖ γλώσσει καὶ τεχνικῷ ἐξαμέτρῳ περιπαθῇ ἐπικά ᾄσματα καὶ ἐγένετο διὰ τε διδασκαλίας καὶ παραδείγματος ὁ ἡγεμὼν τῆς περικλυτῆς τῶν ἰόνων ἀοιδῶν σχολῆς. Εὐφύμως πάνυ καὶ εὐσεβῶς μνημονεύει ὁ Ὅμηρος τῶν προγεγεννημένων ῥαψωδῶν **Θαμύριος, Δημοδόχου καὶ Φημίου**, οἵτινες συνώδευον τὰς ἑαυτῶν ἀπαγγελίας διὰ τοῦ ἐξ Αἰγύπτου μετενεχθέντος ἐγχόρδου ὄργανου, τῆς φόρμιγγος, διὰ τῆς κιθάρας ἢ χέλυσ,¹ συγκινοῦντες τοὺς ἀκροατὰς συχνάκις μέχρι δακρύων. Ὁ θεῖος ἀοιδὸς ἀπ' οὐδεμιᾶς λείπων ἐορτῆς, ἐκάθητο ἐπ' ἀργυροῦ θρόνου, παρὰ τὸν στῦλον τῆς πομπικῆς αἰθούσης ἐρεϊδομένου, καὶ ἔχων πρὸ αὐτοῦ κύπελον πλῆρες ἀνθοσμίου οἴνου ἦδε κλείζων τὰ ἔργα τῶν τε θεῶν καὶ ἀνδρῶν. Τὸ δὲ νεώτατον ἄσμα ἠκούετο ἥδιστα καὶ προθυμότατα.

*Τὴν γὰρ ἀοιδὴν μᾶλλον ἐπικλείουσ' ἄνθρωποι,
ἣτις ἀκούοντες νεωτάτη ἀφιτέλῃται.*

Ὅδυσ. α. 351 καὶ 352.

Ὁ **Θάμυρις**, ὑπολαμβανόμενος, ὅτι μαθητὴς ἐγένετο τοῦ προμνημονευθέντος Λίνου, τῶν πρώτων ἦν ἐν τοῖς πυθικοῖς ἀγῶσι νικητὴς, συνοδεύων τὴν ἡδίστην καὶ θεσπεσίαν φωνὴν διὰ τῆς κιθάρας. Τολμήσας ὅμως ποτὲ νὰ διαγωνισθῇ καὶ πρὸς τὰς Μούσας ἠττήθη καὶ τὰς ὁψείας ὑπ' αὐτῶν διεφθάρη διὰ τὴν ἀλόγιστον τόλμην καὶ τὴν θεσπεσίαν ἀοιδίαν ἀφῆρέθη.²

Ὁ **Ὅμηρος** ἐγεννήθη πιθανότατα ἐν τῇ νήσῳ Χίῳ.

¹ Σ. Μ. Χέλυσ κυρίως εἶνε χέλων, ἥς τὸ κέλυφος μετεσκέυασεν ὁ Ἑρμῆς κατὰ τὸν μῦθον εἰς λύραν, ἐντείνας ἐπ' αὐτῆς χορδὰς, (Ὅρα ὕμν. Ἑρμ. 25 καὶ ἐξῆς).

² Σ. Μ. Πλάτῳ περὶ μουσικ. III. Ὁμήρ. Ἰλ. Β. 594 — 600. Ἀπολλοδωρ. 1, 3, 3.

ἀγνοοῦμεν ὅπως ἀτυχῶς τελέως τὰ τοῦ βίου καὶ τῆς πολιτείας αὐτοῦ. Τὰ δ' ἀθάνατα ἔργα τοῦ ἀπαραμίλλου καὶ εὐμουσοτάτου τῶν ποιητῶν πιστὴ ἀπεικόνισις εἶνε τῶν ἠθῶν καὶ ἐθίμων καὶ τοῦ τρόπου τοῦ διανοεῖσθαι τῶν χρόνων ἐκείνων. Ἡ ὑφῆ τοῦ λόγου εἶνε εὐγενής, μεγαλοπρεπής καὶ ἀπαθής. Διὸ ἐν τοσαύτῃ τιμῇ παρ' Ἑλλήσιν ἦν, ὥστε νομίζοντες ἐκεῖνοι ἀλάνθαστα τὰ ῥήματα αὐτοῦ θείας ἀπένεμον τιμᾶς, ἀνδριάντας ἰδρύοντες καὶ ναοὺς ἀφιεροῦντες. Οἱ ὑπ' αὐτοῦ διδαχθέντες καὶ κατὰ τὸ ἴδιον φρόνημα καὶ τὴν ἰδίαν γνώμην ἄδοντες **Ὀμηρίδαι** συνεπλήρωσαν καὶ ἐπεξέτειναν τὰς ῥαψωδίας κατὰ τὴν ὑφῆν τοῦ λόγου, ἣ αὐτὸς ἐχρήσατο, καὶ μετεδίδουσιν ἐπὶ αἰῶνας ἀπὸ στόματος εἰς στόμα. Πρῶτος, ὡς λέγεται, ὁ Σόλων¹ (590 π. Χ.) μετεφύτευσεν εἰς Ἑλλάδα τὰ ὀμηρικὰ ἔπη, διατάξας, ὅπως ἄδονται ὑπὸ πολλῶν ἐναλλαξ ῥαψωδῶν ἐν ταῖς ἐορταῖς, αἵτινες πρὸς τιμὴν τῆς Ἀθηνᾶς συνέστησαν. Ὑστερον δ' ὁ Πεισίστρατος οὐ μόνον τάξιν εἰς τὰς ῥαψωδίας ἐπέθηκεν, ἀλλὰ καὶ ἀνέγραψεν αὐτάς. Εἰς δὲ τοὺς μεταγενεστέρους κριτικοὺς τοὺς Ἀλεξανδρεῖς (170 π. Χ.) ὀφείλομεν τὴν ἔγγραφον φυλακὴν τῶν ὑπὸ τὸ ὄνομα τῆς Ἰλιάδος καὶ Ὀδυσσεΐας περισωθέντων 48 ὀμηρικῶν ἐπῶν.

¹ Ὁ ἐπὶ τῶν ὀμηρικῶν χρόνων ἀοιδός, πανταχοῦ ἀσπα-

¹ Σ. Μ. Πρῶτος εἰς Ἑλλάδα τὰ ὀμηρικὰ ἔπη ἤγαγε (κατὰ Πλουτ. Λυκούργ. 4, 4.) Λυκούργος ὁ τοῖς Σπαρτιάταις τοὺς νόμους δούς· ὁ δὲ Σόλων διέταξεν ἐν Ἀθήναις, ὅπως ἀπαγγέλλωνται δημοσίᾳ. Πρῶτος δ' ὁ Πεισίστρατος ἐν ὅλῳ ἀπετέλεσε διασκευάσας τὰς ῥαψωδίας καὶ κατὰ σύστημα τάξας διὰ τῶν διασκευαστῶν ποιητῶν, ὧν προϊστάτο ὁ Ἀθήνηθεν ὀρθικός ποιητὴς Ὀνομάκριτος, καὶ ὥρισεν αὐτὸς ἢ ὁ υἱὸς Ἴππαρχος (Πλατ. Ἴππαρχ. σελ. 22³ Β), ἵνα ἄδονται ἐν τοῖς Παναθηναίοις. Σημειώτερον, ὅτι ὁ Θουκυδίδης (VI. 55) πρ ε σ θ υ τ α τ ο ν υἱὸν λέγει οὐχὶ τὸν Ἴππαρχον, ἀλλὰ τὸν Ἰππίαν· ὥστε κατὰ Θουκυδίδην μᾶλλον εἰς τὸν Ἰππίαν τυραννήσαντα πρέπει νὰ ἀποδοθῶσι τὰ ὑπὸ τοῦ Πλάτωνος περὶ Ἰππάρχου λεγόμενα, ὅτι ἠνάγκαζε τοὺς ῥαψωδοὺς «Παναθηναίοις ἐξ ὑπολήψεως (ἐναλλαξ) ἐφεξῆς αὐτά (τὰ Ὀμήρου ἔπη) δεῖναι». Γνωστὸν δ', ὅτι ἡ γνησιότης τοῦ διαλόγου τούτου τοῦ Πλάτωνος ἀμφισβητεῖται.

στος καὶ περιβλεπτος ὢν καὶ ἐνθερμον εὐρίσκων ὑποδο-
χὴν, ἦν αἰ ποιητὴς ἅμα καὶ ψάλτης συνοδεύων τὰ ἄσματα
διὰ τῆς *ῥόρυγγος* ἢ *κιθάρας*, αἵτινες ἐγχορδα
ὄργανα οὔσαι κοινόν. φαίνεται, εἶχον ὄνομα *λύραν* ἢ
χέλυν. Ἡ γνῶσις δὲ τοῦ συνοδεύειν τὰ ἐπη δι' ὄργάνου
ἦν οὕτως ἀναγκαία εἰς τὸν ποιητὴν καὶ ἀπαραίτητος, ὥστε
ὁ **Ἡσίοδος**, ὅστις ἀρχηγέτης ἐγένετο τῆς ἐν Βοιωτίᾳ περὶ
τοὺς ὁμηρικοὺς χρόνους ἢ καὶ πρότερον ἀκμασάσης ἀοι-
δῶν σχολῆς, «ἀπὴν λάθῃ τοῦ ἀγωνίσματος, ἅτε
οὐ *κιθαρίζειν* ὁμοῦ τῇ *ῥόδῃ* δεδιδαγμέ-
νος». ¹ Ὡς δὲ πρότερον οἱ ἱερεῖς μόνοι, οὕτω καὶ νῦν οἱ
ἀοιδοὶ ἐκέκταντο γνώσεις, δι' ὧν ἐδύναντο νὰ ἐπιδράσωσι
προτρεπτικῶς καὶ ὠφελίμως ἐπὶ τὴν ἐξευγένισιν τοῦ καθό-
λου τῶν Ἑλλήνων ἥθους. Πεζοποροῦντες οὗτοι ἀπὸ χώρας
εἰς χώραν ἐλάμβανον πεῖραν τῶν ἐν αὐταῖς μετεδίδουσιν τὰς
ιδίας γνώσεις καὶ συνετέλουν οὕτω τὰ μάλιστα, ὅπως παι-
δεύηται καὶ εὐήμερῇ ὁ λαός. Παρὰ πάσαις ταῖς δημοσίᾳ
καὶ ἰδίᾳ γινομέναις ἐορταῖς διήχουν τὰ τῶν ἀοιδῶν ἄσματα,
χορευταὶ δ' ἄδοντες ἅμα ὠρχοῦντο πρὸς τὸν ἦχον τοῦ αὐ-
λοῦ ἢ τῆς λύρας. Καὶ οἱ εἰς βραχείας δὲ φράσεις συνιστά-
μενοι πολιτικοὶ νόμοι καὶ δὴ καὶ αὐτοὶ οἱ τοῦ Δράκοντος
(624 π. Χ.) οἱ δι' αἵματος γεγραμμένοι, ² (ὡς ὑπὸ Δημάδου
ἐλέγετο), μετεδίδοντο τῷ λαῷ ἐπαρόμενοι διὸ ἡ λέξις «νό-
μοι» σημαίνει καὶ ἄσματα καὶ νόμους ἅμα πολιτικούς.

Εἰς τὰ ἀρχαιότατα παντὸς λαοῦ μουσικὰ ὄργανα κατα-
λέγονται πάντοτε τὰ ῥυθμικῶς μόνον θορυβητικὰ καὶ τα-
ταραχῶδη· τοιαῦτα παρ' Ἑλλήσιν ἦσαν τὸ *τύμπανον*
(*ῥόπτρον*), τὰ ἐκ ξύλου πλαταγοῦντα, οἷον τὸ *κρότα-
λον* καὶ *σεῖστρον* καὶ τὰ μετάλλινα *λεκανοειδῆ*, οἷον
τὸ *κύμβαλον*. Γνωστὰ δ' εἶτα γίνονται τὰ ὀστέϊνα, κα-
λαμῶφωνα καὶ συριγγόφωνα (*σύριγγες*) καὶ οἱ ἐκ σκλη-

¹ Σ. Μ. Παρὰ Πaus. X, 7, 3.

² Σ. Μ. Σήμερον μετὰ τὴν ἀνακάλυψιν μάλιστα τῆς «Ἀθηναίων
πολιτείας» τοῦ Ἀριστοτέλους ἡ γνώμη, ὅτι παντὸς ἀμαρτήματος
ποινὴ θάνατος ἦν ὑπὸ Δράκοντος ἐπιβεβλημένος, δὲν ἰσχύει.

ροῦ ξύλον κατασκευαζόμενοι αὐτοί, οἵτινες ἐν τοῖς ὕστερον χρόνοις κεκοσμημένοι παρ' Ἑλλήσιν ἦσαν διὰ προστομίδων ἢ γλωττίδων, ὅπως ὁ ἥχος πληρέστερος ἢ ὀξύτερος γίνηται. Ὁ Ὅμηρος λόγον ποιεῖται, πλὴν τῶν ἤδη μνημονευθέντων ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ἐγχόρδων ὀργάνων, καὶ περὶ τοῦ μοναύλου ἢ αὐλού καὶ τῆς ἐξ ἑπτὰ συνήθως καλάμων διαφόρου μήκους συνισταμένης σύριγγος, ἀλλ' ὅμως μόνον, ὅπως συνοδεύωσι πάντοτε τὰς τε φῶδας καὶ τὴν ὄρχησιν. Ἀντὶ δὲ σαλπίγγων χαλκίνων καὶ κερατίνων, ἃς πολλῶ ὕστερον οἱ Ἕλληνες ἐν πολλῇ τῇ χρήσει εἶχον, ὑπῆρχον ἀναπληροῦντες αὐτὰς οἱ μεγαλοφωνότατοι κήρυκες, ὧν περικλυτὸς καθ' ἅπαντα τὸν κόσμον δι' Ὁμήρου ἐγένετο ὁ «χαλκεόφωνος» **Στέντωρ**.

Τὸ ἐγχορδον τῶν προγενεστέρων Ἑλλήνων ἀοιδῶν ὄργανον, οὗ ἡ εὗρεσις εἰς τὸν Ἑρμῆν ἀποδίδεται ἢ εἰς τὸν Ἀπόλλωνα, τέσσαρας εἶχε μεμονωμένως ἐντεταμέναις χορδαῖς. Τὸ δ' ἀρχαιότατον τετραχορδον τοῦτο ὄργανον τοσοῦτον ἀπὸ τῶν παλαιωτάτων χρόνων ἐτιμᾶτο, ὥστε ἡ ἑκτασις (τὸ διάστημα) τῶν χορδῶν αὐτοῦ (quarte)¹ ἐλαμβάνετο ὡς βάσις πάντοτε εἰς πάντα τῆς μουσικῆς τὰ συστήματα τῶν Ἑλλήνων. Οἱ ἥχοι τῶν τριῶν ἀρχαιοτάτων ἐλληνικῶν τρόπων (modi), ὧν, ἐκλεγομένων ὑπὸ τοῦ ἀοιδοῦ, ὀρισμένος ἦν ἅμα οὐ μόνον ὁ ὅλος χαρακτήρ τοῦ ὑπὸ τῆς μουσικῆς συνοδευομένου ποιήματος, ἀλλὰ καὶ ὁ ῥυθμὸς καὶ ἡ ὅλη αὐτοῦ ἐκφάνσις, φαίνεται, ὅτι εἶχον τὰς ἀκολουθούσας ἀναλογίας.

τρόπος λυρικὸς	τρόπος θρυγικὸς	τρόπος δωρικὸς
do re mi fa	re mi fa sol	mi fa sol la
<u> </u> <u> </u>	<u> </u> <u> </u>	<u> </u> <u> </u>
1 1 1/2	1 1/2 1	1/2 1 1

Οἱ συγγραφεῖς, οἵτινες παραδιδόασιν ἡμῖν τὰ περὶ τῆς φύσεως τῶν ἀρχαιοτάτων τούτων τετραχορδῶν καὶ τῆς

¹ Σ. Μ. Τοῦ τετραχορδου τούτου αἱ χορδαὶ ἡρμοσμέναι (κεχορδισμέναι) ἦσαν, ὡς οἱ παλαιοὶ ἔλεγον κατὰ τὸν διὰ τεσσάρων λόγον. Πλουτ. περὶ μουσ. XXIII.

βραδύτερον γενομένης βελτιώσεως καὶ ἐπαυξήσεως αὐτοῦ, διαφωνοῦσιν ἐν τῇ περιγραφῇ τῶν μέσων τόνων ὡσαύτως δ' ὑπ' οὐδενὸς τούτων ἀκριβῶς παραδίδεται τὸ ἀπὸ λυτοῦ ὕψος ὀρισμένου τινὸς τόνου τοῦ παρ' Ἑλλήνων συστήματος τῆς μουσικῆς. Ἐντεῦθεν δὲ καὶ δῆλον διὰ τί αἱ μὲν ὀνομασίαι τῶν τετραχόρδων τούτων συνεχῶς ἤδη παρὰ τοῖς παλαιοῖς ἐναλλάσσονται πρὸς ἀλλήλας, οἱ δὲ νεώτεροι συγγραφεῖς μόνον κατὰ τὸ δοκοῦν αὐτοῖς δύνανται νὰ ἀποδώσωσι διὰ τῶν εὐρωπαϊκῶν μουσικῶν σημείων τὸ τονικὸν αὐτῶν ὕψος.

III

ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΟΙ ΧΡΟΝΟΙ

700 — 555 π. Χ.

ΛΥΡΙΚΟΙ ΚΑΙ ΜΟΥΣΙΚΟΙ

Οἱ ἐκ τῆς ὁμηρικῆς σχολῆς προελθόντες ἀοιδοὶ διέδωσαν τὸ κατ' ἀρχὰς εἰς τὰς ἀκτὰς καὶ τὰς νήσους τῆς μικρᾶς Ἀσίας οὐ μόνον τὴν ποίησιν καὶ μουσικὴν, ἀλλὰ καὶ τὴν περὶ τοῦ καλοῦ καὶ ἀγαθοῦ ἐπιστήμην καὶ αἴσθησιν καὶ πολιτισμὸν ἡμεροῦντα τὰ ἄγρια ἤθη. Οἱ δὲ τῶν ἀποικιῶν τούτων κάτοικοι ἐν στενῇ ἐπικοινωνίᾳ ὄντες διὰ τε τῆς ναυτιλίας καὶ ἐμπορίας πρὸς τὴν μητρόπολιν ἔσπειραν καὶ ἐν αὐτῇ τὸν σπόρον εὐγενεστέρου καὶ λεπτοτέρου πολιτισμοῦ. Περσὼν δ' ὁ σπόρος οὗτος ἐφ' ἀπαλὴν καὶ ἀγαθὴν γῆν ἐπὶ τοσοῦτον ἀνεπτύχθη προαχθεὶς κατὰ μικρὸν εἰς ἀκμὴν, ὥστε, ὥσπερ πρότερον ἡ Ἀσία καὶ Ἀφρική, οὕτω νῦν ἡ Εὐρώπη ἡ κυρία ἔδρα ἐγένετο καὶ κοιτὶς λεπτοτέρων καὶ βαθυτέρων ἐπιστημονικῶν γνώσεων. Καὶ ἐν τῇ Ἑλλάδι ἄρα, ἧς ὁ περίλαμπρος ἥλιος νὰ διαφωτίσῃ ἔμελλε τὴν ἐτι ὑπὸ ὀμίχλης κεκαλυμμένην Εὐρώπην, ἡ μουσικὴ ἐγένετο ἐν τῶν οὐσιωδῶν μέσων, ὅπως ἡμερώτερα καὶ λεπτότερα γένωνται τὰ ἤθη καὶ εὐγενῇ ἐμπνευσθῶσι καὶ ἀναζωπυρρηθῶσιν αἰσθήματα. Οὕτως ὁ Πολύβιος

διηγείται, ὅτι οἱ πρῶτοι τῶν Ἀρκάδων νομοθέται ἰδρύοντες τὴν ἑαυτῶν πολιτείαν καὶ ῥυθμίζοντες τὸ πολίτευμα, ὑπ' ὧσει μάλιστα ἔσχον τὴν εὐεργετικὴν τῆς μουσικῆς ἐπίδρασιν ἐπὶ τὰ αἰσθήματα τῶν ἀνθρώπων. Οἱ παῖδες ἐθιζόμενοι εἰς τὴν μουσικὴν ἡδὸν ὕμνους εἰς τε τοὺς θεοὺς καὶ ἐπιχωρίους ἥρωας καὶ διδασκόμενοι ὄρχησιν ἡσκοῦντο ἅμα εἰς τὰ πολεμικὰ ἡχοῦντος τοῦ αὐλοῦ. Καὶ ἐν πάσαις μὲν ταῖς τοῦ βίου ἀσχολίαις ποικίλα ἡδοντο ἄσματα, ἐν δὲ ταῖς τοῦ Βάκχου ἑορταῖς διηροῦντο παῖδες καὶ ἔφηβοι εἰς δύο χοροὺς καὶ ἐτέλουν πρὸς τὸ μέλος τῶν αὐλῶν, πανηγυρικοὺς ἀγῶνας.¹

Ἡ **Σπάρτη** ἐκέκτητο ἤδη ἀπὸ τοῦ 888 π. Χ. διὰ Λυκούργου νόμους, δι' ὧν τοῦτο μάλιστα ἐσκοπεῖτο, ἔντονα καὶ νευρώδη τὰ σώματα νὰ γένωνται καὶ νὰ ἐνθαρρυνθῶσι καὶ καρτερικοὶ οἱ πολῖται διὰ τούτων ν' ἀποδειχθῶσιν, ὅπως ἀνδρείως ἀμύνωνται ἐπερχομένους τοὺς πολεμίους. Ἡ τῶν Λακεδαιμονίων πολιτεία προσελάβετο διὰ τῶν νόμων τούτων μείζονα πολιτικὴν δύναμιν ἐπικρατήσασα τῶν ταυτοχρόνως διαπλαττομένων ἀσθενεστέρων ἑλληνίδων πόλεων, ὧν ἡγεμὼν ἦν, ἄχρις οὗ αἱ Ἀθῆναι μεγάλαι γενόμεναι διὰ νόμων, οἵτινες ἔτι καὶ τὰς πνευματικὰς τῶν πολιτῶν δυνάμεις ἀνέπτυσσον καὶ προῆγον, ὑπερέβαλον τὴν Σπάρτην πέφοβημένην. Ὁ Λυκούργος, πρὶν γένηται νομοθέτης, ἀπῆλθεν εἰς Κρήτην, ὅπως γνωρίσῃ ἐκεῖ καὶ σπουδάσῃ τοὺς ἐπὶ μακρὸν δοκιμασθέντας νόμους τοῦ Μίνως. Ἐνταῦθα ἐγνώρισε τὸν **Θαλῆν** ἢ **Θαλήταν**, ὃς παρὰ τὰς ἀμφιβόλους εἰδήσεις, ἃς περὶ αὐτοῦ ἔχομεν, συχνὰ ὑπολαμβάνομένου καὶ ἀντὶ τοῦ ἐπὶ Σόλωνος ἀκμάσαντος Θάλητος τοῦ Μιλησίου, φαίνεται ὅμως συνενῶν ἐν ἑαυτῷ πλεονεκτήματα πολιτικοῦ ἀνδρός, παγκοσμίου ἀπολαύον-

¹ Σ. Μ. Ὁ Πολύβιος ἐν IV. 21, 3 λέγει «καὶ πρὸς τούτοις συνόδους κοινὰς καὶ θυσίας πλείστας ὁμοίως ἀνδράσι καὶ γυναιξὶ κατεῖθισαν, ἔτι δὲ χοροὺς παρθένων ὁμοῦ καὶ παιδῶν, καὶ συλλήδην πᾶν ἐμνηχανήσαντο, σπεύδοντες τὸ τῆς ψυχῆς ἀτέραμνον (τραχὺ) διὰ τῆς τῶν ἐθισμῶν κατασκευῆς ἐξημεροῦν καὶ πρᾶνεν».

τος φήμης ὡς σοφοῦ καὶ δαιδοῦ. Τὰ ἄσματα τοῦ Κρητὸς Θαλήτου οὐ μόνον ἀκαταμάχτην, ὡς ἐλέγето, ἥσκουν κράτος ἐπὶ τὰς καρδίας, ἀλλὰ μάλιστα φαίνονται ἔχοντα τὴν δύναμιν νὰ ἰδῶνται καὶ νόσους διὸ καὶ τὸ ἐν Δελφοῖς μαντεῖον μετεπέμψατο αὐτὸν εἰς Σπάρτην, ὅπως καταπαύσῃ διὰ τῶν μαγευτικῶν ῥόδων τὸν ἐν αὐτῇ λοιμὸν. Ἀκολουθήσας λοιπὸν τῷ Λυκούργῳ¹ εἰς Σπάρτην ἐβυγάδευσε διὰ τῶν ἁσμάτων τὴν νόσον, ὡς λέγεται, καὶ λόγῳ τε καὶ ἔργῳ προτρέπων εἰς ὁμόνοιαν καὶ πρὸς τοὺς νόμους ὑπακοὴν ἀρωγὸς ἦλθε τῆς ἀνακαινιζομένης μὲν καὶ ἀνασχηματιζομένης Σπάρτης, συντεταραγμένης δ' ἔνεκα ἐσωτερικῶν ἐρίδων. Ἐποίησε δ' ὁ Θαλήτας ὕμνους (π α ι ᾱ ν α ς) καὶ θρησκευτικὰ χορικά ἄσματα (ὑ π ο ρ χ ῆ μ α τ α), πρὸς τὴν τῶν θεῶν λατρείαν ἀρμόττοντα, καὶ διέταξε τὰς ἐ ν σ π λ ί ο υ ς ὀρχήσεις (π υ ρ ρ ί χ η ν), ἅς, ἀποτελούσας ἅμα μέρος τῆς γυμναστικῆς, ἐδιδάσκετο ἡ ὑπὸ τῆς πολιτείας ἀνατρεφόμενη νεότης.² Αἱ δωρικαὶ μελωδίαὶ τοῦ Θαλήτου ἤδοντο ἐν Λακεδαιμόνι ἐπὶ μακρὸν ἔτι μετὰ τὴν τελευτὴν αὐτοῦ· ὁ δὲ Πυθαγόρας, ὅστις ἤκμασε τριακόσια ἔτη ὕστερον, λέγεται, ὅτι καὶ οὗτος ἐτέρπετο θελγόμενος ὑπὸ τῶν ἐκείνου παιάνων.

Οἱ τοῦ Λυκούργου νόμοι συνταχθέντες καὶ τοῖς πολίταις παραδοθέντες δὲν ἀνεγράφησαν, ἀλλὰ διεμνημονεύοντο ἀείποτε ἀδόμενοι ἢ ἀπαγγελλόμενοι ὑπὸ τῶν Λακεδαιμονίων. Οἱ νόμοι οὗτοι ἐκράτυνον μὲν καὶ ἐπαιδαγώγουν τὸν λαὸν οὕτως, ὥστε ἀπτόητος νὰ βαίνει πρὸς τὸν πόλεμον, ἐκώλυνον ὅμως ἅμα καὶ πᾶσαν πρόοδον καὶ ἐμποδὼν ἐγίνοντο διὰ δεσμῶν ἀνασταλτικῶν εἰς προαγωγὴν τῶν ἐλευθερίων καὶ καλῶν τεχνῶν. Οὕτως ἄρα περιωρίσθη καὶ ἡ τῶν Σπαρτιατῶν μουσικὴ εἰς τοὺς τέσσαρας τόνους τοῦ ἀρχαίου δωρικοῦ τετραχόρδου καὶ εἰς τὰς σεμνάς καὶ ἀπλᾶς θρησκευτικὰς χορφodίας, αἵτινες διακυ-

¹ Σ. Μ. Κατὰ Κ. Ο. Μύλλερων ('Ιστορ. τ. ἐλλ. φιλολ. I. σελ. 234 κατὰ μετὰφρ. Κυπριανοῦ) ὁ Λυκούργος ἦν πολὺ προγενέστερος τοῦ Θαλήτου ἀκμάσαντος περὶ τὸ 620 π. Χ.

² Σ. Μ. Μάλιστα ἐν ταῖς γυμνοπαιδείαις ('Αθην. XV.).

μαινόμενοι ἐν αὐτοῖς κατεστάθησαν ἐπὶ πάντα τὸν χρόνον ὠρισμένοι διαρκῶς. Καὶ ὅμως περὶ πολλοῦ ἐποιοῦντο πάντες οἱ μελωδοί, ὅπως ἀναγνωρισθῶσιν ὡς δόκιμοι καὶ ἐπαινεθῶσι καὶ ἐν τῇ ἡγεμονίᾳ τῆς μουσικῆς Σπάρτῃ. Οἱ δ' εὐτολμότετοι καὶ εὐφυσέτατοι τούτων πολλαχῶς καὶ ἐτόλμυσαν πολλάκις νὰ διαρρήξωσιν ἢ τοῦλάχιστον εὐρύνωσι τοὺς φραγμούς, οἵτινες τεθειμένοι ἐνταῦθα ἦσαν ἐπὶ τὴν ἐλευθέριον τῆς μουσικῆς τέχνην. Διὸ ματαίως προσεπάθησαν οἱ αὐστηροὶ Ἑφθοροὶ νὰ ἀποκωλύσωσι τὴν Σπάρτην ἀπὸ παντοίων ἀναμορφώσεων· ἡ νέα ἄλλων χρόνων μουσικὴ ἐγένετο μὲν καὶ ἐνταῦθα ἐν πλήρει ὁμοφωνίᾳ δεκτὴ, ἀλλὰ μόνον βραδύτερον καὶ μετὰ πολλῆς δυσκολίας.

Τίνα δύναμιν ἱκανὴ ἦν μουσικὴ ἐνθουσιῶσα νὰ ἐμπνεύσῃ εἰς τὰς καρδίας τῶν τραχέων καὶ ὠμῶν Σπαρτιατῶν ἀποδεικνύουσι τὰ ἐν τῷ β' μεσσηνιακῷ πολέμῳ (682 π. Χ.) γενόμενα. Ἡττηθέντων τῶν Σπαρτιατῶν ἐν ταῖς πρὸς τοὺς Μεσσηνίους μάχαις, συνεβούλευσεν αὐτοῖς ἐρωτηθὲν τὸν δελεητικὸν μαντεῖον νὰ προσλάβωσιν ἐξ Ἀθηνῶν, ὅπως εὐτυχήσωσι, στρατηγόν· οἱ δ' Ἀθηναῖοι ἐπεμψαν αὐτοῖς ὡς τοιοῦτον πρὸς χλαῖνῃ μετὰ πονηρίας ὑποκεκρυμμένης τὸν χῶλον καὶ τῆς νεότητος διδάσκαλον καὶ ἀοιδὸν Τυρταίον.¹

¹ Σ. Μ. Τῶν παλαιῶν, ὅσοι περὶ Τυρταίου λόγον ποιοῦνται, ὁ μὲν τοῦ Πλάτωνος Σχολιαστῆς (Νόμ. Ι. σελ. 629 Α), ὁ Πausanias (IV, 15, 3) καὶ ὁ Σουίδας (ἐν λ. Τυρταῖος) παραδιδόσιν, ὅτι ὁ Τυρταῖος καὶ χῶλος τὸν ἕνα πόδα ἦν καὶ ἀμβλύς τὸν νοῦν καὶ διδάσκαλος γραμμάτων. Οἱ προγενέστεροι ὅμως τούτων Πλάτων (ἐν τῷ προμνημονευθέντι χωρίῳ) καὶ Λυκοῦργος (Λεωκρ. § 106) καὶ Ἀριστοτέλης (Πολιτ. Θ (Ε), 6 (7) 2) ἀγνοοῦσι ταῦτα. Τούναντίον δὲ καὶ ὁ Λυκοῦργος καὶ Διόδωρος (XV, 66, 3) καλοῦσιν αὐτὸν ὁ μὲν στρατηγὸν ὁ δὲ Διόδωρος ἡγεμόνα (Λακεδαιμονίων) καὶ ποιητήν. Καὶ ὁ Pausanias δὲ λέγει περὶ αὐτοῦ, ὅτι «καὶ τὰ ἐλεγεία καὶ τὰ ἐπὶ σφίσιν (Λακεδαιμονίοις) τὰ ἀνάπαιστα ἤδεν»· ὁ δὲ Σουίδας καλεῖ αὐτὸν ἐλεγεῖοποιον καὶ αὐλητήν. Ἐκ δὲ τῶν εἰς ἡμᾶς περιωθέντων ἐπ' ὀνόματι τοῦ Τυρταίου ποιημάτων καὶ συνετὸς φαίνεται καὶ οὐχὶ ὁ τυχών, ἀλλ' ἀγαθὸς ποιητής. Διὰ τῶν ποιημάτων δὲ τούτων τοιοῦτον ἐνέπνευσε τοῖς ἀποτεθαρρυσμένοις Σπαρτιάταις ἐνθουσιασμόν καὶ καταφρόνησιν πρὸς τὸν θάνατον, ὥστε λαμπρῶς ἐνίκη-

Καταφρονήσαντες ὅμως καὶ ὀλιγωρήσαντες αὐτοῦ οἱ Σπαρτιᾶται, ἠττήθησαν πολεμήσαντες. Ἀλλὰ νῦν ἐνέτεινεν ὁ Τυρταῖος τὴν φωνὴν ὑψώσας καὶ ἐξέκαυσε διὰ τῶν θουρίων ἄσμάτων πρὸς φρυγικὸν αὐλὸν ἀδομένων τὸ θάρρος αὐτῶν· ἐν τινι δὲ νέᾳ μάχῃ πολεμήσαντες πρὸς τοὺς Μεσσηνίους ἐνίκησαν νίκην λαμπράν. Εἰς τὸν Τυρταῖον, ὅστις ἐν μελωδίαις συγκινοῦσαις ἐξόχως καὶ τὴν ἀνδρείαν ὕμνησε καὶ τὸν πρὸς τὴν πατρίδα ἔρωτα καὶ τὴν πρὸς τὸν θάνατον καταφρόνησιν, ἀπένειμαν οἱ Σπαρτιᾶται τὰς μεγίστας τῶν τιμῶν πολίτην Σπαρτιάτην ποιήσαντες, καὶ ἦδον τὸ ἀπὸ τοῦδε τὰς ὥδᾶς αὐτοῦ καὶ τοὺς παιᾶνας πάντοτε πρὸ τῆς μάχης, ἡχούντων τῶν λιγυρῶν αὐλῶν.

Πέρας λαβόντων τῶν μεσσηνιακῶν πολέμων, διατρίβων ἐν Σπάρτῃ καὶ δὴ καὶ ἐνδημος ἦδη γενόμενος ἐν αὐτῇ ὁ

ὄσαν τοὺς Μεσσηνίους. Ἀστεία δὲ πάνυ φαίνεται ἡ μεταποίησις, ἣν τινες τῶν παρ' ἡμῖν ἱστορίας συγγραφάντων ἐποίησαν τῶν λόγων τοῦ Πausανίου «γραμμάτων διδάσκαλος» εἰς γ ρ α μ μ α τ ο δ ι δ α σ κ α λ ο ς, αὐτοί, φαίνεται, τοιοῦτοι ὄντες. Ἀληθῶς δὲ καὶ ὑπὸ τῶν παιδαρίων αὐτῶν ἀκατάληπτον ὑπολαμβάνεται, πῶς ἡλίθιος καὶ εὐτελής ποιητὴς κατάρθωσεν ὅ,τι ἀνευ αὐτοῦ ἡδυνάτου οἱ Σπαρτιᾶται. Ἐτι δὲ ἡ μεταξὺ Ἀθηνῶν καὶ Σπάρτης ἀντιζηλία, ἥς ἔνεκα δῆθεν τοιοῦτον εὐτελεῖ ποιητὴν ἐπεμψαν οἱ Ἀθηναῖοι, ἐν μεταγενέστεροις ἀνεπτύχθη χρόνοις μάλιστα ἀπὸ τῶν Περσικῶν διότι ἡ δύναμις τῆς Σπάρτης ἐν οἷς ἐξῆν χρόνοις ὁ Τυρταῖος (β' μεσσην. πόλεμ. 645 — 628 κατὰ τὰς νεωτέρας ἐρεῦνας) οὐδαμῶς ἦν σφόδρα ἐπιφθόρος, φιλίως δὲ μάλιστα δύναται τις εἰπεῖν διέκειντο καὶ τότε καὶ πολλῶ ἔτι ὕστερον οἱ Ἀθηναῖοι πρὸς τοὺς Σπαρτιάτας, οὓς ἐκάλεσαν εἰς βοήθειαν (515 π. Χ.), ὅπως ἐξωσθῇ ὁ Ἰππίας. Τὸ τῆς χωλότητος τοῦ ποιητοῦ ἐξηγεῖται προελθὼν ἐκ τῆς τῶν ποιημάτων χωλότητος, ἀνίσων τῶν στίχων τοῦ ἑξαμέτρου καὶ πενταμέτρου ὄντων. Οἱ μεταγενέστεροι λοιπὸν συγγραφεῖς ἐξ ὑστέρων κρίνοντες καὶ ἀποκρύφους καὶ ἐπιπολῆς γεγραμμένας παραδόσεις ὑπ' ὧν ἔχοντες ἴδως, ἃς ἀβασανίστως παρέλαβον, ἐπὶ τὸ χλευαστικώτερον ἐμνημόνευσαν τοῦ Τυρταίου. Ἐκ τούτων ἄρα πάντων εὐδηλον, ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι ἀγαθὸν ἐπεμψαν τοῖς Σπαρτιάταις ποιητὴν, ὅστις πιθανῶς καὶ τῆς στρατηγικῆς, μάλιστα ἐν ταῖς πόλιορ-κίαις, εἰς ἃς οἱ Ἀθηναῖοι διεκρίνοντο, οὐχὶ παντάπασι δμοῖος ἦν.

¹ Σ. Μ. Ἐν τῇ μεγάλῃ λεγομένῃ τράφῳ.

Λυδὸς τὸ γένος Ἀλκμάν, κατάρθωσε νὰ ἐμπνεύσῃ εἰς τοὺς Σπαρτιάτας ἀκραιφνῇ καὶ ἄθροιστον πρὸς τε τὴν ποίησιν καὶ τὴν μουσικὴν ἔρωτα. Ἡ τῶν Δωριέων λυρική χορική ποίησις, δι' ἧς ἐδοξάζοντο καὶ ὑμνοῦντο ἐν μελωδίας παρὰστατικαῖς ὁρμητικῇ ἐνθουσιώδους, οἷ τε θεοὶ καὶ ἡ γλυκυτάτη πατρίς καὶ ἐπηνεῖτο ἡ πρὸς ἀρετὴν ἐμμονὴ τῶν ὀπλιτῶν ὡς πᾶσαν εὐδαιμονίαν τοῖς ἀνθρώποις παρέχουσα, προσελάβετο νῦν πρῶτον δι' αὐτοῦ μείζονα σπουδαιότητα καὶ τεχνικὴν διάπλασιν. Ὁ Ἀλκμάν ἐμελοποίησεν ᾠδὰς παρθενίους (ἀδομένας ὑπὸ παρθένων), καὶ ἐγένετο, ὡς ὑπελαμβάνετο, καὶ ὁ εὐρετῆς τῶν ἐν Λακεδαίμονι πολεμικῶν ἄσμάτων, ὀνομαστῶν διὰ τε τὴν λακωνικὴν βραχυλογίαν, τὴν δύναμιν καὶ ζωτικότητα.

Χορὸς τῶν γερόντων

ἄμμες ποκ' ἤμερ ἄλκιμοι νεαρίαι.

Χορὸς τῶν ἀκμαζόντων

ἄμμες δὲ γ' εἰμέν· αἱ δὲ λῆς πεῖραν λαβέ.

Χορὸς τῶν παιδῶν

ἄμμες δὲ γ' ἐσόμεθα πολλῶ κάρρονες.¹

Διὰ τῆς ποιήσεως ὑμνοῦντο τὸ κατ' ἀρχὰς ὡς ἐν τοῖς ἐμ-προσθεν εἶπομεν, θεοὶ ἢ ἥρωες θείαν περιβεβλημένοι αἶγλην· τὸ ἀπὸ τοῦδε δ' ὅμως ὑμνεῖτο καὶ ὁ πρὸς τὴν πατρίδα καὶ τὴν ἀνδρίαν ἔρωσ καὶ ἐπηνεῖτο οἱ ἐν πολέμοις ἀριστεύοντες ἥρωες καὶ οἱ ἐν τοῖς ἱεροῖς ἀγῶσι νικηταί. Ὑπηρετικὴ δὲ μάλιστα νῦν ἐγένετο ἡ ποίησις καὶ τοῖς ποιηταῖς αὐτοῖς, ὁξέως ἐπιτιθεμένοις καὶ ἰσχυρῶς ἀμυνομένοις, εἰ προσεβάλλοντο. Τῶν ἀρχαιοτάτων προβιδαστῶν τῆς εὐ-

¹ Σ. Μ. Πλουτ. Λυκουργ. 21. Πρὸς Λακεδαιμ. ἐπιτηδ. XV. Αἱ ᾠδαὶ αὗται κατὰ Πολυδεύκην (Ὀνομαστ. IV. 197) ἑκαλοῦντο τριχορῖα, ἣν συνέστησεν, ὡς ἐπιστεύετο, ὁ Τυρταῖος. Τὰ μὲν «παρθένια» δὲν ἦσαν ποιήματα πρὸς παρθένους ἐρωτικά, ἀλλὰ ποικίλα, σεμνὰ καὶ πανηγυρικά ἄσματα ὑπὸ παρθένων ἀδόμενα· τὸ δὲ «λακωνικόν» λεγόμενον μέτρον, ὃ ἐστὶν εἶδος ἀναπαίστων, ἐξ ὧν τὰ ἐμβατήρια ὁ Τυρταῖος ἐποίησεν, ἀμφίβολον, ἂν ὁ Ἀλκμάν ἐξεῦρεν.

ρυτάτας διαστάσεις λαβούσης ᾠδικῆς ταύτης λέγεται ὁ τῇ τῶν Ἰώνων σχολῇ καὶ αὐτὸς καταλεγόμενος **Ἀρχιλόχος** ὁ Πάριος (688 π. Χ.), ὅστις πρὸς τε ἄλλοις ἴσα τῷ Ὀμήρῳ ἐτιμήθη ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ἀφιερωθείσης μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς ἡμέρας εἰς ἀνάμνησιν ἀμφοτέρων. Αἱ μὲν ᾠδαὶ αὐτοῦ, ὡς αἱ τοῦ Ὀμήρου ῥαψωδίαί, ἀπηγγέλλοντο δημοσίᾳ βραδύτερον ὑπὸ ῥαψωδῶν· ἐν δὲ τοῖς Ὀλυμπιακοῖς ἀγῶσιν ἔτυχε βραβεῖον ποιήσας ὕμνον εἰς Ἡρακλέα. Εἰς αὐτὸν ἀποδίδεται καὶ ἡ εὕρεσις τοῦ $\iota \alpha \mu \beta \omicron \upsilon$, δι' οὗ ἐκαυτηρίαζε τὴν μωρίαν καὶ τὴν κακοήθειαν τῶν ἀνθρώπων. Ὁ χαρακτήρ τοῦ Ἀρχιλόχου τοσοῦτον ἦν ἐνδεῆς φύσεως ἀνδρικῆς καὶ τὰ ἱαμβικὰ ποιήματα τοσοῦτον δηκτικὰ ἦσαν, ὥστε οἱ Λακεδαιμόνιοι ἀπηγόρευσαν ἔνεκα τούτου οὐ μόνον αὐτῷ τὴν εἰς τὴν Λοκεδαίμονα εἰσόδον, ἀλλὰ καὶ τὴν τῶν ποιημάτων εἰσαγωγὴν.¹ Λυκάμπης ὁ συμπολίτης τοῦ Ἀρχιλόχου παραβάς τὴν δοθεῖσαν ὑπόσχεσιν, ὅπως ἐκδώσῃ αὐτῷ εἰς σύζυγον τὴν νεωτάτην τῶν θυγατέρων Νεοβούλην τοσοῦτον καυστικῶς καὶ πικρῶς προσεδλήθη καὶ ἐμυκτηρίσθη διὰ τινος τοῦ Ἀρχιλόχου μεστοῦ ἐκδικήσεως ποιήματος, ὥστε καὶ οὗτος καὶ ἡ θυγάτηρ ἐξ αἰσχύνης καὶ θλίψεως πολλῆς εἰς ἀπελπισμὸν καταντήσαντες ἀπηγχονίσθησαν. Κατὰ Πλούταρχον ὁ Ἀρχιλόχος ἐτελειοποίησε τὴν ῥυθμοποίησιν τὴν μέχρι τῶν χρόνων ἐκείνου ἐπικρατοῦσαν ἔτι ἐν τοῖς ποιήμασι καθόλου προσεξευρών τὸ (ἐξ ἑπτὰ ποδῶν) τρίμετρον καὶ τὸ (ἐξ ὀκτῶ ποδῶν) τετράμετρον καὶ τὴν μετάβασιν ($\mu \epsilon \tau \alpha \beta \omicron \lambda \eta \nu$) ἀπὸ ῥυθμοῦ τινος εἰς ἕτερον. Τὸ ἡμιπεντάμετρον — — — — —, ᾧ συνήθως ἐχρῆτο, καλεῖται ἀρχιλόχειον. Λέγεται δὲ προσέτι, ὅτι συνέζευξε τὴν κροῦσιν τῶν ἐγγόρδων ὀργάνων, οἷς ἔτι ἐχρῶντο οἱ δοιοὶ μάλιστα, ὅπως συνοδεύωσιν ἀπαγγέλλοντες τὰ ποιήματα

¹ Σ. Μ. Ὁ Ἀρχιλόχος ἐξεώσθη τῆς Σπάρτης ὡς ῥήψασπις. Πλουτ. Λακεδαιμ. ἐπιτῆδ. XXXIII. Ἐν δὲ τοῖς ὑπὸ Berg ἐκδοδομένοις ἀποσπάσμασιν αὐτοῦ (Lyr. Gr. p. 468, 5. Πρὸλ. Στραβ. I, 2, 17. IB, 3, 20) πολεμιστῆς τις τῶν Σαίων Θρακῶν χαίρει εὐρών τὴν Ἀρχιλόχου ἀσπίδα, ἣν οὗτος παρὰ θάμνον κατέλιπε φυγὼν ἐκ τῆς μάχης.

αὐτῶν, πρὸς πᾶν τῆς ποιήσεως μέτρον, ὥστε ὅτε μὲν ἤδοντο, ὅτε δὲ κρουομένων τῶν ὀργάνων ἀπηνυγέλλοντο μόνον.¹

Διὰ τοιούτων καινοτομιῶν, οἷαι αἱ προμνημονευθεῖσαι τοῦ Ἀρχιλόχου, οὐ μόνον ὠδηγῆθησαν οἱ μελοποιοί, ὅπως συντονώτερον ἐπιμεληθῶσι τῆς μουσικῆς συνοδείας ἀπαγγελλομένων τῶν ποιημάτων, ἀλλὰ καὶ ὡς ἐν τοῖς ῥυθμικοῖς γένεσιν οὕτω καὶ νῦν προσεπάθηναι νὰ καταστήσωσι καὶ τοὺς ᾠδικοὺς τόνους ποικιλωτέρους. Τὸ ἔκπαλαι ὅμως ὡς ἱερὸν ὑποληφθὲν σύστημα τῶν τετραχόρδων οὐδεὶς ἐτόλμησε νὰ καταργήσῃ· διὸ πᾶσαι αἱ μεταβολαί, γινόμεναι μόνον εἰς ἀμφοτέρους τοὺς μέσους τόνους τῶν ἀρχαίων ἐκείνων τετραχόρδων, ἀπετέλεσαν πλὴν τοῦ προμνημονευθέντος διατονικοῦ γένους καὶ χρωματικὸν καὶ ἐναρμόνιον βραδύτερον. Κατὰ ταῦτα καὶ εἰς τὰ τρία γένη ἀφείθησαν μὲν ἀμετάβλητοι αἱ ἑξωτερικαὶ σταθερῶς ὀρισμέναι ἢ ἀκίνητοι χορδαὶ τῶν τετραχόρ-

¹ Σ. Μ. Παρὰ τοῖς παλαιοῖς ἡ χρῆσις αὕτη ἐλέγετο «ᾄδειν ἢ λέγειν παρὰ τὴν κρούσιν», «κρούσις ὑπὸ τὴν ᾠδὴν». Πρὸβλ. Πλουτ. Περί μουσ. κεφλ. XXVIII.—Ἐν τῷ αὐτῷ κεφ. λέγονται τὰ ἑξῆς· «οἶονται δὲ καὶ τὴν κρούσιν τὴν ὑπὸ τὴν ᾠδὴν (= τὴν πρὸς τὸ ἥσμα συνοδίαν ἐγχόρδου ὀργάνου) πρῶτον εὑρεῖν (Ἀρχιλόχον), τοὺς δ' ἀρχαίους πάντας πρόσχορδα κρούειν» (= τοὺς αὐτοὺς τόνους τοῦ ἡσματος κρούειν ἐπὶ τῆς κιθάρας). Ταῦτα σαφηνίζονται ἐξ ὅσων περὶ Λάδου ἐν κεφαλ. XXIX λέγει. «Λάδος δὲ ὁ Ἑρμιονεὺς εἰς τὴν διθυραμβικὴν μεταστήσας τοὺς ῥυθμοὺς καὶ τῇ τῶν αὐλῶν πολυφωνίᾳ κατακολουθήσας πλείοσι τε φθόγγοις καὶ διεσπριμμένοις (διαφόροις δῆλον ὅτι τόνοις ἢ οἱ τοῦ ἡσματος) χρυσάμενος εἰς μετὰθεσιν τὴν προϋπάρχουσαν ἡγάγε μουσικὴν». Πρὸβλ. Πλατ. Νόμ. VII, 16. p. 812. D. E. Ἐκ τούτων καὶ πολλῶν ἄλλων χωρίων δῆλον, ὅτι ἐγίνωσκον οἱ Ἕλληνες τὴν πολυφωνίαν (ἁρμονίαν, ὡς ἡμεῖς αὐτὴν νοοῦμεν). Πρὸβλ. Ἀριστοτ. Πρὸβλ. XIX, 16. 39. Ἀθῆν. XIII, 46.—Ὁ Γαυδέντιος ἐν § 11 λέγει «παράφωνοι δὲ οἱ μέσοι συμφώνου καὶ διαφώνου, ἐν δὲ τῇ κρούσει φαινόμενοι σύμφωνοι». Πρὸβλ. Εὐκλ. Εἰσαγ. ἁρμον. σελ. 20 ἔκδ. Meibom. καὶ τὴν τούτου ἑρμηνείαν παρὰ J. Papastamatopulos Studien zur altgriech. Musik σελ. 40 καὶ ἑξῆς.

δων, ἔσχον ὅμως αἱ δύο μέσαι μεταβληταὶ ἢ κινηταὶ χορδαὶ τὰς ἐξῆς διὰ γραμμάτων καὶ ἀριθμῶν κατὰ προσέγγισιν σημειούμενας τονικὰς σχέσεις.

διατονικὸν τετράχορ. χρωματικ. τετράχορδον ἑναρμόνιον τετράχορ.

si do re mi
 $\frac{1}{2}$ 1 1

si do \flat re mi
 $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{2}$ $1\frac{1}{2}$

si do $\flat\flat$ re mi
 $\frac{1}{4}$ $\frac{1}{4}$ 2

Ὁ τρίτος τόνος τῶν τετραχόρδων τούτων περιλαμβανόντων ἐκάστοτε δύο τόνους καὶ ἡμῖσιν σημειοῦται ἐνταῦθα διὰ τοῦ re, re bemol (διέσεως) καὶ double bemol. Ὡνόμαζον δ' αὐτὸν οἱ Ἕλληνες (ἐν τῷ βαρυτάτῳ τετραχόρδῳ) λιχανὸν μετὰ τῆς ἀκριβέστερον ὀρισμένης προσθήκης διατονόν, χρωματικὸν ἢ ἑναρμόνιον. Ἐκ τῶν μουσικῶν ὅμως τούτων γενῶν ἐχρῶντο οἱ Ἕλληνες συχνότατα μὲν καὶ κοινότατα αἰετοτε τῷ διατονικῷ, σπανιώτατα δὲ τῷ ἑναρμονίῳ ἕνεκα τῶν δυσκόλων ὑποδιαίρέσεων ἐνὸς τετάρτου τόνου. Ἐνίοτε ἐμίγνυσιν συνδυάζοντες καὶ τὸ διατονικὸν πρὸς τὸ χρωματικὸν καὶ ἑναρμόνιον γένος, ἢ ἐποιοῦντο χρῆσιν καὶ τῶν τριῶν γενῶν ἐν συνειρμῷ ἐν ἐνὶ καὶ τῷ αὐτῷ ᾄσματι.

Εὐρετῆς τοῦ ἑναρμονίου τῆς μουσικῆς γένους τῶν Ἑλλήνων λέγεται ὁ **Ὀλύμπος**.¹ Οἱ ἀύλωδικοὶ δ' αὐτοῦ

¹ Σ. Μ. Παρὰ Πλούτ. περὶ μουσ. XI. Ὁ νεώτερος οὗτος Ὀλύμπος ἀπόγονος ὑπολαμβάνομενος κατὰ Πλούταρχον τοῦ μυθολογουμένου ἐκ Φρυγίας ὁμωνύμου, περὶ οὗ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ἐγένετο ἡδὴ λόγος, συνήρμοσε τὴν φρυγικὴν πρὸς τὴν ἑλληνικὴν μουσικὴν, ἣν ἐξέμαθε διατρίψας ἐπὶ μακρὸν ἐν τῇ Ἑλλάδι, ἐν ἣ ἀγωνισθεὶς μάλιστα ἐν Πυθίοις κατὰ νέους μουσικοὺς τρόπους ἔσχε μαθητὰς τὸν Κρότητα καὶ Ἰέρακα (Πλούτ. περὶ μουσ. VII καὶ XXVI. Πολυδεύκ. Ὀνομ. IV, 40, 79. Κλήμ. Ἀλεξ. Στρωμ. I. p. 363. Potter). Περὶ δὲ τῆς προσαυξησέως, ἥτοι τῆς εὐρέσεως τοῦ τρίτου ρυθμικοῦ γένους, ὅπερ καλεῖται ἡμιόλιον, ἴδε Ἰστορ. ἑλλ. φιλ. Κυπριανοῦ I. σελ. 231—233. Ὁ Ὀλύμπος οὗτος, ὑπολαμβάνεται πρεσβύτερος μὲν τοῦ Θαλήτου, νεώτερος δὲ τοῦ Τερπάνδρου, περὶ οὗ κατωτέρω ἔσται λόγος, ἀκμάσας περὶ τὸ 660 — 620 π. X. διότι κατὰ τὴν φύσιν τῆς ἑλλ. μουσικῆς καὶ μαρτυρίας ἀσφαλεῖς ἡ κιθαρωδία ἀρχαιότερον ἡκμάσε τῆς αὐλωδίας.

ν ό μ ο ι οί πρός ώδας καί αὐλοὺς ἐκτελούμενοι καί εἰς τὸ γένος τοῦτο ἀνήκοντες κατέθελγον καὶ νῦθραινον τὰς ψυχὰς τῶν ἀκροωμένων. Πρῶτος ὁ Ὀλυμπος οὐ μόνον ἀπέδωκεν εἰς τὸν αὐλὸν ἦν καὶ ἡ κιθάρα εἶχε σπουδαιότητα καὶ ἀξίαν, ἀλλὰ καί εἰς τὴν μουσικὴν καθόλου ἔδωκε ζῶν, εὐκίνησίαν καὶ εὐστροφίαν διὰ σπουδαίας προσανξήσεως τῶν ῥυθμῶν. Ἐξεῦρε δὲ σὺν ἄλλοις καὶ τοὺς ῥυθμούς, ἐν οἷς συσχετίζονται ἡ ἄρσις καὶ θέσις ὡς 2 πρὸς 3, ὡς παρὰ τοῖς παῖοσι (— — — ἢ — — — —) καὶ κριτικοῖς (— — —), ἐνῷ οἱ προγενέστεροι ἐχρῶντο ἐκείνοις τοῖς ῥυθμοῖς, ἐν οἷς τὰ μνημονευθέντα μέρη ἐν ὁμοίῳ ἦσαν λόγῳ, ὃ ἐστὶν ἐν τῷ 1 πρὸς 2. Ὁ Ὀλυμπος ὑπολαμβάνεται ἅμα καὶ ὁ ἰδρυτὴς τῆς ἀρχαίας καλῆς μουσικῆς, αἱ μελωδίαὶ δ' αὐτοῦ φαίνεται, ὅτι ἐπὶ Πλάτωνος ἔτι καὶ Ἀριστοτέλους ἦσαν ἐν χρήσει. Ὡς δὲ πᾶσαι αἱ καινοτομίαι οὐδέποτε ἄνευ ἐχθροτήτων μένουσιν, οὕτω καὶ αἱ πλήρεις αἰσθήματος μελωδίαὶ αὐτοῦ κατεχλευάσθησαν ὕστερον ὑπὸ τοῦ Ἀριστοφάνους ἐν τοῖς ἱ π π ε ὕ σ ι ν ὡς ἐξῆς·

Δημοσθένης. ἀδελφο δὴ πρόσελλ', ἔρα

ἐνναυλίαν κλαύσωμεν Οὐλύμπου νόμον.

Δημοσθ. Νικίας μὴ μὴ μὴ μὴ μὴ μὴ μὴ μὴ μὴ μὴ μὴ μὴ μὴ μὴ μὴ μὴ.

(στίχ. 8 — 10).

Οἱ μὲν πρῶτοι τῶν Ἑλλήνων ἱ ε ρ ο ἰ ἀ ο ι δ ο ἰ, οἱ ἱερεῖς, πληρωσάντες οὐρανὸν καὶ γῆν, δάση καὶ ποταμούς δι' ὄντων, ὑπὲρ ἄνθρωπον φύσιν ἐχόντων, ἔτρεψαν τὸν νοῦν καὶ τὴν προσοχὴν τοῦ λίαν αἰσθητῶς καὶ κατὰ φύσιν ζῶντος ἀνθρώπου ἐπὶ τὴν περιβάλλουσαν αὐτὸν φύσιν, ἥτις ζογοῖ τὴν ψυχὴν καὶ τέρπει τὸ πνεῦμα. Οἱ δὲ κ ο σ μ ι κ ο ἰ ἀ ο ι δ ο ἰ ἐν ἡμερωτέροις καὶ μᾶλλον πεπολιτισμένοις ἀκμάσαντες χρόνοις προήγαγον ἐπὶ τὸ βέλτιον τὸν ὑπὸ τῶν ἱερέων ἀρξάμενον διαμορφωτικὸν ἀγῶνα, παρακελεύοντες καὶ παρορμῶντες πρὸς μίμησιν τῶν ὑπ' αὐτῶν ὕμνουμένων ἡρώων, οἵτινες ὡς ἀστέρες φαεινοὶ ἐξέλαμψαν ἐν τῷ στερεώματι τοῦ π α ρ ε λ θ ό ν τ ο ς καὶ διεφυλάχθησαν

προστατευθέντες ὑπὸ τῶν θεῶν ἐκείνων. Οἱ δ' ἐπακολου-
θήσαντες κυκλικοὶ ποιηταὶ ἐποίησαν ἐν ἀλληλου-
χίᾳ τοὺς τε ποικίλους περὶ τῶν θεῶν καὶ τῶν δημιουργιῶν
αὐτῶν μύθους (θεογονίαν καὶ κοσμογονίαν) καὶ ἐπεξεργά-
σθησαν ἐνίους τῶν μύθων καθ' ἐκάστους καὶ τὰ θαυμα-
στά τῶν ἡρωϊκῶν χρόνων ἔργα. Βραδύτερον δ' ἔτι αἱ διδα-
σκαλῖαι τῶν ἱερέων συνδεθεῖσαι καὶ συμμιχθεῖσαι πρὸς τὴν
φιλοσοφίαν τοῦ λαοῦ ἀπετέλεσαν τὰ διδακτικὰ καὶ
γνωμικὰ ποιήματα. Ἐκ δὲ τῶν κατὰ πάντα χρόνον ἐν
πολλῇ τῇ χρήσει ἀσπασίων τοῦ λαοῦ ἀσμάτων, ἅτινα καὶ
ἐν τῇ Ἑλλάδι, ὡς ἀπανταχοῦ, ἀπετέλουν ἀρχῆθεν ἐσωτε-
ρικόν τινα σύνδεσμον ποιήσεως, μουσικῆς καὶ ὀρχήσεως,
συνέστη ἡ λυρική ποίησις, ἀφ' ἧς νῦν πρῶτον ἤρ-
ξατο καλλιεργούμενον τὸ οἰκεῖον τῇ μουσικῇ ἔδαφος. Οἱ
λυρικοί, ὧν τὸ ὄνομα ὑποσημαίνεται ἤδη ἐν τῇ τῶν ποιη-
μάτων συνοδείᾳ διὰ τῆς λύρας, τότε μόνον ἐδύναντο νὰ
προφανῶσιν, ὅτε πάντες ἐπεθύμουν νὰ ἀπολαύσωσι τὰ δα-
ψιλῇ καὶ ποικίλᾳ τοῦ κόσμου ἀγαθὰ, προσελθόντα ἐξ ἐλευ-
θέρας συνειδητέως καὶ παιδραῖς περὶ βίου θεωρίας. Οὗτοι
ἀφ' ἑαυτῶν τὰς ἐμπνεύσεις τούντεῦθεν λαμβάνοντες, ἥδον
τὰς παραχρῆμα καὶ στιγμιαίας τῆς ψυχῆς διαθέσεις καὶ
ἐδίδασκον τὴν μετὰ συνέσεως ἀπόλαυσιν τοῦ παρόντος.

Πάντες οἱ προμνημονευθέντες λυρικοὶ τῆς τε δωρικῆς
καὶ ἰωνικῆς σχολῆς ἀνέπλασαν ἐξεργασθέντες τὸ ῥυθμικὸν
ἐν μάλιστα μέρος τῆς μουσικῆς τέχνης· τὴν πλήρη ὅμως
αἰσθήματος μελωδικὴν λυρικὴν εὐρίσκομεν ἀκμάζουσαν
καὶ εὐδοκιμοῦσαν ἐπὶ τῆς πρὸ τῆς μικρᾶς Ἀσίας ὤδοποιοῦ
καὶ φιλασιδοῦ νήσου Λέσβου θαυμαστῶς καλλιεργου-
μένην ἐν τῇ σχολῇ τῶν ἐπιχωρίων αἰολέων ἀοιδῶν. Ἡ
παραδεισιακὴ φύσις τῆς νήσου ταύτης, διασχιζομένης μὲν
ὑπὸ χαριέντων λόφων καὶ ὀρέων, καταφύτου δ' ἐκ μυρρι-
νῶνων οὔσης καὶ ἐλαιῶνων καὶ συκεῶνων, ἧς ὁ συγκε-
ραυνὼν φρένας¹ ἡδύποτος οἶνος ὀνομαστός ἦν ὡς
ὁ ἄριστος τῶν ἐν Ἑλλάδι, προσεῖλκυσε ἀπὸ τῶν ἀρχαιο-

¹ Σ. Μ. Ἀρίονος ἀποσπάσμ. 79.

τάτων ἤδη χρόνων αἰολικὰς ἐξ Ἑλλάδος ἀποικίας. Μεταξὺ τῶν παρακτίων καὶ ἐπιχαρίτων πόλεων, αἵτινες διὰ τοῦ χρόνου εὐδαίμονες ἐγένοντο καὶ πολυάνθρωποι, ἡ Μυτιλήνη ἦν ἡ Ἀντισσα καὶ ἡ Μήθυμνα, αἵτινες γενέθλιοι πόλεις ἐγένοντο τῆς Σαπφούς, τοῦ Ἀρίονος καὶ Τερπάνδρου. Ἐν αὐταῖς ἀναρίθμητοι ἰδρύθησαν βωμοὶ εἰς τε τὸν Ἑρώτα, τὸν Βάκχον καὶ τὴν Ἀφροδίτην, πᾶσα δὲ ἡ νῆσος ποίησιν ἀποπνέουσα καὶ μουσικὴν παραδεδομένη ἦν εἰς ἔρωτας καὶ ἡδονάς, ἄκρατον τῶν ἐρωτικῶν ἀπόλαυσιν καὶ φαιδρὰν ἀνάπαυλαν. Κατὰ τὸν μῦθον οἱ Μηθυμναῖοι θάψαντες τὴν κεφαλὴν τοῦ φονευθέντος ὑπὸ τῶν μαινάδων Ὀρφέως ἀφίερωσαν τὴν λύραν εἰς τὸν Ἀπόλλωνα. Ὁ δ' ἀρχηγέτης τῆς μουσικῆς θεὸς ἔδωκεν ἀντὶ τούτου τοῖς Λεσβίοις τὴν τέχνην τοῦ μελωδικῶς ᾄδειν, ἥτις ἀπὸ τῆς νήσου ταύτης διεδόθη ἔπειτα ἐπὶ πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα.

Ἡ μουσική, ἥτις παντάπασιν ὑπηρετικὴ ἦν πάντοτε μέχρι τοῦδε εἰς τὴν ποίησιν, ἔνεκα δὲ τούτου συνεζεύγνυτο προσπλεκομένη πρὸς τὴν φυσικὴν τῆς γλώσσης μελωδίαν καὶ διεκυμαίνετο εἰς μόνον τὸ περιορισμένον τοῦ τετραχόρδου σύστημα, εἶχεν ἀνάγκην ἐντελοῦς ἀνακαινίσεως, ὅπως προσαρμοσθῇ πρὸς τε τὸ πνεῦμα σπινθηροβολούντων ποιημάτων καὶ τὸν ἄνετον βίον τῶν αἰολέων λυρικών. Πάντες οἱ συγγραφεῖς ἐν ὁμοφρονίᾳ ἀποδέχονται, ὅτι τοιοῦτος ἀνακαινιστὴς ἐγένετο ὁ ἐπὶ τῆς εὐδαίμονος ἐκείνης νήσου γεννηθεὶς **Τέρπανδρος**, ὅστις μάλιστα ὑπολαμβάνεται καὶ ὁ μόνος δημιουργὸς τῆς νεωτέρας τῶν Ἑλλήνων μουσικῆς. Περὶ δὲ τῆς προσανξήσεως τοῦ ἀρχαιότερου τῆς μουσικῆς συστήματος μαρτυρεῖ αὐτὸς οὗτος λέγων.

αἷμεῖς τοι τετράγηρον ἀποστέρξαντες αἰοδῇν
ἐπατάοντες φόρμιγγι νέους κελαδήσομεν ἕμους». ¹

¹ Σ. Μ. Εὐκλείδου εἰσαγ. ἀργ. σελ. 19. Στραβ. XIII. σελ. 618. Κλήμ. Ἀλεξ. Στρωμ. VI. σελ. 814 Potter. Τῶν δύο τούτων στίχων τῶν μόνων τοῦ Τερπάνδρου, οὓς ἔχομεν, ἀμφισβητεῖται ἡ γνησιότης καὶ ὑπὸ τῶν παλαιῶν αὐτῶν.

Πρῶτος ὁ Τέρπανδρος ἀπήγγειλε μελωδικώτερον πρὸς κιθάραν ὁμηρικὰς ῥαψωδίας προτάξας ὕμνους (π ρ ο ο ί μ ι α) πρὸς κιθάραν. Αἱ ῥοδαὶ αὐτοῦ, αἵτινες συνήρπαζον τοὺς ἀκροωμένους, τοιαύτης ἔτυχον φήμης, ὥστε μετεκλήθη εἰς Σπάρτην, ὅπως καταπαύσῃ δι' αὐτῶν στάσιν τινά. Ὁ Τέρπανδρος ἀποδοὺς εἰρήνην καὶ γαλήνην εἰς τὴν πόλιν δι' ἁσμάτων, ἅτινα συντεθειμένα ἦσαν ὡς προσῆκεν εἰς τὴν Λυκούργου νομοθεσίαν, ἐτελειοποίησε τὴν ἐν τοῖς γυμνασίοις λυρικὴν καὶ εἰσήγαγεν εἰς Σπάρτην τοὺς ὑπ' αὐτοῦ ἐπινοηθέντας κιθαρωδικοὺς νόμους (645 π. Χ.) Καὶ ἐκλήθη μὲν εἰς ἀπολογίαν ὑπὸ τῶν Ἐφόρων¹ ἕνεκα τῶν καινοτομιῶν αὐτοῦ, ἀπελύθη ὅμως ὑπὸ τοῦ λαοῦ, εἰς ὃν ἡ ὑπόθεσις αὕτη ἀννέχθη, διότι ἐπεσήμανεν, ὡς ἐλέγετο, ὅτι ἄγαλμά τι τοῦ Ἀπόλλωνος ἐπτάχορδον ἔφερεν εἰς χεῖρας λύραν. Τετράκις βραβευθεὶς ἐν πυθικοῖς καὶ ἅπαξ ἐν καρνείοις ἀγῶσιν, ἀναριθμητοὺς προσεξεῦρε νόμους, οἵτινες ἀφορμὴν ἐγένοντο, ὅπως ὅμοιαι τοῖς Καρνείοις συσταθῶσιν ἑορταί· ὁ δ' ὑπ' αὐτοῦ εἰς Ἑλλάδα εἰσαχθεὶς λεσβιακὸς τρόπος τοῦ ἄδειν² διεφύλαξεν ἐπὶ μήκιστον τὴν μετὰ θάνατον εὐκλείαν. Οἱ Σπαρτιάται τοσοῦτον ἐσέβοντο τὸν Τέρπανδρον, ὥστε ἀπηγόρευσαν εἰς τοὺς μιστοὺς αὐτοῖς εἴλωτας νὰ ἄδωσι τὰ ἄσματα καὶ τούτου καὶ τοῦ μνημονευθέντος Ἀλκμῆνος. Τὸ λεγόμενον ὅμως, ὅτι ὁ Τέρπανδρος ἐκόσμησεν ἥδη ὁμηρικὰ ἔπη διὰ τῶν ὑπ' αὐτοῦ προσεξευρεθέντων σημείων μουσικῶν (ἴσως τῶν γραμματικῶν τόνων, εἰ καὶ βραδύτερον ἢ σημασία αὐτῶν φαίνεται ἐτυμολογικὴν μόνον ἔχουσα δύναμιν) στερεῖται ὀρθῆς βάσεως.

¹ Σ. Μ. Ὁ Πλούταρχος ἐν Λακεδ. ἐπιτηδ. XVII λέγει τὰ ἐξῆς· «ἀλλὰ καὶ τὸν Τέρπανδρον ἀρχαιώτερον ὄντα καὶ ἀριστον τῶν καθ' ἑαυτὸν κιθαρωδῶν καὶ τῶν ἡρωϊκῶν πράξεων ἐπαινέτην, ὅμως οἱ ἔφοροι ἐζημίωσαν καὶ τὴν κιθάραν αὐτοῦ προσεπαττάλευσαν φέροντες· ὅτι μίαν μόνην χορδὴν ἐνέτεινε περισσοτέραν, τοῦ ποικίλου τῆς φωνῆς χάριν. Μόνα γὰρ τὰ ἀπλούστερα τῶν μελῶν ἐδοκίμαζον». Πρὸβλ. Müller, Dorier II. S. 320.

² Σ. Μ. Πλουτ. Περί τῶν ὑπὸ τ. θείου βραδ. τιμωρουμένων XIII. «Λέσβιος φῶδος».

Οὕτω πρέπει νὰ ὑποληφθῶσι καὶ τὰ λεγόμενα ὑπὸ τοῦ
 Ίουλίου Πολυδεύκου, ὅτι ὁ Τέρπανδρος συνέταξε νόμον
 μετὰ προοιμίου προκιθαρίσματος, θέματος, μετατροπῆς αὐ-
 τοῦ, ἐπαναγωγῆς αὐτοῦ εἰς τὸν κύριον τόνον, μεταστροφῆς
 τῶν θεμάτων, περιπλοκῆς αὐτῶν, τέλους καὶ ἐξοδίου ἐπι-
 λόγου·¹ διότι συσχετίζονται πάντως πρὸς τὴν διάταξιν τῶν
 μερῶν τοῦ ποιήματος, ἅτινα προοιμιάζετο μὲν μόνον ἡ
 μουσική, συνεδέοντο δὲ καὶ ἐφωδιασμένα ἦσαν διὰ τινος
 ἐξοδίου. Ἡ συναρμογὴ τῆς ἐπταχόρδου τοῦ Τερπάνδρου
 κιθάρας συνίστατο ἐκ τῆς συνθέσεως δύο ὁμοειδῶν διατο-
 νικῶν τετραχόρδων·² ἂν ὅμως ταῦτα δι' ἐνὸς συνεδέοντο
 κοινοῦ τόνου (si do re mi fa sol) ἢ ἀσύνδετα ἦσαν, ὁπότε εἰς
 ἓν τούτων νὰ λείπῃ ἔπρεπεν εἰς τόνος (do re mi fa sol la—do),
 περὶ τούτου ἀσυνιφωνία ὑπάρχει.

Μαθητεύσας ὑπὸ διδασκάλῳ τοσοῦτον φιλελευθερίῳ, οἷος
 ὁ Τέρπανδρος ἦν, διέρρηξεν ὁ μνηστῆρας αἰοδὸς Ἀρίων
 (624 π. Χ.) διὰ τῶν τολμηρῶν αὐτοῦ διθυράμβων,
 οἵτινες ἦσαν ὑπεράγαν ἐνθουσιαστικοί, πάντα τοὺς μέχρῃς
 αὐτοῦ νομίμους ὑπολαμβανομένους τῶν ἀσμάτων ῥυ-
 θμούς. Ἡ διὰ κραιπάλης ἀληθοῦς ἢ μόνον φανταστικῆς
 προαχθεῖσα ζωηρὰ πρὸς ἐπίδειξιν ἀπαγγελία βακχικῶν
 ὕμνων, οὗς ἐκόσμουσαν φανταστικαὶ εἰκόνες, τετολμημένη
 λέξεων συνάφεια καὶ προπέτεια ἰδεῶν ἀλόγιστος, διεσπά-
 σθη διὰ βακχικῶν χορῶν καὶ ὀργιαστικῶν καὶ ἀκολάστων
 ὀρχήσεων. Ὅτε δὲ βραδύτερον προῆλθεν ἐκ τοῦ διθυράμ-
 βου τὸ ἐλληνικὸν δρᾶμα,³ ἀφιερῶθη καὶ τοῦτο ὥσπερ τὰ

¹ Σ. Μ. «Ἐπαρχα, μέταρχα, κατάτροπα, μετακατάτροπα, ὁμφα-
 λός, σφραγίς, ἐπίλογος». Πολυδ. IV, 9, 66.

² Σ. Μ. Τὸ ἀπλοῦν δηλ. τετραχόρδον ἐγένετο διπλοῦν. Τὰ περὶ
 τούτου λεπτομερέστερον περιγράφονται ἐν τῇ ὑπὸ Κυπριανοῦ μετα-
 φρασθεῖσῃ Ἱστορίᾳ τῆς φιλολ. τοῦ Μυλλέρου. Τόμ. I. σελ. 221—222.

³ Σ. Μ. Ὅτι ἡ τραγωδία ἀρχὴν ἔχει ἐκ τοῦ περὶ τὰς βακχικὰς
 τελετὰς σφθοροῦ ἐνθουσιασμοῦ καὶ τοῦ συναφούς αὐτῇ διθυράμβου,
 οὗ ἀνακαινιστὴς ἐγένετο ὁ Ἀρίων, διαρρηθὲν διαμνημονεῦσι ὁ Ἀ-
 ριστοτέλης ἐν οἷς ἔλεξεν ἐν τῇ «περὶ ποιητικῆς» βιβλίῳ IV, 15. «ἀπὸ
 τῶν ἐξαρχόντων τὸν διθυράμβον». Ἦν δὲ ὁ διθυράμβος ἐνθουσιῶδες

θέατρα, ἐν οἷς ὅμοιαι παραστάσεις ἐγίνοντο, εἰς τὸν θύοντα ταῖς χάρισι Διόνυσον. Ὁ Ἀρίων καταλιπὼν τὴν πατρίδα Λέσβον, ἀπῆλθεν εἰς ἀφνειὸν Κόρινθον, ὅπως διδάξῃ ἐν τοῖς ἀνακτόροις τοῦ τυράννου Περιάνδρου τοὺς διθυράμβους, ἐφαπτομένους ἤδη τῶν ὀρίων τοῦ δράματος. Μετὰ μακρὰν ἐνταῦθα διατριβὴν ἐφιέμενος πλούτου καὶ δόξης ἐπλευσεν ὁ κράτιστος τῶν συγχρόνων κιθαρωδῶν εἰς Σικελίαν καὶ Ἰταλίαν, ἐν αἷς ἀπὸ τοῦ ὀγδόου ἤδη π. Χ. αἰῶνος ἀποικοὶ Ἕλληνες ὄκουν. Τυχὼν δ' ἐν Τάραντι νικητηρίου στεφάνου ἐν τοῖς μουσικοῖς ἀγῶσι καὶ ἄργυρον ἄγων καὶ χρυσὸν πολὺν ἐπέβη κορινθιακοῦ πλοίου, ὅπως ἐπανέλθῃ πρὸς τὸν ἐρίτιμον αὐτοῦ προστάτην καὶ φίλον εἰς Κόρινθον. Οἱ ναῦται ὅμως ἐν τῷ πελάγει γενόμενοι μαρὰν ἐβουλεύσαντο βουλὴν ἐποφθαλμιῶντες πρὸς τοὺς κόπη κτηθέντας θησαυροὺς, νὰ ἀποκτείνωσι τὸν Ἀρίωνα. Ὁ δὲ νοήσας παρεδίδου αὐτοῖς τὰ χρήματα, ὅπως σώσῃ τὴν ζωὴν· ἐπειδὴ ὅμως ἀνένδοτοι οἱ πορθμεῖς ἦσαν, ῥητήσατο ὑπακούσας τῷ Ἀπόλλωνι παραινοῦντι, ὅπως ἐπιτραπῇ αὐτῷ ἐν τῇ σκευῇ πᾶσῃ ἅπαξ εἶτι πρὸ τῆς τοῦ βίου τελευτῆς νὰ ἐντείνῃ τὴν φωνὴν τὸ κύκνειον ἐξάδων μέλος. Συγχωρηθέντος αὐτῷ, ἐνεδύσατο ὡς ἐντάφιον τὸν ἐναγῶνιον κόσμον καὶ λαβὼν τὴν κιθάραν ἔκρουσε τὰς χορδὰς καὶ ἤρξατο ἄδων νόμον τὸν ὀρθιον. Ἡ ἡδύτης τῆς φωνῆς καὶ οἱ μαγεύοντες τῆς λύρας τόνοι εἴλκυσαν περὶ τὴν ὀλκάδα δελφῖνας δελεασθέντας. Ὅτε δὲ ὁ Ἀρίων περαίνων τὸ ἥσμα ἔρριψεν ἑαυτὸν εἰς τὰ κύματα τοῦ πόντου, εἰς τῶν δελφίνων, τιμηθεὶς ἔνεκα τούτου μεταξὺ τῶν

ἥσμα εἰς Διόνυσον, ἐκφράζον ἐν ὑπερβολῇ καὶ χαρὰν καὶ θλίψιν· καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ἦδετο ἀνευ ῥυθμικῆς ἀκριβοείας καὶ ἦν μεστὸν ὀλολυγμῶν ἀνάρθρων· ἀπὸ δὲ Ἀρίωνος ἦδον χοροὶ κύκλιοι περὶ τὸν βωμὸν τοῦ Διονύσου (Ἀριστοτέλ. παρὰ Φωτίῳ Βιβλ. κώδ. 239) ὀρχούμενοι. Καὶ θλίψιν μὲν ἐξέφραζον οἱ χοροὶ ἄδοντες ἐπὶ τοῖς παθήμασι καὶ κινδύνοις τοῦ Διονύσου μετὰ μιμικῶν κινήσεων οὕτως, ὥς εἰ τὰ ἀδόμενα ἐν τῷ χρόνῳ ἐκείνῳ συνέβαινον· χαρὰν δὲ καὶ συμπάθειαν ὑπεράγαν ζωερὰν ἐξεδήλουν ἄδοντες ἐπὶ τῇ ἀποτροπῇ καὶ ἀποφυγῇ τῶν παθημάτων.

αστέρων,¹ ἀνέφερε σφάζων αὐτὸν καταδυνάμενον ἐπὶ τῶν νώτων εἰς τὴν μεμακρυσμένην τοῦ Ταινάρου ἀκτίν. Καὶ οὗτος μὲν ἀφίκετο εἰς Κόρινθον· οἱ δὲ ναῦται ὅμως δὲν διέφυγον τὴν ὑπὸ Περιάνδρου ἐπιβληθεῖσαν προσήκουσαν ποινήν. Ἐν ὑστέροις χρόνοις οἱ παραπλέοντες τὸ Ταίναρον ἐδλεπον ἐπ' αὐτῷ ἀνάθημα Ἀρίονος χαλκοῦν ἐπὶ δελφίνος.²

Καὶ ἡ ἐγκωμιασθεῖσα δὲ καὶ ἔρωτι παρ' ὅλον τὸν βίον διακαιομένη μελωδὸς Σ α π φ ὦ λ ε σ β ί α ἦ ν, γεννηθεῖσα ἐν Μυτιλήνῃ περὶ τὸ 612 π. Χ. Ἀνθηροτάτῃ ἐτι ἐν χρεία γενομένη, συνήγαγε περὶ ἑαυτὴν παρθένους, ὧν μάλιστα προεῖχεν ἡ ἀγαστή καὶ λίαν πνευματώδης **Ἡρινα**, μουῦσα αὐτὰς τὴν τοῦ ἄδειν τέχνην. Προσεξευροῦσα ἡ ἐν χρήσει ἔχουσα καὶ διαφερόντως ἀγαπῶσα τὸ ὅμοιον μὲν πρὸς τὴν λύραν πλείονας ὅμως χορδὰς ἔχον ὄργανον βάρβιτον (κατ' ἄλλους τὴν πικτίδα),³ πρώτη, ὡς λέγεται, αὕτη

¹ Σ. Μ. Παρ' Ἐρατοσθένει ἐν Καταστερισμοῖς κεφ. 31.

² Σ. Μ. Περί τοῦ χαλκοῦ τούτου συμπλέγματος, οὗ μνημονεύουσιν ὁ Ἡρόδοτος (I. 24), Πausanias (III. 25, 7) καὶ ἄλλοι, ὅτι τοῦ Ἀρίονος ἦν, διαφωνοῦσιν οἱ ἀρχαιολογοῦντες. Καὶ ὁ μὲν Ο. Μύλλερ (ἐν Ἰστ. ἐλλ. φιλ. I. σελ. 306 Σημ. 2) νομίζει, ὅτι ἦν ἀνάθημα εἰκονίζον «τὸν Τάραντα ἐπὶ δελφίνος ὀχοῦμενον» (πρὸς Dorier. II. S. 369), ἄλλοι δὲ, ὅτι εἰκόνιζε Ποσειδῶνα. Ὁ Πaus. ἐν IX, 30, 2. μνημονεύει καὶ ἑτέρου ἀγάλματος Ἀρίονος ἐπὶ τοῦ Ἑλικῶνος «Ἀρίων δ' ὁ Μνησυμαῖός ἐστιν ἐπὶ δελφίνος».

³ Σ. Μ. Πικτίς (ἥτις μετασκευασθεῖσα μετωνομάσθη σ α μ β ὦ κ η) μάγαδης καὶ βάρβιτος ἢ βάρβιτον πολλὴν φαίνεται ὁμοιότητα ἔχοντα τριγωνοειδῆ ἔγχορδα ὄργανα, περιλαμβάνοντα δύο διὰ πασῶν, ὡς δῆλον ἐκ τοῦ Ἀθηναίου (XIV, 635 καὶ ἐξῆς) λέγοντος «Μέναιχμος ... τὴν πικτίδα, ἦν τὴν αὐτὴν εἶναι τῇ μαγάδι Σαπφῶ φησὶν εὔρεῖν ... Διόπερ καὶ Πίνδαρον εἰρηκέναι ... τὴν μάγαδιν ὀνομάσαντα ψαλμὸν ἀντίφθογγον, διὰ τὸ δύο γενῶν ἄμα καὶ διὰ πασῶν ἔχειν τὴν συνωδίαν, ἀνδρῶν τε καὶ παιδῶν». Πρὸς. καὶ IV, 182. Ὁ Πλάτων σὺν ἄλλοις καὶ τὸ βάρβιτον, ὅπερ ἐξ ἐλέφαντος ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ κατασκευαζόμενον καὶ τριχορδον ἦν (Ἀθην. VI, 183) καὶ τετράχορδον (Tischbein Collection Bd. I. Tafel 50) καὶ ἐξάχορδον (αὐτόθι Band. IV. Taf. 38) ἐξέωσε τῆς ἑαυτοῦ πολιτείας· διότι ἐκεῖνα μόνον ἐνέκρινε τῶν ὀργάνων, ἅτινα ἀπεδίδοσαν πρόσχορδα τὰ φθέγματα τοῖς φθέγμασιν τὴν δ' ἑτεροφωνίαν καὶ ποικιλίαν τῆς λύ-

ἐκρουσε τὰς χορδὰς διὰ τοῦ π λ ή κ τ ρ ο υ, ὅπερ ἐν κοινῇ χρήσει βραδύτερον ὄν, ἐπειδὴ μίαν μόνην ἐκρουε τῆς λύρας χορδήν, καθίστη πασαν νῦν ἀρμονικὴν συνοδείαν, οἷαν ἡμεῖς σήμερον αὐτὴν νοοῦμεν, ἀδύνατον. Διὰ τῶν περιπαθῶν ὥδων ἐκτίσαστο ἡ Σαπφὼ πολλοὺς θαυμαστάς, οὗ ἕνεκα ὁμῶς φθονηθεῖσα καὶ μισηθεῖσα ἐξωρίσθη· διὸ βουλὴν ἔθετο νὰ διαγάγῃ τὸν ὑπόλοιπον τοῦ βίου χρόνον μακρὰν τῆς πατρίδος ἐν Σικελίᾳ, ἐν ἣ ὁ περίφημος Ἀθήνηθεν χαλκοτέχνης Σιλανίων ἴδρυσεν αὐτῇ μετὰ θάνατον ἀνδριάντα.¹

ρας ἄλλα μὲν μέλη τῶν χορδῶν ἰσιῶν, ἄλλα δὲ τοῦ τὴν μελωδίαν ξυνθέντος ποιητοῦ ... ἐναντία ὄντα καὶ ἄλληλα ταράττοντα, δυσμάθειαν παρέχει». Νόμ. VII, 812, D). Πρὸς. Ἀθην. IV. 482, ἐν ᾧ τὰ ἐξῆς εἰσὶ· «Πλάτων δὲ φησιν οὐκ ἄρα ... πολυχχορδίας γε οὐδὲ παναρμονίου ἡμῖν δεήσει ἐν ταῖς ὥδαῖς τε καὶ μέλεσιν. Οὐ μοι, ἔφη, φαίνεται. Τριγῶνων ἄρα καὶ τετραγῶνων καὶ πάντων ὁργάνων ὅσα πολυχχορδα καὶ παναρμονία».

¹ Σ. Μ. Τῆς Σαπφούς, ἣν οἱ παλαιοὶ λεσβίαν ἀνδρόνα ἐκάλουν καὶ δεκάτην μουσαν (Ἀνθολ. ἐλλ. I, 105), ὁ δὲ Πλάτων καλὴν (Φαίδρ. 235, C), οἱ μὲν ἀρχαιότατοι συγγραφεῖς ἐξαίρουσι τὴν παρθενικὴν ἀγνότητα καὶ σωφροσύνην πικρῶς μεμψαμένης καὶ σκολιάσης τῶν ἀδελφῶν Χάραξον· διότι ἐταιρικὸν διήγε βίον. (Ἡροδ. II. 135. Ἀθην. XIII σελ. 596). Ἀντίθετα ὁμῶς τούτων νεώτεροι συγγραφεῖς περὶ αὐτῆς ἀποφαίνονται λέγοντες, ὅτι διεβίου ἀκολάστως καὶ ἐταιρικῶς. Ἐκ τούτου ἐπλάσθη, ὅτι δύο ἐγένοντο ποιήτριαι ταῦτὸ φέρουσαι ὄνομα, ὅπερ οὐχὶ ὀρθόν· διότι αἱ δυσφημίζουσαι τὴν Σαπφὼ μαρτυρίαι, μάλιστα αἱ τῶν ἀττικῶν κωμικῶν, προῆλθον ἐκ τε αὐτῶν τῆς μελωδοῦ τῶν ποιημάτων, ἐν οἷς ἀφελῶς λίαν ἐκφράζει τὰ διακατέχοντα καὶ διαφλέγοντα τὴν καρδίαν αὐτῆς σφοδρὰ αἰσθήματα καὶ ἐκ τοῦ ἐλευθερίου βίου, ὃν τὸ γυναικεῖον ἐν Λέσβῳ φῦλον διήγε. Τὸ δὲ λεγόμενον, ὅτι ἐν προδεσφικῇ ἡλικίᾳ ἐρασθεῖσα νέου τινὸς καλλίστου τὴν ὄψιν Φάωνος ἢ Φαέθονος, ἀλλὰ καταφθονηθεῖσα ὑπ' αὐτοῦ, ἐρρίθη ἀπὸ πέτρας τηλεφανοῦς τῆς νήσου Λευκάδος (Στράβ. I. 452) εἰς τὴν θάλασσαν, ὅπως κατασβέσθῃ ἐν τοῖς κύμασι τὸν καταβλέγοντα αὐτὴν ἔρωτα, οὐδαμῶς φαίνεται τῆς ἀληθείας τυγχάνον· διότι πρῶτον μὲν οὐδαμοῦ τῶν ποιημάτων αὐτῆς μνημονεύεται τὸ ὄνομα τοῦ Φάωνος, ἐπεὶ δὲ τὸ θανάσιμον ἀπὸ τῆς λευκαδίας πέτρας ἄλμα εἶνε μᾶλλον ἐρωτικῶν παθημάτων ποιητικὴ εἰκὼν, οἷονεὶ καθαρτήριον (ἄλμα τὸ τοῦ ἐρωτα παύειν πεπιστευμένον κατὰ Στράβ.) τοῦ κατατήκοντος

Ὁ δὲ Ἀλκαῖος, ὅστις διάσημος ἐγένετο διὰ τῶν εὐτόλμων καὶ εὐθύμων αὐτοῦ ῥόδων, ὁ ἐξυμνήσας τὴν ἐλευθερίαν, τὸν Ἑρωτα καὶ τὸν οἶνον, συμπολίτης ἦν καὶ παράφορος λάτρις τῆς πρὸ μικροῦ μνημονευθείσης Σαπφούς, ἥτις ὁμῶς ἀπέπεμψεν αὐτὸν ψυχρῶς παρωθήσασα. Διὸ ἀνταλλάξας οὗτος τὴν λύραν πρὸς τὸ ξίφος ἀπεδήμησεν εἰς Αἴγυπτον, ὅπως καὶ ἐκεῖ σπεῖρῃ τὸν σπόρον ἐλληνικῆς ποιήσεως καὶ τὴν τοῦ σωφρόνως ζῆν ἐπιστήμην.¹

Ἑρωτος ἄλμα. Ὁμοίου συμβάντος μνημονεύει καὶ ὁ Σπιδόχορος (παρ' Ἀθην. XIV, 619) παρθένου τινὸς καὶ ὁ Ἀνακρέων μᾶλλον ἀηρημένως καὶ εἰκονικῶς. Καὶ ἴσως μὲν τινες εἰς ἀπόγνοϊαν ἐξ ἐρωτικῆς μανίας καταντήσαντες ἀπετόλμησαν τὸ πῦρ τοῦτο, ἢ εἰκὼν ὁμῶς παρελήφθη πάντως ἐκ τῆς ἐν Λευκάδι ἀγομένης καθαρτηρίου εἰς Ἀπόλλωνα θυσίας, καθ' ἣν κακοῦργοι, ῥιπτόμενοι ἀπὸ ἱψηλῆς πέτρας προκλινοῦς εἰς τὴν θάλασσαν, ἐφυγαδεύοντο, εἰ ἐσφίζοντο. Ἀκατανόητα καὶ οὐδαμῶς ἀληθῆ εἶνε τὰ περὶ τῶν ἐρωτικῶν καὶ ὑπεράγαν τρυφερῶν τῆς Σαπφούς σχέσεων πρὸς παρθένας καὶ γυναῖκας λεσβίας. Καὶ ἡ δόξα αὕτη προῆλθε πάντως ἐκ τοῦ πάνυ φαιδροῦ ἐν Λέσβῳ βίῳ τῶν γυναικῶν. Ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ, ὡς καὶ ἐν Σπάρτῃ, πεπαιδευμένοι δέσποιναι καὶ φιλόσοφοι ἀνεδέχοντο νὰ παιδεύσῃ παρθένας εἰς τε τὴν μουσικὴν καὶ ποίησιν, νύδοκίμουν δ' ἐκείναι μάλιστα, αἵτινες διὰ τὴν λεπτότητα καὶ χάριν τῶν τρόπων διεφηνίζοντο. Τῶν ποιημάτων τῆς Σαπφούς, δεινῶς ἐπισκωποῦσης τὰς ἀντιτέχνους, χαριέστατα εἶνε τὰ ἐπιθάλια, διακρινόμενα ἐπὶ τῇ ζωγραφικῇ δεινότητι (διότι καὶ φιλανθής σφόδρα ἦν) τοῦ τε ἀνδρικοῦ καὶ γυναικείου κάλλους καὶ ἐπὶ τῇ ἀφελείᾳ, μεθ' ἧς ἐκφράζει τὰ συνταράσσοντα τὴν καρδίαν αὐτῆς αἰσθήματα. Καθόλου δὲ οἱ παλαιοὶ περιπαθῶς ἠγάπησαν τὰ ποιήματα τῆς λεσβίας μελωδοῦ διὰ τὴν περισδὴν χάριν καὶ ἡδυμέλειαν. Κατὰ δὲ Στράβωνα (II^ο 617) «ἡ Σαπφὼ θαυμαστόν τι χρῆμα ἦν· οὐ γὰρ ἴσμεν ἐν τῷ τοσούτῳ χρόνῳ τῷ μνημονευομένῳ φανείσθαι τινα γυναῖκα ἐνάμιλλον οὐδὲ κατὰ μικρὸν ἐκείνῃ ποιήσεως χάριν». Κατὰ Πολυδεῆκ. IX, 6, 84 οἱ Μυτιληναῖοι ἔκοσαν νόμισμα φέρον τὴν προτομὴν τῆς Σαπφούς. Ἴδε καὶ τὰ ἀποσπάσματα τῆς Σαπφούς ἐν ἐκδῶ. Bergk poet. lyr. Graec. σελ. 874. Stob. X, 452. XVII 805. XXIX, 28. Αἰλ. ποικιλ. ἱστορ. XII, 18, τοὺς ἀρχαίους λεξικογράφους καὶ τὸ περισπούδαστον ἔργον τοῦ O. Müller Dorier ἐκδ. β' I. σελ. 233. II 293. 298.

¹ Σ. Μ. Περὶ Ἀλκαίου προσθετέα τὰ ἐξῆς· ὁ βίος αὐτοῦ ἐξ ἐπιφανῶν καταγομένου στενῶς συνδέεται πρὸς τὰ πολιτικά τῆς πατρί-

Ἐν ᾧ χρόνῳ οἱ Λέσβιοι ἀοιδοὶ διεθρύπτοντο ἀπολαύοντες τοῦ παρόντος μάλιστα καὶ ἤδον τὰ τε καλὰ καὶ λαμπρὰ τοῦ ζῆν καὶ ἐξύμνουν τὰς τε χάριτας καὶ τὰς κατ' αἰσθησιν ἡδονάς, δὲν ἔμμενον ὅμως καὶ ἄθικτα ὑπὸ τῆς ἑλληνικῆς λυρικῆς ποιήσεως καὶ τὰ κακὰ καὶ σκιερὰ τοῦ ἀνθρωπίνου βίου. **Μίμνερμος** ὁ Κολοφώνιος (600 π. Χ.), ὃς ἐρασθεὶς ἐν γήρα ἔμμανῶς τῆς νεαρᾶς αὐλητρίδος Ναννοῦς ἠτύχησε, κατ' ὥκτειρε καὶ ἐθρήνησε διὰ τῶν ἐπιχαρίτων καὶ αἰμύλων ῥόδων τὴν ταχεῖαν τῆς νεότητος φθίσιν καὶ παρακμὴν καὶ τὸν μετ' αὐτῆς συμπαρανθοῦντα καὶ συναπομαραινόμενον ἔρωτα, δι' οὗ μόνου μακάριος καὶ εὐδαίμων ὁ ἄνθρωπος γίνεται. Ὁ Μίμνερμος ὑπολαμβάνεται, ὅτι ἐγένετο ἰδρυτῆς τῆς θρηνώδους ἐρωτικῆς ἐλεγείας·

δος τυραννουμένης. Εἰς ῥῆξιν πρὸς τοὺς κρατοῦντας περιελθὼν ἠναγκάσθη ν' ἀποδημήσῃ εἰς Αἴγυπτον, ἐξ ἧς ἐπανὼν μετὰ πολυπλάνητον βίον ἐδυνήθη νὰ εἰρηνεύσῃ τὴν πατρίδα συμπράξας μετὰ τοῦ σοφοῦ Πιττακοῦ, ὃν ὅμως βραδύτερον ψέγει ἐν τοῖς διχοστασιαστικοῖς ποιήμασι δεινῶς καὶ ὑδρίζων καὶ χλευάζων. Ἐν τοῖς ποιήμασι, τοῖς ἀρρενωπὸν χαρακτῆρα ἔχουσιν, ὅτε μὲν ἐνθαρρύνει τοὺς συμπολίτας καὶ προτρέπει ἀδεῶς ἐπὶ τοὺς πολέμους νὰ ἐπέρχωνται μηδαμῶς αὐτοὺς φοβούμενοι, ὅτε δὲ πάλιν, ὡς ὁ Ἀρχίλοχος, μετ' ἀφελείας πολλῆς λέγει ('Απόσπασ. 32), ὅτι ἐσώθη ἐκ τινος μάχης, ἀπορρίψας τὰ ὄπλα, ἅπερ οἱ πολέμιοι ('Αθηναῖοι) ἔλαβον. Μέτρῳ ἐν τοῖς γενναῖον χαρακτῆρα ἔχουσι ποιήμασιν ἐχρήσατο ὁ Ἀλκαῖος τῷ προσφιλεῖ τοῖς Αἰολεῦσι λογαοῖ δικῶ, συγκειμένῳ μάλιστα ἐκ δακτύλων καὶ τροχαίων. Ἀρμόδιον δὲ εἶνε τὸ μέτρον τοῦτο εἰς ἐκδήλωσιν τρυφερῶν αἰσθημάτων.

Ἡ Σ. Μ. διὰ τῆς λέξεως ἐλεγείας σημαίνεται κυρίως οὐχὶ ἡ οὐσία, ἡ φύσις, τὸ περιεχόμενον τοῦ ποιήματος, ἀλλὰ ὁ μετρικὸς χαρακτήρ, τὸ εἶδος τοῦ μέτρου. Τὸ ἐλεγεῖον δὲ μέτρον ἦν ἐξάμετρον μετὰ δακτυλικοῦ πενταμέτρου. Ἡ λέξις παράγεται παρὰ τὸ ἐλεγοϋς, ὃ σημαίνει θρηνῶδες ἄσμα οὐδεμίαν ἔχον σχέσιν πρὸς τὸ μέτρον. Καταγωγὴν δὲ φαίνεται ἔχον ἀσιατικὴν· διότι οἱ Ἀσιᾶται ἐχρῶντο θρηνητικαῖς μελωδίαις, ὡς συνάδουν δι' αὐτοῦ. Καὶ ὁ Μίμνερμος δὲ κατὰ Πλούταρχον «ἐνύλησε τὸν ἀρχαῖον νόμον κραδίας» ἐν ἀρχῇ γὰρ ἐλεγεία μεμελοποιημένα οἱ αὐλωδοὶ ἤδον». Ἐλεγείαις ἐχρῆτο καὶ Σακάδας ὁ Ἀργεῖος ποιητὴς μελῶν. (Πλουτ. Περὶ μουσ. VIII).

ἡ δὲ μετρική, ἥ πρὸς τοῦτο ἔχρητο συνδέων τὸ ἐξάμετρον πρὸς τὸ πεντάμετρον, ἔμεινε τὸ ἀπὸ τοῦδε ἰδιάζουσα ἐν τῷ γένει τούτῳ τῶν ᾠδῶν.

Ἐν τοῖς χρόνοις τούτοις, ἐν οἷς ἐπίδοσιν μεγάλην ἔλαβον πάντες τῆς μελωδίας οἱ κλάδοι, ἀνεκαινίσθησαν καὶ οἱ ἱεροὶ χοροί, οἱ ἐν ταῖς θυσίαις ἐκτελούμενοι. **Στησίχορος** ὁ Ἱμεραῖος, Σικελιώτης, ὃς ἐν ἐσχάτῳ γήρᾳ τὸν βίον ἐτελεύτησε (τῷ 556 π.Χ.), κατέστησε τοὺς χοροὺς τούτους εὐπρεπεστεροὺς τὴν στάσιν καὶ κοσμιωτέρους τὸ σχῆμα διὰ τινων κανονικῶς γινομένων ἀναπαύσεων, ὅτε περιήρχοντο τὸν βωμόν, καὶ προσέθηκεν εἰς τὴν στροφὴν καὶ ἀντιστροφὴν αὐτῶν ἀκροτελεύτιόν τι ᾄσμα, τὴν ἐπὶ φ ὁ ὧ ν. Ὡς δ' ὁ Πλούταρχος διηγείται, περιέθηκεν ὁ Στησίχορος τοῖς δωρικοῖς αὐτοῦ ποιήμασι καὶ τὰς μελωδίας, καθ' ἃς ἐκεῖνα γὰ ᾄδονται ἔδει.¹

Πᾶσαι αἱ τῆς ψυχῆς διαθέσεις, πάντα τὰ τῆς καρδίας αἰσθήματα ἀντήχησιν εὖρον εἰς τοὺς τόνους τῶν λυρικῶν ποιητῶν, δι' ὧν γνωριμώτεραι τοῖς ἀνθρώποις ἐπὶ μᾶλλον ἐγίνοντο ποίησις καὶ μουσική. Σεμνὰ καὶ εὐφρόσυνα ᾄσματα ἀντήχουν παρὰ φιλικαῖς συμποσίοις καὶ ἄλλαις ἐορταῖς. Τὰ δ' ὑπὸ τοῦ Ἀλκμᾶνος, Ἀρχιλόχου, Τερπάνδρου, Σαπφούς, Ἀλκαίου, Σόλωνος, Ἀνακρέοντος, Λάσου, Πινδάρου

¹ Σ. Μ. Πλουτ. Περί μουσ. III. Ὁ Στησίχορος πρότερον Τισίας καλούμενος μετωνομάσθη κατὰ Σουίδαν οὕτω διὰ τὸ ἰσθάναι χορούς, οἰομένους χοροδιδάσκαλος. Ὁ χορός, ὃν ὁ Στησίχορος συνέστησεν ἐξ ὀκτῶ χορευτῶν κατὰ στίχους παρατασσόμενων, ἦρχετο ᾄδων τὴν στροφὴν πρὸς κιθάραν καὶ βαδίζων ἄμα ᾄδων δὲ πάλιν τὴν ἀντιστροφὴν ἐπέστρεφεν εἰς τὴν θέσιν πρότερον ἦν. Τούτοις προσέθηκεν ὁ Στησίχορος τὴν ἐπὶ φ ὁ ὧ ν, ἣν ὁ χορός ἦδεν ἰσθάνμενος. Ὁ Στησίχορος δύναται νὰ ὑποληφθῇ, ὅτι ἐγένετο ὁ πρόδρομος τῆς τε βουκολικῆς ποιήσεως (Ἀθην. XIV, 619. Αἰλιαν. ποικ. ἱστορ. X, 18) καὶ τῆς ἐν ὑστερίοις χρόνοις ἐπίδοσιν λαβοῦσης μυθιστορίας· διότι ἐποίησεν ᾄσματα ἐρωτικά οὐχὶ μὲν ὅμοια πρὸς τὰ τῶν Λεσβίων, περιέχοντα ὅμως ὑποθέσεις ἐρωτικὰς ἐκ μύθων καὶ δημοτικῶν παραδόσεων καὶ ᾠμάτων, ὥς διήλυν ἐξ Ἀθην. XIII, 604. XIV, 618. 620. Πausan. IX, 41, 2. X, 26, 9. καὶ Στράβ. VIII, 347.

καὶ ἄλλων συχνὰ πρὸς γνωστὰς τοῦ λαοῦ μελωδίας συν-
τεθέντα Σκόλια¹ ἤδοντο ὅτε μὲν μονοφώνως, ὅτε δ' ἐν
χορῷ ἐν σ υ ν ο υ σ ί α ις (συναναστροφαῖς) ἀλλήλων, συν-
οδεύμενα διὰ τῆς ἀπὸ χειρὸς εἰς χεῖρα μεταφερομένης
κιθάρας. Ἡ βραδύτερον γενομένη εἰσαγωγή τῆς Σ α μ β ὕ-
κ ης,² ὅπως συνοδεύωνται τοιαῦτα ἐν ἀναστροφαῖς ἀλλή-
λων ἄσματα ἀποδίδονται εἰς τὸν ἔνεκα τοῦ τραγικοῦ αὐτοῦ
θανάτου γνωστὸν λυρικὸν Ἰβικόν τὸν Ῥηγῖνον (550
π. Χ.),³ ὃν εἰς Σάμον εἴλκυσεν ἡ φήμη τοῦ φιλοτέχνου καὶ
λίαν δυστυχοῦς τυράννου Πολυκράτους.

¹ Σ. Μ. Σκόλια ἢ σκολία ἦσαν παροιῖναι μέλη ἢ
ἄσματα (Σχολ. Ἀριστοφ. Σφήκες 1231. Πολυβ. VI, 108. Ἀθην. Χ,
427), ἅτινα, διακρινόμενα τῶν κοινῶν παρὰ πότον ἄσμάτων, ἔλαβον
τὸ ὄνομα τοῦτο εἴτε ἐκ τοῦ μέτρου, εἴτε ἐκ τῆς μελωδίας, εἴτε ἐκ τῆς
διεξαγωγῆς καὶ ἐκτελέσεως αὐτῶν, καθ' ἣν κατὰ Ἀθηναίον (ΧV, 694)
κατὰ τρεῖς τρόπους ἤδοντο ἢ νόμους. Καὶ κατὰ μὲν τὸν α' τὰ ἄσματα
ταῦτα ἤδοντο ὑπὸ πάντων τῶν συμποσιαστῶν κατὰ δὲ τὸν β' ὑπὸ
πάντων μὲν, ἀλλ' ὑφ' ἑνὸς ἐκάστου τούτων χωρὶς καὶ κατὰ σειράν·
κατὰ δὲ τὸν γ' ὑπὸ μόνων τῶν ἀριστα ἐπισταμένων ἔδειν ὅπουδὴ-
ποτε καὶ ἂν ἐκάθηντο. Τὸ τρίτον εἶδος τῶν ἄσμάτων τούτων, ἐπειδὴ
ἀκανονίστως («ὥς ἀταξίαν τινὰ μόνον παρὰ τὰλλα ἔχον») ἤδετο,
οὔτε δηλ. ὑπὸ πάντων οὔτε κατὰ σειράν, ἀλλ' ὅπου ἕκαστος ἦν τῶν
«συνετῶν δοκούτων εἶναι μόνων» ἐν τῷ ἔδειν, ἐκλήθη σ κ ὀ λ ι ο ν.
Τῷ ὀνόματι τούτῳ ἐκλήθησαν ὕστερον καὶ πάντα τὰ παρὰ πότον
ἠδόμενα ἄσματα. Καὶ εὐρετῆς μὲν τῶν σκολίων κατὰ Πίνδαρον
(παρὰ Πλουτ. περὶ μουσ. XXVIII) λέγεται ὁ Τέρπανδρος, ποιηταὶ δὲ
τούτων ὁ Πιπτακός, ὁ Ἀλκαῖος. Ἀνακρέων, Πράξιλλα ἢ Σικωνία,
ὁ Σιμωνίδης καὶ ἄλλοι καὶ Πίνδαρος (Ἀθην. ΧV, 693 καὶ 694). Τῶν
σκολίων τούτων, λίαν ἀγαπητῶν ἐν Ἀθήναις ὄντων, προσφιλέστα-
τον ἦν τὸ εἰς Ἀρμόδιον καὶ Ἀριστογείτονα (Ἀθην. ΧV, 695).

² Σ. Μ. Σ α μ β ὕ κ η ἢ σ α μ β ὕ ξ τρίγωνον ἦν ἔγχορδον ὄργανον
(Ἀριστοτελ. Πολιτ. Ε. 6.1341.β. πρβλ. Ἀθην. IV, 175. ΧIV, 633) διακρι-
νόμενον τῆς Ἰ α μ β ὕ κ ης, ἥ ἔχρωντο οἱ παλαιοὶ πρὸς συνοδίαν
ιάμβων ἀπαγγελλομένων (Ἀθην. ΧIV, 636. Ἠσύχ. Φώτιος. Σουῖδ).
Πρβλ. Σημ. 3. σελ. 30.

³ Σ. Μ. Γνωστὸν εἰς τοὺς γερμανομαθεῖς εἶνε, ὅτι ὁ Schiller ἐν
τῷ ποιήματι: die Kraniche des Ibykus εὐφυῶς καὶ ἐπιχαρίτως ἐπρα-
γματεύσατο τὸν ὑπὸ ληιστῶν φόνον τοῦ Ἰδίκου παρὰ τὴν Κόρινθον
καὶ τὴν τούτου ἐκδίκησιν ὑπὸ γεράνων. Τῶν ἄσμάτων τοῦ Ἰδί-

Σύγχρονος τῷ Ἰδύκῳ ἦν ὁ ἀείποτε φαιδρὸς καὶ γέρων
ἔτι τὰς τοῦ βίου τέρψεις ἐπάδων **Ἀνακρέων** ὁ Τήσιος
(530 π. Χ.). Οἱ ἱαμβοὶ καὶ αἱ πανταχοῦ τότε ἀδόμεναι πα-
ροίνιοι ᾠδαὶ τοῦ Ἀνακρέοντος ἀπωλέσθησαν, ἀλλὰ τὰ ὀνό-
ματα τῶν ὑπ' αὐτοῦ ἐγκωμιασθέντων ἐρωμένων διεφυλά-
χθησαν ἐν μέρει ἐν τῇ μέχρις ἡμῶν περισωθείσῃ συλλογῇ
ὑπὸ τὸ ὄνομα **Ἀ ν α κ ρ ε ὄ ν τ ε ι α**. Ἐξῆς δ' ὁ ποιητὴς ἐν
τοῖς βασιλείοις τοῦ Πολυκράτους, οὗ καὶ φίλος ἦν ἀγαπη-
τότατος καὶ εὐνους ὑμνητής· ὕστερον δ' ἀπεδήμησε, πέμ-
ψαντος πεντηκόντορον Ἱππάρχου τοῦ Πεισιστρατίδου,¹
εἰς τὰς ἰοστεφάνους καὶ λαμπρὰς Ἀθήνας, ἐν αἷς ὡσαύ-
τως φιλόφρονος ὑποδοχῆς ἔτυχεν, ἰδρυθείσης αὐτῷ ἐπὶ
τῆς Ἀκροπόλεως καὶ εἰκόνος χαλκῆς.² Ὁ Ἀνακρέων τῶν
τελευταίων ἐνδόξων λυρικῶν ποιητῶν γενόμενος ἦν ἅμα
καὶ ὁ ἔσχατος σπουδαῖος ἀοιδὸς τῆς ἰωνικῆς σχολῆς, ἀφ'
ἧς ἡ ἱστορία τῆς ἑλληνικῆς ποιήσεως ἤρξατο.³

κου ὀνομαστότατα ἦσαν τὰ φλογερὰ εἰς καλοὺς παῖδας ἐρωτικά, ἀ
ἥδε χορὸς πρὸ τῆς οἰκίας τοῦ ἐπαινουμένου εἴτε ἐπὶ τοῖς γενε-
ολίοις εἴτε ἐπὶ νίκῃ ἐν τῷ γυμνασίῳ.

¹ Σ. Μ. Πλατ. Ἱππάρχ. 228 C. Αἰλιαν. π. ἱστορ. VIII, 2.

² Σ. Μ. Πausan. I, 25, 1.

³ Σ. Μ. ὁ Πολυκράτης κατ' Αἰλιανὸν (ποικίλ. ἱστορ. IX, 4.) «ἐτίμα
καὶ διὰ σπουδῆς ἦγε (Ἀνακρέοντα) καὶ ἔχαιρεν αὐτῷ καὶ τοῖς ἐκεῖ-
νου μέλεσιν» διὸ καὶ κατὰ Στράβωνα (XIV, 638.) «πᾶσα ἡ ποιή-
σις πλήρης ἐστὶ τῆς περὶ αὐτοῦ (Πολυκράτους) μνήμης». Ἀπέθανε
δέ, ὡς λέγεται, καταπιὼν ἀσταφίδαν (Plin. H. n. VII, 7, 5), ὃ καὶ
περὶ Σοφοκλέους λέγεται περὶ ῥαγὸς σταφυλῆς. Ὁ Ἀνακρέων ἐποίη-
σεν ᾠδὰς πρὸς τὸ βάρυτον ἢ τὴν πηκτίδα ἀδομένας καὶ εἰς τε
τὰ θεραπεύοντα τὸν Πολυκράτη εὐγενῆ καὶ καλὰ μεράκια ἀνα-
φορὰν ἔχουσας, μεθ' ὧν **σ υ ν η β ᾶ ν** καὶ **σ υ μ π α ἰ ζ ε ι ν** ἐπεθύ-
μει (Ἀποσπ. 14, 24, 46), καὶ εἰς τὰς παρθένους, ὧν μίαν ὀνομάζει
ἔρμανῶς ἐρῶν, τὴν **ξ α ν θ ᾶ ν** **Ε ὑ ρ υ π ὕ λ η ν**. ἔτι δὲ καὶ εἰς τὸν
θεὸν τῆς ἀμπελουργίας, τὸ **χ ᾶ ρ μ α** τῶν **β ρ ο τ ῶ ν** (καθ' Ὁμηρον)
Διόνυσον. Ὅμως δέ, ἐπειδὴ πρὸς τούτους ἐγράφησαν αἱ ᾠδαί, δὲν
πρέπει νὰ ὑποληφθῇ, ὅτι ὁ Ἀνακρέων διήλθε βίον ἀκόλαστον καὶ
ἀναιμῆνον· τοῦναντίον μετὰ μέτρου καὶ **σ ω φ ρ ο σ ὕ ν ης** ἔχρῃτο τῇ
διαίτῃ (Μάξ. Τύρ. XXIV, 297)· διότι δὲν ἐξέφραζεν ἐν αὐτοῖς ἰδίαις
αὐτοῦ ἐπιθυμίας, ἀλλὰ διετύπων ἐπιχαρίτως, φιλόγελως ὧν φύσει,

Ἐν τοῖς ἐπικοῖς τῶν Ἑλλήνων ᾄσμασι τὸ μέλος, ἡ μουσικὴ τῆς ποιήσεως, ῥυθμικὴ μᾶλλον ἢ μελωδικὴ οὔσα, ὑφισταμένη ἦν ὅλως καὶ ὑποκειμένη τῇ ποιήσει. Τὸ ἀπὸ τοῦδε δ' ὅμως ἡ μελωδία οὐ μόνον ἐκτίσαστο ὑπεροχὴν ἐν τοῖς λυρικοῖς ᾄσμασιν, ἀτινα τὰς ἐσωτάτας ἔθιγον τῆς καρδίας χορδὰς, ἀλλὰ καὶ ἐπιδόσιν τοιαύτην ἔλαβεν, ὥστε ἱκανὴ ἐγένετο νὰ χωρισθῇ τῆς ποιήσεως, ὅπως, ἐκδηλοῦσα τὰς ποικίλας τῆς ψυχῆς διαθέσεις, κατακτήσῃ τοὺς ἀκροωμένους. Οἱ μελοποιοὶ τούντεῦθεν πειρῶμενοι ὁμοίας πλήρεις ἐκφράσεως μελωδίας νὰ ἐκδηλώσωσι διὰ τῶν ὀργάνων αὐτῶν, κατῴρθωσαν νὰ χωρίσωσι τὴν ποίησιν ἀπὸ τῆς μουσικῆς, εἰ καὶ μέχρι τοῦδε στενῶς συνδεδεμέναι ἦσαν καὶ ἀδελφαὶ ὑπελαμβάνοντο, ὅπως αὐθυπαρξίαν ἡ μουσικὴ λάβῃ καὶ ἐπιδόσεως τύχῃ μείζονος. **Σακάδας** ὁ Ἀργεῖος διάσημος αὐλοῦχος, πρῶτος¹ ἀγωνισθεὶς τῷ 586 π. Χ. ἐν τοῖς πυθικοῖς ἀγῶσι ἀγῶνα αὐλοῦ ἀνεν ᾄσματος² ἐνίκησε τυχὼν βραβεῖου.³ Δεύτερος μετὰ τοῦτον ἐνίκησεν ἀγωνισθεὶς τῷ 576, 572 καὶ 568 **Πυθόκριτος** ὁ Σικυώνιος⁴ ἐν τοῖς αὐτοῖς ἀγῶσι· ὥστε ἀπὸ τοῦδε

τὰ παρὰ Πολυκράτει ἢ ἀλλαχοῦ που συμβαίνοντα μεγαλοποιῶν καὶ αὐξάνων μετὰ τέχνης καὶ ἐπιτηδειότητος. Εἰ καὶ ἀσχάλλει ἐν ταῖς χαριεστάταις ᾠδαῖς, ὅτι ὁ ἔρως αὐτοῦ ἀποκρούεται, ὅμως οὐδαμῶς φαίνεται τὴν ψυχὴν θλιβόμενος. Ἀπομιμήσεις τῶν ποιημάτων τοῦ Ἀνακρέοντος, ὃς διὰ τε τὴν χάριν καὶ εὐτραπελίαν δημοτικώτατος καὶ ἀγαπητότατος ἐγένετο, ἀπαντῶσι μέχρι τοῦ δεκάτου μ. Χ. αἰῶνος. Εὐφυνῶς αὐτὸν ἐμιμήθη ἐν τοῖς νεωτέροις χρόνοις ὁ Χριστόπουλος νέος ἐπικληθεὶς Ἀνακρέων. Σημειωτέον, ὅτι τὰ πλεῖστα τῶν φερωνύμων αὐτῶ ποιημάτων εἶνε νόθα.

¹ Σ. Μ. Πausan. II, 22, 8.

² Σ. Μ. Πολυδ. IV, 7, 9.

³ Σ. Μ. Πausan X, 74. VI, 14. 10.

⁴ Σ. Μ. Ὁ Πausan. ἐν VI, 14, 10. λέγει, ὅτι ἐξάκις ἐνίκησε «Παρά δὲ τὸν Πύρρον ἀ ν ἡ ρ μ ι κ ρ ὸς αὐλοῦς ἔχων ἐστὶν ἐκτετυπωμένος ἐπὶ στήλῃ. Τούτῳ πυθικαὶ νίκαι γεγόνασι τῷ ἀνδρὶ δευτέρῳ μετὰ Σακάδαν τὸν Ἀργεῖον· Σακάδας μὲν γὰρ τὸν ἀγῶνα τὸν τεθέντα ὑπὸ Ἀμφικτιόνων οὐκ ὄντα πω στεφανίτην καὶ ἐπ' ἐκείνῳ στεφανίτας δύο ἐνίκησε, Πυθόκριτος δὲ ὁ Σικυώνιος τὰς ἑφε-

οἱ μὲν ἀγῶνες τοῦ συνοδεύοντος τὸ ποῖνμα αὐλοῦ ἐξηφανίσθησαν ὅλως, ἡ δ' αὐθυπαρξία τῆς ὀργανικῆς μουσικῆς ἐξενίκησεν ἥδη ἐπικρατήσασα, οἱ δ' ἄριστοι ἀγωνισταὶ ἐπολλαπλασιάσθησαν. Τῷ 556 π. Χ. **Ἀγέλαος** ὁ Τεγεάτης ἐπειράθη ἐν τοῖς πυθικοῖς ἀγῶσι νὰ ἀγωνισθῇ πρὸς κιθάραν ἄνευ ἄσματος¹. Ὡς δὲ οἱ προηγηθέντες αὐτῷ ἐν τῷ ἀγῶνι τολμηροὶ ὄντες ἐνίκησαν, οὕτω καὶ οὗτος νικήσας ἐστεφανώθη ἐπευφημοῦντος τοῦ παρεστῶτος πλήθους. Τῷ 396 π. Χ. ἔτυχον βραβεῖου ἀγωνισθέντες ἀγῶνα σάλπιγγος καὶ κέρατος ὁ **Τίμαιος** καὶ **Κράτης** ἐν Ὀλυμπίοις. Ὁ μνημονευθεὶς ἄριστος ἀγωνιστῆς Σακάδας λέγεται, ὅτι ἐγένετο εὐρετῆς τοῦ τριμεροῦς νόμου,² δι' οὗ ἡ μὲν α' στροφὴ ἤδετο δωριστί, ἡ δὲ β' φρυγιστί, ἡ δὲ γ' λυδιστί, συνδέσας διὰ τούτων πρὸς ἄλλα τρία κατὰ τὸν χαρακτῆρα ὅλως διάφορα μουσικῆς μέρη εἰς ἓν ὅλον, ὅπερ ὅμως ἦν συναφὲς πρὸς τὴν τῶν λόγων ἔννοιαν. Ἀνοικοδομουμένης τῆς πόλεως Μεσσήνης ὑπὸ Ἐπαμινώνδου παῖσαι αἱ ἐργασίαι ἐξετελέσθησαν³ ἡχοῦντων τῶν αὐλῶν καὶ μάλιστα τῶν τοῦ Σακάδα μελῶν, ὅς τοιαύτην ἐκτίσαστο φήμην, ὥστε ἰδρῦθῃ αὐτῷ ἐπὶ τοῦ Ἐλικῶνος ἀνδριᾶς ἐν τῇ χειρὶ ἔχων αὐλόν.⁴

ἥς τούτων πυθιάδας ἐξ. μόνος δὴ οὗτος αὐλητῆς. Δῆλα δὲ ὅτι καὶ ἐν τῷ ἀγῶνι τῷ ὀλυμπίῳ ἐπινύλησεν [ἐξάκις] τῷ πεντάθλῳ. Πυθοκρατῶ μὲν γέγονεν ἀντὶ τούτων ἢ ἐν Ὀλυμπίᾳ στήλῃ»

¹ Σ. Μ. Ὁ ἀγὼν ἐγένετο ἐν τῇ ψιλοκιθαριστικῇ (κατὰ Πausan. X, 7, 7: «ἐπὶ τῶν κρουμάτων τῶν ἀφώνων»), ἦν πρῶτος εἰσήγαγε κατ' Ἀθηναίων (XIV, 637) Ἀριστόνικος ὁ Ἀργεῖος, ἐτροποποίησε δὲ Λύσανδρος ὁ Σικυώνιος κατὰ Φιλόχωρον (παρ' Ἀθην. αὐτόθι).

² Σ. Μ. Πλουτ. περὶ μουσ. VIII.

³ Σ. Μ. Πausan. IV. 27, 7.

⁴ Σ. Μ. Κατὰ Πausan. (IX, 30, 2) ὁ πλάσας τὸν ἀνδριάντα ἐξίδωκε τοὺς αὐλοὺς πρὸς τὸ μῆκος τοῦ σώματος τοῦ Σακάδα· «ὁ πλάσας... οὐ συνεῖς Πινδάρου τὸ εἰς αὐτὸν (Σακάδα) προσίμιον, ἐποίησεν οὐδὲν εἰς τὸ μῆκος τοῦ σώματος εἶναι τῶν αὐλῶν μείζονα τὸν αὐλητήν».

IV

ΑΚΜΗ ΤΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ

558 — 440 π. Χ.

ΤΟ ΔΡΑΜΑ

Ἀπὸ τῶν μυθικῶν ἤδη χρόνων πολλαχῶς καὶ θαυμα-
στῶς διεπίστωσεν ἐν Ἑλλάδι ἡ μουσικὴ τὴν ἑαυτῆς δύ-
ναμιν, ἕως οὗ ἐπὶ τέλος προαχθεῖσα εἰς αὐθύπαρκτον
καὶ ἀνεξάρτητον τέχνην ἔτυχεν ἔνεκα τούτου τοιαύτης
σπουδαιότητος, ὥστε ὁ καθ' ἅπαντα τὸν κόσμον περικλεῆς
γενόμενος Πυθαγόρας (585—505 π. Χ.) ὤρμηθη ἐξ ἑαυτοῦ
ρίζικὴν αὐτῆς νὰ ἐπιχειρήσῃ ἐξέτασιν. Οἱ μέχρι τοῦδε
ἀκμύσαντες μελοποιοί, ἀσκοῦντες τὴν καλὴν ταύτην τέ-
χνην, ὠδηγοῦντο ὑπὸ μόνῃς τῆς ἀορίστως βοηθοῦσης
αἰσθήσεως τῆς ἀκοῆς· ὁ Πυθαγόρας ὅμως κατῴρθωσε νὰ
δεσμεύσῃ τοὺς πτερόεντας τόνους καὶ ἀναγάγῃ τὰς πρὸς
ἀλλήλους ἀναλογίας αὐτῶν ἐπὶ ὀρισμένην μαθηματικὴν
βάσιν. Ἄσας ὁ βίος τοῦ βαθεῖαν κεκτημένου σύνεσιν φι-
λοσόφου τούτου περιβάλλεται ὑπὸ αἰνιγματώδους λυκό-
φωτος. Καὶ δὲν συνέγραψε μὲν πιθανώτατα συγγράμματα,
χρήσιμον ὅμως ἑαυτὸν παρέσχεν εἰς πνευματικὴν τῶν
Ἑλλήνων παιδευσιν. Πάντα δ' ὅσα περὶ αὐτοῦ γινώσκο-
μεν προέρχονται ἐκ παραδόσεων μόνων καὶ ὑποδηλώσεων
μεταγενεστέρων συγγραφέων, οἵτινες πολλάκις διαφωνοῦσι
πρὸς ἀλλήλους. Γεννηθεὶς ἐν Σάμῳ περὶ τὸ 585 π. Χ.
ὤρμηθη προτραπείς ὑπὸ τοῦ μνημονευθέντος τυράννου
Πολυκράτους νὰ ἀποδημήσῃ εἰς Αἴγυπτον, ἐν ἧ ἐξόχως
μάλιστα προήχθησαν αἱ τέχναι καὶ ἐπιστῆμαι. Μυθεῖς
ἐνταῦθα ὁ Πυθαγόρας τῶν ἱερέων τὰ μυστήρια ἵδρυσεν
ἐπανιῶν εἰς τὴν πατρίδα σχολήν, ἐν ἧ μετεδίδου τοῖς

ἐαυτοῦ μαθηταῖς τοῦ πλουσίου θησαυροῦ τῆς ἐαυτοῦ ἐπιστήμης καὶ τῆς ἀθροισθείσης ἐμπειρίας. Ὑστερον μεταδὰς εἰς Ἰταλίαν ἐγένετο ἐν τῷ ὑπὸ Ἑλλήνων ἀποίκων τὸν ὀγδοὸν π. Χ. αἰῶνα κτισθέντι Κρότωνι ὁ ἰδρυτὴς τῆς ὀνομαστῆς μυστικῆς ἐταιρίας,¹ ἥτις σκοπὸν προϋτίθετο τὴν ἐπὶ τὸ βέλτιον ἐπίδοσιν τῶν πρὸς ἀλλήλους τῶν συνόντων σχέσεων.² Τῇ μουσικῇ ἐχρήσατο πολλαχῶς πρὸς ἀνακούφισιν καὶ παραμυθίαν καὶ βελτίωσιν τῆς ψυχικῆς διαθέσεως. Ὑπελάμβανε δέ, ὅτι διὰ τῆς μουσικῆς, ἀριθμητικῆς καὶ γεωμετρίας ὡς βάσεων ἀσφαλῶν ἐδύνατό τις νὰ τύχῃ βαθυτέρας μαθήσεως, καὶ ἐνόμιζεν, ὅτι οἱ νόμοι τῆς ἀρμονίας συμφωνοῦσι πρὸς τὰς ἀποστάσεις καὶ τὰ μεγέθη τῶν ὑπ' αὐτοῦ ἐξετασθέντων πλανητῶν, οἵτινες ἔνεκα τούτου πάντως, καθ' ἃ ἐδόξαζε, περιφερόμενοι ἐν τῷ αἰθέρι ἀποτελοῦσι σφαιρῶν ἀρμονίας. Οἱ ἀριθμοὶ ἐλογίζοντο παρ' αὐτῷ ὡς θεμέλιον πάσης γνώσεως καὶ αἰτία τῶν ὄντων. Συνεδύαζε λοιπὸν καὶ τὰς πρὸς ἀλήλας τῶν τόνων ἀναλογίας πρὸς τοὺς ἀριθμούς, οὓς ὥριζεν ἀντὶ τῶν τονιαίων ἐκείνων διαστημάτων, ἅπερ τούντεῦθεν ὡς ἀρμονία (ὁμοφωνία τόνων) ὑπελαμβάνετο ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων, κατὰ τὸν ἐξῆς τρόπον. Ἡ ἀκριβοῦς ἀναλογία τῆς διὰ πασῶν (χορδῶν) (Octave) ὠρίζετο ὡς 2 : 1, ἡ τῆς διὰ τεσσάρων (quarte³) ὡς 4 : 3 καὶ ἡ τῆς διὰ 5 (quinte) ὡς 3 : 2.⁴ Ἐὰν λοιπὸν ἐξετάσωμεν τοὺς τό-

¹ Σ. Μ. «τεροῦ συλλόγου» καλουμένου κατὰ Ἱεροκλέους «χρυσᾷ ἔπῃ». Τοῦ συλλόγου τούτου μετεῖχον καὶ γυναῖκες, αἵτινες ὀνομαστὰι ἐγένοντο.

² Σ. Μ. Παρὰ Πλάτωνι (Πολιτ. 600 B.) «πυθαγόρειον τρόπον τοῦ βίου».

³ Σ. Μ. Ἡ καὶ σὺ λ α β ἡ παρ' ἀρχαίοις καλουμένη, ὡς συνένωσις πρῶτη συμφωνούντων τόνων.

⁴ Ἄν δηλ. χορδὴ ἐντεταμένη διαιρεθῇ εἰς δύο ἰσα μέρη, τὸ ἐν τούτων ἐμφαίνει τὴν διὰ πασῶν (Octave) αὐτῆς· ἂν δὲ διαιρεθῇ εἰς τέσσαρα ἰσα μέρη, τὰ τρία τούτων (3 τεταρτημόρια τῆς χορδῆς) ἐμφαίνουσι τὴν διὰ τεσσάρων (quarte)· ἂν δὲ διαιρεθῇ εἰς τρία ἰσα μέρη, δύο τούτων (2 τριτημόρια τῆς χορδῆς) ἐμφαίνουσι τὴν ἀκριβοῦς διὰ πέντε (quinte) τῆς ὅλης χορδῆς.

νους τῆς διατονικῆς μουσικῆς κλίμακος ὑπ' ὅψει ἔχοντες μόνον τὴν χρῆσιν τῶν ἐνταῦθα ἐπισημανθέντων ἀναλογιῶν καὶ συζεύξωμεν πρὸς ἀλλήλους, θέλομεν εὔρει, ὅτι τὰ μὲν δίτονα (die grossen Terzen) (81 : 64) ἠχοῦσιν ἐν αὐτῇ παρὰ πολὺ· τὰ δὲ τριημιτόνια (32 : 27) πολὺ ὀλίγον.¹ Τοῦτο δ' ὑπολαμβάνεται ὑπὸ νεωτέρων συγγραφέων ὡς

¹ "Ἄν τις ὁπλ. διαιρέσῃ τὸ μῆκος χορδῆς, ἥτις δίδωσι τὸν τόνον (si) ὡς ὁ Πυθогоράς, εἰς 8192 μέρη, εὐρίσκει τὴν ἀκριβῆ διὰ τεσσάρων (quarte) αὐτῆς, ἠχοῦντων 3 τεταρτημορίων τῶν μερῶν τούτων, ὁπλ. 6144. "Ἄν δέ τις λάβῃ ἐκ τοῦ μήκους τῆς χορδῆς τοῦ νέου τούτου τόνου (mi) τρία τεταρτημόρια, ὁπλ. 4608 μέρη, ἔχει τὴν ἀκριβῆ (quarte) διὰ τεσσάρων (la) τοῦ τελευταίου τόνου. "Ἄν τις ἐξακολουθήσῃ τοῦτο ποιῶν, ἔχει κατὰ μικρὸν τὴν ἐξῆς σειρὰν τόνων si mi la re sol do fa. "Ἄν τις ὀρίσῃ τοὺς τόνους Si-Mi-La εἰς σταθερὰς χορδὰς καὶ θέσῃ τοὺς λοιποὺς τόνους μεταξὺ αὐτῶν, μετατιθεῖς αὐτοὺς διὰ διπλασιασμοῦ τοῦ μήκους τῶν χορδῶν αὐτῶν εἰς βαρεῖαν διὰ πασῶν (Octave), ἀποτελεῖται ἡ μουσικὴ κλίμαξ Si do re Mi fa sol La. "Ἄν δέ τις προσθέσῃ ἥδη διὰ διπλασιασμοῦ τοῦ μήκους τῆς χορδῆς τοῦ τόνου La ἔν ἐτι ἐκτὸς τοῦ τετραχόρδου ὃν βαρὺ La (ὁπλ. διὰ $2 \times 4608 = 9216$ μέρη), ἔχει μουσικὴν κλίμακα, ἥς οἱ τόνοι εὐρέθησαν διὰ τῶν ἐπομένων μερῶν χορδῆς τινος :

La.	4608
Sol.	5184
Fa.	5834
Mi.	6144
Re.	6912
Do.	7776
Si.	8192
La.	9216

Τὸ δίτονον (grosse Terz) do-mi ἔχει ἀναλογίαν 7776 : 6144 ἢ, ἂν τις τοὺς ἀριθμοὺς τούτους διὰ 96 σμικρύνῃ, 68 : 64· ὥσαύτως δὲ καὶ πάντα τὰ λοιπὰ δίτονα τῆς κλίμακος ταύτης, τοῦ ἀκριβοῦς μεγάλου διτόνου ἔχοντος ἀναλογίαν 80 : 64 ἢ 5 : 4. Τὸ μικρὸν δίτονον La-do ἔχει ἀναλογίαν 9216 : 7776 ἢ, ἂν τις σμικρύνῃ διὰ 288 ἀμφοτέρους τοὺς ἀριθμοὺς, 32 : 27, ὡς πάντα τὰ ἄλλα μικρὰ δίτονα τῆς κλίμακος ταύτης, τῶν μικρῶν διτόνων ἀναλογίαν ἔχόντων 30 : 25 ἢ 6 : 5.

αἰτία, ὅτι τὰ τονιαῖα ταῦτα διαστήματα δὲν κατελέγοντο ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων εἰς τὰς ἀρμονίας, εἰ καὶ ἡ καθ' ἡμᾶς νῦν οὐχὶ ἀμιγῆς ἀλλὰ μικτὴ χορδοτονία (ἀρμονία, accord) οὐδαμῶς ἡμᾶς κωλύει, ὅπως λάβωμεν αὐτὰ ὡς τοιαῦτα. Ὅπως δὲ λογίσονται ὁ Πυθαγόρας τὰς μνημονευθείσας τονιαίας ἀναλογίας, ἐξεῦρε τὸ μ ο ν ὁ χ ο ρ δ ο ν ὄργανον μετὰ κινουμένης μαγάνος¹ καὶ ἐχρήσατο πρῶτος τοῖς ἑλληνικοῖς γράμμασιν ὡς μ ο υ σ ι κ ο ῖ ς σ η μ ε ῖ ο ι ς. Ἐτι δὲ προσέθηκεν εἰς τοὺς ἑπτὰ τόνους τοῦ προτέρου τῶν Ἑλλήνων μουσικοῦ συστήματος καὶ ὄγδοον² ἀλλ' ὅμως οἱ συγγραφεῖς οἱ περὶ χορδοτονίας (accord) τοῦ «πυθαγορείου ὀκταχόρδου» λόγον ποιοῦμενοι διαφωγεῖσι πρὸς ἀλλήλους. Τὸ ὀκτάχορδον τοῦτο ἡ ἀπετέλει τὴν ἐξῆς κλίμακα La, Si do re Mi fa sol La, ἡ γένος αὐτῆς διὰ πασῶν, ὅα ἐπὶ παραδείγματι ἡ ἐπομένη μουσικὴ κλίμαξ, ἥς μνημονεύουσιν οἱ ἀρχαιότατοι περὶ μουσικῆς συγγράψαντες Ἀριστοτέλης τε καὶ Ἀριστόξενος, Mi fa sol La Si do re Mi.

Τελευτήσαντος τοῦ Πυθαγόρου (505 π. Χ.), ἀνεφάνη πρῶτος παρ' Ἑλλήσι μουσικῆς συγγραφεὺς³ Ἀᾷσος ὁ Ἑρμιονεύς, ὅστις, δοὺς κανόνας πρὸς σύνθεσιν ᾠμάτων καὶ εἰσαγαγὼν τὴν χρῆσιν τοῦ χρόνου ἄρσεως καὶ θέσεως, διέταξε διθυραμβικοὺς χορούς. Τὰ ὑπ' αὐτοῦ ὅμως συγγραφέντα καὶ ὑπὸ μεταγενεστέρων συγγραφέων μνημονεύμενα θεωρητικὰ περὶ μουσικῆς ἔργα δὲν διεσώθησαν.⁴ Ὁ Ἀᾷσος ἐγένετο διδάσκαλος τοῦ πολλαχῶς ὑμνη-

¹ Σ. Μ. Μαγὰς ἡ καθ' ἡμᾶς ξυλάριον ἦν, ἐφ' οὗ ἐστηρίζοντο αἱ χορδαὶ τῶν ἐγχόρδων ὀργάνων, ὅπερ γαλλιστὶ chevalet καλεῖται.

² Σ. Μ. ὁ Σουίδας λέγει «πρῶτος περὶ μουσικῆς λόγον ἔγραψε».

³ Σ. Μ. Ὁ Ἀᾷσος διατρίδων ἐν Ἀθήναις ἐν μεγάλῃ ἦν τιμῇ παρ' Ἱππάρχῳ τῷ Πεισιδοτρατίδῃ· μελοποιὸς δ' ὢν (Σχολ. Ἀριστοφ. φῆνκ. 1410) «κατηκολούθει τῇ τῶν αὐλῶν πολυφωνίᾳ» (Πλουτ. περὶ μουσ. XXIX) καὶ ἐχρῆτο διθυράμβοις μάλιστα. Πρῶτος εἰσαγαγὼν καὶ ἀγῶνας διθυραμβικούς, οἱοι οἱ τῶν τραγικῶν χορῶν («διθυράμδον» — κατὰ Σουίδαν — «εἰς ἀγῶνα εἰσῆγαγε»), περιῆλθεν εἰς ἔριν πρὸς Σιμωνίδην τὸν νεώτερον. Ἐν τοῖς ἀσέγγυμοις ᾠμασι τοῖς καὶ Κενταύροις ἐπιγραφομένοις καὶ τῷ πρὸς Δῆμητραν ὕμνῳ,

θέντος **Πινδάρου** τοῦ Θηβαίου ¹ (520—456 π. Χ.), δι' οὗ ἡ τῶν Ἑλλήνων λυρική ποίησις εἰς τὸ ὑψιστον αὐτῆς θρίγκωμα ἐξίκετο διὰ τῶν ἐνθουσιωδῶν αὐτοῦ ὕμνων καὶ ῥόδων, διθυράμβων καὶ σκολίων. Ὁ Πίνδαρος ἐγκωμιάζων τοὺς νικητὰς τῶν ἐν ταῖς τέσσαρσιν ἱεραῖς πανηγύρεσι τελουμένων ἀγώνων συνενεκωμιάζε μετ' αὐτῶν ἅμα καὶ ἅπασαν τὴν Ἑλλάδα διὰ τῶν ῥόδων, ὧν ἐν δωρίῳ γραφέντων διαλέκτῳ θαυμαστὴ εἶνε ἡ ἀπαυγάζουσα μεγαλόνοια καὶ μεγαλοπρεπὴς ἡ τοῦ λόγου ὑφῆ. Συνώδευε δ' ὁ ποιητὴς τὰς ῥοδὰς διὰ τῆς λύρας, ἣν δεξιῶς πάνυ ἐχειρίζετο ἀριστος ὧν λυρωδός. Μόνη ἡ διὰ τὸ κάλλος ἐξοχος καὶ τὰς κεχαριτωμένας ῥοδὰς διάσημος ὡς ὁ Πίνδαρος **Κόριννα** ² ἐδυνήθη νὰ ὑφαρπάσῃ αὐτῷ ἐνίοτε τὸν

ὅς, εἰς ἓνα μόνον σφζόμενος στίχον καὶ ἐν δωρικῇ διαλέκτῳ γραφείς, ἐμελοποιήθη κατ' αἰολικὴν ἁρμονίαν, ἀπέρριπτεν ὡς κακόφωνον τὸ σίγμα. (Ἀθην. Χ, 455. XIX, 626 πρὸς. Χ, 448).

¹ Σ. Μ. Κυρίως ἐγεννήθη, ὡς φαίνεται ἐξ Εὐστάθιου (ἐν Προλόγῳ τῶν Πινδάρ. παρεκβολῶν σελ. 25) καὶ Στεφάνου Βυζαντίου, ἐν τῇ παρὰ τὰς Θήβας κώμῃ Κυ ν ὶ ὁ ς κ ε φ α λ α ῖ ς· ἐπειδὴ ὅμως τὸ πλεῖστον τοῦ βίου διέτριψεν ἐν Θήβαις, δύναται νὰ κληθῇ Θηβαῖος, ἅτε καὶ οἶκον ἐν τῇ πόλει ταύτῃ κεκτημένος (Παυσαν. IX, 25, 3). Τὸ δὲ λεγόμενον περὶ συμβάντος τῷ Πινδάρῳ, νεανίσκῳ ἔτι ὄντι, ὅτι «ἀρχὴ Πινδάρῳ ποιεῖν ᾄσματα ἐγένετο τοιαύτη», ὅτι «μέλισσαι αὐτῷ καθεύδοντι ἐκ καμάτου προσεπέτοντό τε καὶ ἐπλάσσον πρὸς τὰ χεῖλη τοῦ κηροῦ», εὐρίσκει τις παρὰ Παυσαν. IX, 23, 2. Αἰλ. π. ἱστορ. XII, 45 Φιλοστρ. πρεσβύτερ. Εἰκόνες II, 12 καὶ Εὐστάθ. σελ. 19.

² Σ. Μ. Καὶ ἡ Μ Ὑ ρ τ ι ς ἠγωνίσθη ἐν δημοσίοις ἀγῶσι πρὸς τὸν Πίνδαρον (Berg Lyr. Gr. p 815, 24). Ἐν Τανάγρα δὲ τῆς Βοιωτίας (κατὰ Παυσαν. IX, 22, 3) πατρὶδι οὐσίῃ τῆς Κορίννης ὑπῆρχε «γραφήν (εἰκὼν) ταινίᾳ τὴν κεφαλὴν ἡ Κόριννα ἀναδουμένη τῆς νίκης ἕνεκα, ἣν Πίνδαρον ᾄσματι ἐνίκησεν ἐν Θήβαις». Νικήσασα δ' αὐτὸν πεντάκις (Αἰλ. π. ἱστορ. XIII, 24. Σουῖδ. ἐν λ. Πίνδαρος) «ἐνουθέτησεν ὡς ἄμουςον ὄντα καὶ μὴ ποιοῦντα μύθους». "Οτε δὲ κατάχρησιν τῆς νουθεσίας ἐποιήσατο, «γελάσασα ἡ Κόριννα τῇ χειρὶ δεῖν ἔφη σπείρειν ἀλλὰ μὴ ὄλῳ τῷ θυλακίῳ. Τῷ γὰρ ὄντι συγκεράσας καὶ συμφορήσας πανσπερμίαν τινὰ μύθων ὁ Πίνδαρος εἰς τὸ μέλος ἐξέχεεν». (Πλάουτ. Πότερον Ἀθηναῖοι κατὰ π. ἢ κ. σ. ἐνδοξότεροι IV). Μαθητεύσας ἐν Ἀθήναις ὑπὸ τῷ Λάδῳ καὶ ἄλλοις (Εὐστάθ. ἐν Προλόγῳ

τῆς νίκης στέφανον. Καὶ ἐτι μὲν αὐτοῦ ζῶντος ἴδρυσαν οἱ Ἀθηναῖοι ἀνδριάντα, οἱ δὲ Σπαρτιάται καὶ ὕστερον Ἀλέξανδρος ὁ μέγας ἐφείσθησαν τῆς οἰκίας, ἐν ἣ ἔγεν- νήθη, ὅτε νικηταὶ εἰσελαύνοντες εἰς τὴν πάτριον πόλιν διήρπαζον καὶ ἐλεπλάτουν αὐτήν, ἐρήμωσιν καὶ φθορὰν εἰς πάντα ἐπιφέροντες. Τῶν ῥόδων τοῦ Πινδάρου διεσώ- θησαν 45 ἐπινίκιοι καὶ ἡ ἀρχὴ τῆς πρώτης πυθικῆς ῥοῆς κοσμουμένης δι' ἑλληνικῶν μουσικῶν σημείων, ἅτινα εὐ- κόλως σαφηνίζονται· ἠθέλομεν δ' ἔχει δι' αὐτῶν λίαν ἀξιό- λογον δοκιμασίας ἔλεγχον τῶν σφόδρα ὑπερβαλλόντων τὴν καθ' ἡμᾶς νῦν μουσικὴν ὡς πρὸς τε τὴν ἐνέργειαν καὶ τὰ ἀποτελέσματα μελωδίων τῶν χρόνων ἐκεί- νων, ἂν μὴ σπουδαῖαι ἀμφιβολίαι ὑπῆρχον περὶ τῆς γνη- σιότητος αὐτῶν. Ὡσαύτως δὲ τὸ ὑπὸ τοῦ Β. Μαρκέλλου¹ περισωθὲν ἀπόσπασμα ὁμηρικοῦ ὕμνου μεθ' ἑλληνικῶν μουσικῶν τόνων, παραδίδεται καὶ τοῦτο ἀνευ δηλώσεως

τῶν Πινδ. παρεκδοῶν σελ. 19. 20) περιῆρχετο πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα καὶ μάλιστα κατὰ τὰς μεγάλας πανηγύρεις, ὅπως ἡ μόνος τὰς μου- σικὰς τῶν ἀσμάτων εἰσαγάγῃ συνθέσεις, ἡ φίλους ἐπισκέψῃτε προσ- φιλεῖς, οἱοὶ ἦσαν ὁ τῶν Ἀκραγαντίνων μὲν ἀρχὴς Θήρων, ὁ τῶν Συρακουσῶν τύρανος Ἰέρων ὁ πρεσβύτερος, μεταπεμψάμενος αὐ- τὸν ἀπὸ Σιμωνίδι καὶ Βακχυλίδι, καὶ οἱ ἐν Θεσσαλίᾳ βασιλεῖς, ταγοὶ (Ἡροδ. VII, 6) Ἀλευάδαι, ἡ ὅπως ἐκ τοῦ δύνεγγυς γνωρίσῃ τὸ πνεῦμα τοῦ ἑλλήν. ἔθνους, ὅλον περιλαβὼν ἐν τοῖς ποιήμασιν, ἐν αἷς ἐγκατέμιξε πάσας τὰς διαλέκτους. Ἀξίον δὲ σημειώσεως, ὅτι τὸν Πίνδαρον ὑπὲρ ἐνὸς μόνου ῥήματος, ὅτι τὴν πόλιν (Ἀθήνας) ἔρεισμα τῆς Ἑλλάδος ὠνόμασεν, οἱ μὲν μνηδίσαντες Θηβαῖοι διὰ χιλίων δραχμῶν ἐξημῶσαν, οἱ δὲ μνηδοφόνοι Ἀθηναῖοι «οὕτως ἐτί- μησαν, ὥστε καὶ πρόξενον ποιήσασθαι καὶ δωρεὰν μυρίας αὐτῷ δοῦ- ναι δραχμὰς» Ἰσοκρ. περὶ Ἀντιδ. 166. Εὐσταθ. ἐνθα ἀνωτέρω σελ. 21. πρόλ. Πausan. I, 8, 4). Ἐτελεύτησε δ' ὀγδοικοντούτης ἐν τῷ ἐν Ἀργεὶ θεάτρῳ ἐπὶ τοῦ κόλπου τοῦ πολυφιλήτου Θεοξένου ἡσύ- χως καὶ ἀπόνως, ὡς τοῦ θανάτου ἀριστον τοῖς ἀνθρώποις παρὰ θεῶν ὑποληφθέντος δώρου. (Πλουτ. Παραμυθ. εἰς Ἀπολλῶν. XIV. Εὐσταθ. σελ. 16. Ἠσύχ. Σουίδ. ἐν λέξει Πίνδαρος).

¹ Σ. Μ. ἐπισκόπου Ἀγκύρας (336 μ. Χ.) γράψαντος «περὶ τῶν παρ' Ἑλλήσι παροιμιῶν».

περὶ τῆς πηγῆς. Ἐτι δὲ αἱ τρεῖς τῆς Ἀνθολογίας μελωδίαί ὕμνων εἰς τὴν Καλλιόπην, τὸν Φοῖβον καὶ τὴν Νέμεσιν ἔργα εἰσὶ πιθανῶς κατὰ νεωτέρας ἐρεῦνας τοῦ δ' μ. Χ. αἰῶνος· διὸ οὐδαμῶς συντελοῦσιν, ὅπως παράσχωσιν ἡμῖν ἔννοιάν τινα περὶ τῆς τότε μουσικῆς, ἥτις, εἰ καὶ ἄνευ τοῦ κόσμου τῆς νῦν παρ' ἡμῖν ἀρμονίας, διὰ τὴν μεγαλοπρέπειαν ὅμως, τὴν μεταρσιοῦσαν τὰ πνεύματα σεμνότητα, τὴν πλήρη ἐκφράσεως μελωδίαν καὶ τὸν ἰσχυρὸν καὶ εὐτονον ῥυθμὸν ἱκανῇ ἦν μαγευτικῶς νὰ ἐπιδράσῃ ἐπὶ τὰς καρδίας τῶν ἀκροωμένων.

Ἐνισχυθεῖσα ἡ Σπάρτη διὰ τῆς ἀρπῆς τοῦ Λυκούργου νομοθεσίας ἡ μεγίστη ἐγένετο ἐν Ἑλλάδι πόλις. Ἐξ ὅτου ὅμως αἱ Ἀθηναῖαι διὰ τοῦ σοφοῦ Σόλωνος ἐκτίσαντο νόμους (594 π. Χ.), δι' ὧν οὐδαμῶς ἐσκοπεῖτο, ὥς διὰ τῶν τοῦ Λυκούργου, ἡ ἐξίσωσις τῶν πολιτῶν ἐν τε τῇ παιδείᾳ καὶ τῇ οὐσίᾳ, ἀλλ' ἡ ἀπαυστος καὶ σύντονος δραστηριότης, ὅπως ἀριστεύσωσιν οὗτοι καὶ εὐδαιμονήσωσιν ἐν τῷ μέλλοντι· ἔτι δέ, ἐπειδὴ οὐδὲ ἡ καταπίεσις πάσης ἐπὶ τὸ βέλτιον προκοπῆς ἐσκοπεῖτο διὰ τῶν τοῦ Σόλωνος νόμων, ὥς διὰ τῶν τοῦ Λυκούργου, ἀλλὰ τούναντίον ἡ εὐνοία καὶ πρὸς τὴν πρόοδον βοήθεια καὶ συνεργία, ὅπως ἐπιδώσωσι καὶ προαχθῶσι πᾶσαι αἱ πνευματικαὶ δυνάμεις, — ἀναμφισβητήτως ἔδει αἱ μὲν Ἀθηναῖαι ὑπὲρ πάσας τὰς ἄλλας ἑλληνικὰς πόλεις νὰ προαχθῶσιν, οἱ δὲ νόμοι αὐτῶν οὐ μόνον ὁ ὑπογραμμὸς τούτων νὰ γένωνται, ἀλλὰ καὶ ἡ κρηπίς, ἐφ' ἣν στριχθέντες προήχθησαν εἰς τὴν τοῦ δικαίου ἐπιστήμην οἱ τε ὕστερον ἀκμάσαντες Ῥωμαῖοι καὶ οἱ ἔτι βραδύτερον ἡμερωθέντες ἐν Εὐρώπῃ λαοί. Ὁ Πεισίστρατος (560—527 π. Χ.), τηρήσας τοὺς νόμους τοῦ Σόλωνος καὶ εἰσαγαγὼν εἰς Ἑλλάδα τὰ ὁμηρικὰ ἔπη,¹ συνέλεγε συγγράμματα² καὶ διὰ πάντων τῶν τότε σοφῶν

¹ Σ. Μ. Τίς πρῶτος εἰσήγαγεν εἰς Ἑλλάδα τὰ ὁμηρικὰ ἔπη ἐλέχθη ἐν σελ. 12. Σημ. 1.

² Σ. Μ. Πρῶτοι ἐν Ἑλλανοὶ δημιουργοὶ βιβλιοθηκῆς λέγονται ὑπὸ Γελλίου (Ἀττικ. νύκτ. VI, 17), Ἀθηναίου (I, 3) καὶ Ἰσι-

προϋθυμείτο καθόλου, ὥπως παιδεύσῃ καὶ εὐδαίμονας ἀποδείξῃ τοὺς Ἀθηναίους, οἵτινες, αὐτοῦ τυραννοῦντος, μακρὰς ἀπῆλανον καὶ ἀγαθουργοῦ εἰρήνης. Αἱ Ἀθῆναι, αἱ τοσοῦτον εὐνοηθεῖσαι, παραλαβοῦσαι πᾶν, ὅ,τι μέγα καὶ καλὸν παρ' Ἑλλήσιν ὑπῆρχεν, ἐξηνυγένισαν καὶ ἐπὶ τοσοῦτον προήγαγον, ὥστε ταχέως ἐγένοντο τὸ κέντρον τοῦ ἐν Ἑλλάδι πνευματικοῦ βίου, Ἑλλάς Ἑλλάδος κληθεῖσαι. Ἡ μὲν σχολὴ τῶν ἡρέμως ἐχόντων Ἰώνων, ἐξευροῦσα τὸ ἔπος, τὸν ἱαμβὸν καὶ τὴν ἐλεγείαν, ἐστήριξε τὸν μουσικὸν ῥυθμὸν καὶ ἐνίσχυσεν· οἱ δὲ σεμνοὶ τὰ ἦθῃ καὶ ἐμβριθεῖς Δωριεῖς ζητήσαντες νὰ διαφυλάξωσιν ἀπὸ ἐκθελύνσεως τὴν μουσικὴν δι' αὐστηρῶν νόμων, διέπλασαν αὐτοὶ μάλιστα τὰ περιώνυμα χορικά ᾄσματα· οἱ δὲ περικαῶς ἔχοντες Αἰολεῖς δι' εὐαισθήτου καὶ αἰσθηματικῆς ποιήσεως πολλοῦ ἄξιον ἀπέδειξαν καὶ ἐν ἰσχύϊ κατέστησαν τὸ μέλος· ἐν τῇ τῶν Ἀθηνῶν ὁμῶς σχολῇ προήχθη ἀναπτυχθὲν διὰ τῆς ἐνώσεως καὶ συναρμογῆς τοῦ πατρίου ἔπους πρὸς τὴν θρησκευτικὴν λυρικὴν τὸ δρᾶμα, δι' οὗ πᾶσα μὲν ὑπεροχὴ ἐν ταῖς ἑλληνικαῖς ἐκείναις σχολαῖς πρὸς αὐτὸ συνεζεύχθη καὶ συνηρμόσθη, ποίησις δ' ἄμα καὶ μουσικὴ τῆς μεγίστης ἔτυχον καὶ λαμπροτάτης ἀκμῆς.

Τὸ Ἑλληνικὸν δρᾶμα, οὔτινος ἵχνη εὔρομεν² ἤδη ἐν τοῖς μετὰ σφοδροῦ πάθους καὶ ζωηρότητος ἀπαγγελλομένοις διθυραμβικοῖς ᾄσμασι κατὰ τὰς τοῦ Βάκχου ἐορτάς, συνίστατο τὸ κατ' ἀρχὰς ἐκ λυρικῶν χορικῶν ἀσμάτων, ἃ διεκόπτοντο δι' ἐπεισοδίων ὑφ' ἐνὸς ῥαψωδοῦ ἀπαγ-

δώρου Σεβίλλης (originum s. Etymologiarum VI, 3, 3.) οἱ τύραννοι Πεισίστρατός τε καὶ Πολυκράτης. Περὶ τῆς βιβλιοθήκης μάλιστα τοῦ Πεισίστρατου λέγεται ὑπὸ τε Γελλίου καὶ Ἰσιδώρου, ὅτι ἐκόμισε μὲν αὐτὴν εἰς Ἀσίαν ὁ Ξέρξης ἀπὸ τῆς Ἑλλάδος ἐπανιών, ἐπεμψεν ὁμῶς ὀπίσω Σέλευκας ὁ νικᾶτωρ, ὅπερ ὅλως ἀπίθανον φαίνεται. Ἴδε Rischl die alexandr. Bibliotheken (Breslau 1838) p. 53 ff.

¹ Σ. Μ. Ἴδε Ἀθῆν. XIV, 624. 625.

² Σ. Μ. Ἴδε σελ. 28. Σημ. 3.

γελλομένων. Πρῶτος, ὅστις οὕτω πως συνδεδεμένα λυ-
ρικὰ καὶ ἐπικὰ τραγωδίας στοιχεῖα ἀπαγγέλλων ἐνώπιον
τοῦ πλήθους εὐδοκίμει, ἐγένετο ὁ **Θέσπις** ¹ (535 π. Χ.),
περιερχόμενος τὴν Ἀττικὴν ἐφ' ἀμάξης μετὰ τοῦ περὶ
ἑαυτὸν θιάσου.² Ὁ μαθητὴς ὅμως αὐτοῦ **Φρόνιχος** πρῶ-
τος ἔδωκεν, ὡς φαίνεται, εἰς τοιαῦτα αὐτοσχέδια δράματα,
ὠρισμένον τι θέμα, ὑπόθεσιν. Ἀναδιβάσας διὰ τῆς Ἀλκί-

¹ Σ. Μ. Πρῶτος τραγωδοποιὸς κατὰ ἀσαφεῖς καὶ ἀμφιδόλους μαρ-
τορίας (Θεμιστίος XIX p. 486) Ἐπιγένης λέγεται ὁ Σικυώνιος τρέ-
ψας τὴν τραγωδίαν ἀπὸ τοῦ Διονύσου καὶ ἐπ' ἄλλους ἥρωας. Ἐντεῦ-
θεν δὲ καὶ ἡ εἰς αὐτὸν ὑπό τε τοῦ Σουίδα καὶ Ἀποστολίου (ἐν συν-
αγωγῇ παροιμιῶν) ἀναφερομένη παροιμία «οὐδὲν πρὸς τὸν Διόνυ-
σον». Ἦν δὲ ἡ παλαιότατη τραγωδία εἶδος σατυρικοῦ δράματος ὡς
ὁ Ἀριστοτέλης (ποιητ. IV, 15) καὶ οἱ παλαιοὶ γραμματικοὶ λέγουσι
(Πρόβλ. Ἀθην. XIV. 630) καὶ τὸ περὶ Ἀρίονος λεγόμενον ἐπιμαρ-
τυρεῖ, ὅτι δηλ. οὗτος ὁ ἐυρετὴς ἐγένετο τοῦ τραγικοῦ
τρόπου, καθ' ὃν χορὸς σατύρων, ὁμοίων πολὺ πρὸς τράγους ὄντων,
ἦδε διὰ διθυράμβων τὰ πάθη καὶ τοὺς κινδύνους, τὴν εὐθυμίαν
καὶ χαρὰν τοῦ Διονύσου. Ἐκ τούτου λέγεται, ὅτι προῆλθε καὶ ἡ
ὀνομασία τραγωδία (τράγου ῥῶδή)· ἡ γνώμη ὅμως αὕτη ἀπορ-
ρίπτεται ὑπὸ πλείστων ἀποδεχομένων, ὅτι ἡ ὀνομασία προῆλθεν
ἐκ θυδίας τράγου, ᾄδομένων μετὰ μιμικῶν κινήσεων τῶν διθυ-
ράμβων τούτων. Ταῦτα ἐγίνοντο τὸ κατ' ἀρχὰς ἐν Σικυῶνι καὶ Κο-
ρίνθῳ ἐν τῇ τοῦ Διονύσου ἑορτῇ, τοῖς Ἀθηναίοις ἐν Ἀθήναις
ὅμως ἡ τραγωδία διεπλάσθη σὺν τῷ χρόνῳ οὕτως. Ἀγομένης τῆς
τῶν Ἀθηναίων ἑορτῆς, εἰς τῶν τοῦ χοροῦ, περὶ τὸν Διονύσου βωμὸν
ἵσταμένου, προβαίνων τῶν ἄλλων ἀνέβαινεν ἐπὶ τῆς παρὰ τὸν βω-
μὸν τραπέζης, ἐφ' οὗ ἐγένετο ἡ θυδία (ἐλ ἐός), καὶ διελέγετο πρὸς
τὸν χορόν. Ὁ προαγαγὼν ὅμως τὴν τοιοῦτον τρόπον γινομένην
τραγωδίαν εἰς ἀπλοῦν καὶ ἀτελὲς δρᾶμα ἦν ὁ Θέσπις, ὃς εἰσι-
γητῆς ἐγένετο τοῦ πρώτου ὑποκριτοῦ (ἀπὸ τοῦ ὑποκρίνε-
σθαι = ἀποκρίνεσθαι εἰς τὸν χορόν), ὑποκρινομένου διαδοχικῶς
πολλὰ πρόσωπα τοῦ αὐτοῦ δράματος καὶ φέροντος προσώπεϊα ἐξ
ὁθόνης κατεσκευασμένα. Ἐντεῦθεν προῆλθε καὶ ὁ μεταξὺ χοροῦ καὶ
ὑποκριτοῦ διάλογος.

² Σ. Μ. Μνδεῖς ὑπολάβη, ὅτι ἡ τραγωδία προῆλθεν ἐκ τῆς περι-
αγωγῆς τοῦ Θεσπιδος ἀνά τὴν Ἀττικὴν καὶ τῶν ἐξ ἀμάξης λε-
γομένων σκωμμάτων· αὕτη ἔλαβεν ὑπαρξιν καθ' ἃ ἐν τῇ προη-
γουμένῃ σημειῶσει ἐξέθεμεν.

στεως καὶ γυναικῶν πρόσωπα ἐπὶ τῆς σκηνῆς, τοσούτων ἔτυχεν ἀκροατῶν καὶ τοσοῦτον συνεκίνηι αὐτούς, ὥστε κατεδικάσθη ποτὲ εἰς πρόστιμον, διότι διὰ τινος θέματος ληφθέντος ἐκ συμβάντος τῶν χρόνων ἐκείνων, τῆς ὑπὸ τῶν Περσῶν ἀλώσεως τῆς Μιλήτου, μέχρι δακρύων συνεκίνησε τὸ πλῆθος.¹ Ἄλλ' ὅπως τοιαύταις τραγικαῖς παραστάσεσιν ἐπακολουθήσῃ ἀρμόζον πρὸς τὴν τοῦ Βάκχου ἐορτὴν φαιδρὸν δρᾶμα, ἐξεῦρε **Πρατίνης** ὁ Φιλιάσιος περὶ τὸ 500 π. Χ. τὸ μυθικὸν σατυρικὸν δρᾶμα, ἐν ᾧ ὁ χορὸς τῶν σατύρων καὶ συληνῶν μιμούμενος χλευαστικῶς δι' ἀσμάτων καὶ ὀρχήσεων τὴν σοβαρότητα τῆς τραγωδίας μετέβαλλε πάλιν τὴν ψυχικὴν διάθεσιν τοῦ ἡθροισμένου πλήθους ἐπὶ τὸ φαιδρότερον. Ἐπεξεργασίας ἐπὶ τὸ βέλτιον τοιαύτης φύσεως δραμάτων, ἐφ' οἷς ὕστερον εὐδοκίμησεν ὁ Αἰσχύλος ὡς ἀριστοτέχνης, ἐποίησαν **Ἀριστίας** ὁ υἱὸς καὶ μαθητὴς τοῦ Πρατίνου καὶ **Χοιρίλος**² ὁ Ἀθηναῖος (590), ὅστις οὐ μόνον ἔγραψεν ἥδη, ὡς λέγεται, πλήρη δράματα, ἰδρύσας πρὸς τοῦτο καὶ θέατρον, ἀλλὰ

¹ Σ. Μ. Καθ' Ἡρόδοτον IV, 21. Οἱ Ἀθηναῖοι «ἐζημίωσάν μιν (Φρυνίχον) ὡς ἀναμνήσαντα οἰκῆα κακὰ χιλήσιν δραχμῇσιν καὶ ἐπέταξαν μῆκετι μηδένα χρᾶσθαι τούτῳ τῷ δράματι». Ὡς παρὰ τῷ Θεόπιδι οὕτω καὶ παρὰ τῷ Φρυνίχῳ ἐπεκράτει ὡς σπουδαιότατον τῆς τραγωδίας μέρος ὁ χορὸς, ὃν καινοτομήσας οὗτος διήρθεεν εἰς δύο μέρη, ὧν τὸ ἕργον διάφορον. Ἐπὶ παραδείγματι ἐν τῷ δράματι τοῦ Φρυνίχου **Φοινίσσαις** τὸ μὲν ἐν μέρος τοῦ χοροῦ ἀπετέλουν οἱ τῶν Περσῶν μεγαστᾶνες, οἵτινες μαθόντες τὴν ἐν Ἑλλάδι ἥτταν τοῦ Ξέρξου δυσκέπτονται περὶ τῆς σωτηρίας τοῦ ἔθνους· τὸ δ' ἕτερον παρθέναι, Φοινίσσαι, αἵτινες ἐν τοῖς περδικοῖς ἀνακτόροις διατρίβουσιν, ἐθρύνουν τὴν ἀπώλειαν τῶν οἰκείων ἐν Σαλαμῖνι (Σχολ. Ἀριστοφ. Σφήκες 220). Ὡστε, ἐπειδὴ καὶ παρὰ Φρυνίχῳ τὸ σπουδαιότατον μέρος ἦν ὁ χορὸς, πολὺ μέρος εἶχε καὶ ἡ ὀρχησις καὶ μουσικὴ, ἥς τὰς μελωδίας διὰ τὸ ἐν αὐταῖς τερπνὸν καὶ θρηνηῶδες πολὺ ἠγάπησαν οἱ Ἀθηναῖοι καὶ μέχρις ἔτι τῶν χρόνων τοῦ πελοποννησιακοῦ πολέμου.

² Σ. Μ. Περὶ μὲν Πρατίνου καὶ Ἀριστίου ἴδε Πausan. II, 13, 6. Ἀθην. XI, 461. XIV, 417. XV, 686. Περὶ δὲ Χοιρίλου Σουίδαν, ὃς παραδίδωσιν, ὅτι οὗτος ἐποίησεν 150 δράματα.

καὶ πολὺ καθόλου ἐπεμελήθη, ὥπως τελειότεραν ἀποδείξῃ τὴν σκηνικὴν τῶν δραμάτων οἰκονομίαν.

Ἦσαν ἤδη αἱ ἑλληνίδες ἐν μικρᾷ Ἀσίᾳ ἀποικίαι ὑποταγμέναι ὑπὸ τοῦ Κύρου εἰς τοὺς Πέρσας, ὅτε ἡ ἀπόπειρα, ὥπως τῇ βοήθειᾳ τῶν Ἀθηναίων ἀποσείσθῃ ὁ ξένος ζυγός, ὀλεθρίαν ἔσχεν ἑκβασιν· οἱ στρατοὶ ὅμως, οὓς ἡ Περσία ἔπεμψεν εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὥπως ἐκδικήσῃ τὴν ἐξ Ἀθηνῶν βοήθειαν, ἠττήθησαν ἐντελῶς ἐν ταῖς ἀξιομνημονεύτοις ἐκείναις μάχαις ἐν Μαραθῶνι, Σαλαμῖνι καὶ ἐν Πλαταιαῖς. Αἱ Ἀθῆναι, αἵτινες κατὰ τοὺς δεινοὺς ἐκείνους δι' ἅπασαν τὴν Ἑλλάδα χρόνους ἀείποτε προεμάχοντο, καταληφθεῖσαι ὑπὸ τῶν Περσῶν ἐνεπρήσθησαν· ἀνεκαινίσθησαν ὅμως αὖθις ὑπὸ τοῦ νικήσαντος ἐν Σαλαμῖνι τοὺς Πέρσας Θεμιστοκλέους, ὅστις καθεῖλκυσε αὐτὰς πρὸς τὴν θάλασσαν κατασκευάσας τὰ πρὸς τὸν Πειραιᾶ τείχη.¹ Κίμων ὁ περσοκτόνος ἐλευθερώσας ἔπειτα καὶ τοὺς ἐν Ἀσίᾳ Ἕλληνας τοῦ πιέζοντος ξένου ζυγοῦ, κατέθραυσε τὴν κατὰ θάλασσαν τῶν Περσῶν δύναμιν τελέως καὶ ἐξηνάγκασεν αὐτοὺς εἰς εἰρήνην² (449 π. Χ.), ἥτις προσεπόρισε τῇ πόλει τὴν ἡγεμονίαν ἐπὶ πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα. Τοῦντεῦθεν δὲ ἢ τε δύναμις καὶ ὁ πλοῦτος τῆς τῶν Ἀθηναίων πόλεως ἐπνυξάνετο ἐπὶ μᾶλλον. Ἐπὶ Περικλέους, μάλιστα δ' ἀπὸ τοῦ 470 — 430, ἐκτῆσαντο αἱ τέχναι καὶ ἐπιστῆμαι τὴν μεγίστην καὶ λαμπροτάτην ἀκμὴν. Διὰ τοῦ Ὀλυμπίου Περικλέους ὠραίσθη-

¹ Σ. Μ. Ἴδε τὰς ὑπ' ἐμοῦ τῷ 1888 ἐκδοθείσας «ΑΘΗΝΑΣ» σελ. 73 καὶ ἐξῆς.

² Σ. Μ. Ἡ εἰρήνη αὕτη, κίμωνεος συνήθως καλουμένη οὐδέποτε ἐγένετο, ἐπλάσθη δὲ ὑπὸ τῶν Ἀθηνῆσι ῥητόρων, ὥπως ψεύσῃ τοὺς Σπαρτιάτας ἐπὶ τῇ ἐπ' Ἀνταλκίδου τῷ 387—6 εἰρήνῃ. ἦν ὕβρις τῆς Ἑλλάδος ὁ λόγος τῷ δικαιοτάτῳ καλεῖ ὁ Πλούταρχος. Ἡ ψευδὴς αὕτη εἰρήνη ὑπελαμβάνετο γενομένη εὐθὺς μετὰ τὴν ἐπ' Εὐρυμέδοντι ποταμῷ τῆς Παμφυλίας διττὴν τοῦ Κίμωνος νίκην, ἥτις ὅμως δὲν ἐγένετο ὡς ἐσφαλμένως νομίζει ὁ συγγραφεὺς τῆς παρούσης διατριβῆς τῷ 449, ἀλλὰ τῷ 465, Θουκ. I, 100. Διόδωρ. XI, 60. 61. Πλουτ. Κίμ. 12. Προβλ. Kurtius Gr. Gesch. II⁵, 140. Dunker. Gesch. des Altertums VIII. 168 Anm. und. 208 ff

σαν αἱ Ἀθῆναι δι' ἐξόχων ἀνδριάντων καὶ μεγαλοπρεπῶν κατασκευῶν, ὧν προεῖχον ὁ ναὸς τῆς παρθένου Ἀθηνᾶς, τὰ προπύλαια τῆς Ἀκροπόλεως καὶ τὸ Ὠδεῖον, ὅπερ ὠκοδομήθη ἐξ ἐπίτηδες, ὅπως ἐν αὐτῷ καὶ μουσικαὶ διδασκαλαὶ γίνωνται καὶ ἐπιδείξεις καὶ ἀγῶνες τελῶνται.

Ἀλλ' ὅμως ἡ τῶν Ἑλλήνων φιλολογία τὸ πολυτιμότεον αὐτῆς στόλισμα ἔσχεν ἐν ταῖς τραγωδίαις τοῦ **Αἰσχύλου**, τοῦ **Σοφοκλέους** καὶ **Εὐριπίδου**, αἵτινες ἀναζωπυρηθεῖσαι ὑπὸ τοῦ ἐνθουσιασμοῦ τῶν μεγαλουργῶν ἐκείνων χρόνων καὶ τῆς συναισθήσεως τῆς ἀνακτηθείσης ἀνεξαρτησίας πολὺν ὑπερέβαλον πάντα τὰ προγενέστερα ἔργα τῆς ἑλληνικῆς ποιήσεως κατὰ τὴν μεγαλομέρειαν καὶ τὸ πλῆθος τῶν θεμάτων, κατὰ τὸ ὕψος καὶ τὴν μεγαλοπρέπειαν τῶν ὑποθέσεων καὶ κατὰ τὴν τελειότητα τῆς ἐκτελέσεως. Ὁ Αἰσχύλος, ὅστις συνεπολέμησε τὰς πρὸς τοὺς Πέρσας μάχας, ἦν πέντε καὶ τεσσαράκοντα ἐτῶν, ὅτε μετὰ τὴν ἐνδοξον τῶν Ἑλλήνων ἐν Σαλαμῖνι νίκην τῷ 480 π. Χ. ὁ Σοφοκλῆς πεντεκαίδεκάτης ὧν ἐξελέγη διὰ τε τὴν μουσικὴν ἐμπειρίαν καὶ τοῦ σώματος τὸ κάλλος, ὅπως ὡς ἡγεμῶν τοῦ ἐκ νεανιῶν χοροῦ προηγήθη κρούων τὰς τῆς λύρας χορδὰς ἐν τῇ ἐκτελέσει τῆς νικητηρίου ὀρχήσεως. Ὁ δ' Εὐριπίδης ἐγεννήθη τὸ αὐτὸ ἔτος¹ ἐν Σαλαμῖνι. Ὁ Αἰσχύλος εἰσαγαγὼν εἰς τὸ λυρικὸν δράμα τὸν διάλογον ἀντὶ τῶν μέχρι τοῦδε συνήθων δι' ἐνὸς μόνου ὑποκριτοῦ ἐπεισοδίων ἐδίδαξε μόνος τὸν χορὸν ἀποτελοῦντα ἔτι καὶ νῦν τὴν βάσιν τῆς τραγωδίας ἐν τε τῷ ἄσματι καὶ τῇ ὀρχήσει. Διαρρυθμίσας δὲ τὴν τε σκηνὴν καὶ τὴν τῶν ὑποκριτῶν στολὴν ἐπὶ τὸ συμμετρικώτερον, διεσκεύασε πρῶτος τὴν τραγωδίαν καὶ κατὰ τὴν ὑφὴν τοῦ λόγου καὶ κατὰ τὴν μουσικὴν καὶ κατὰ τὴν φύσιν αὐτῆς ὡς ἐνέπρεπε τῷ ὄντι εἰς καλλιτέχνημα ἀπαράμιλλον. Ὁ μαραθωνομάχος Αἰσχύλος γεννηθεὶς τῷ 525 π. Χ. ἐν Ἐλευσίνι, ἀπεδήμησε περὶ δυσμὰς βίου δραστηριωτάτου εἰς Σικελίαν, ἐν ᾧ χρόνῳ ὁ Σοφο-

¹ Σ. Μ. Ἡ γνώμη, ὅτι ὁ Εὐριπίδης ἐγεννήθη τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ, ἐν ᾗ ἐγένετο ἡ ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχία, τυγχάνει πεπλανημένη οὖσα.

κλῆς, ὅστις ἐγεννήθη ἐν τῷ ἐγγύς τῶν Ἀθηνῶν δῆμῳ τῆς Ἀττικῆς Κολωνῷ, ἔλαβε νικήσας αὐτὸν τὸν δάφνης στέφανον. Προσεπαυξήσας¹ ὁ περίτεχνος οὗτος τραγωδοποιὸς τοὺς ὑποκριτάς, κατέστησε σπουδαιότερα τὰ τε ἐπεισόδια καθόλου καὶ τὸν χορὸν καὶ ἤγαγε τὰς ἑαυτοῦ τραγωδίας ὡς πρὸς τε τὴν διαρρύθμισιν καὶ οἰκονομίαν τῶν ὑποθέσεων εἰς μεγίστην τελειότητα. Ὁ Σοφοκλῆς ἐπέζησε τοῦ Εὐριπίδου, ὃς μᾶλλον ἐπὶ ἐπιδείξει καὶ ἐνεργητικότητι ἢ ἐπὶ βαθυγνωμοσύνῃ διεκρίνετο.² Προσθέσας εἰς τὴν τραγωδίαν τὸν **π ρ ὀ λ ο γ ο ν**³ πολὺν ἐπέδρασεν ἐπὶ τὰς ψυχικὰς τῶν ἀνθρώπων διαθέσεις δι' ἰσχυροτέρων ἐπικουρημάτων, εἰσαγαγὼν τούτου ἕνεκα εἰς τὸ δράμα καὶ πάσας τὰς καινοτομίας τῆς μουσικῆς, αἵτινες πρόσφοροι ἦσαν εἰς τοὺς ἰδίους σκοπούς.

Ἡ **τ ρ α γ ω δ ί α**, ἐξαρθεῖσα ὑπὸ τῶν μνημονευθέντων ἀριστοτεχνῶν εἰς τέλειον καλλιτεχνικὸν ἔργον, τὸ μουσικὸν ἐγένετο τῶν Ἑλλήνων δράμα, ἐν ᾧ ἀρμονικῶς συννηώθησαν ἡ ποίησις καὶ ἡ μουσική, ἡ μιμικὴ καὶ ὄρχησις καὶ ἡ σκηνικὴ μεγαλοπρέπεια καὶ λαμπρότης. Ἐτι μέχρι τῶν ἐνδόξων χρόνων, καθ' οὓς τοῦ λαοῦ τούτου προέστη ὁ μεγαλοφύεστατος τῶν πολιτικῶν τῆς Ἑλλάδος ἀνδρῶν Περικλῆς, ἐδιδάσκοντο ἐν Ἀθήναις ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ τρία δράματα (**τ ρ ι λ ο γ ί α**), ὧν αἱ ὑποθέσεις ἐλαμβάνοντο ἢ ἐκ τῶν μύθων ἢ ἐκ τῆς ἱστορίας, ἐκ τοῦ αὐτοῦ κύκλου, καὶ ἐν **σ α τ υ ρ ι κ ὲ ν (τ ε τ ρ α λ ο γ ί α)**. Διδασκομένων τῶν δραμάτων, προσήρχοντο εἰς τὸ εὐρύχωρον θέατρον⁴ ἐν ὑπαίθρῳ 20-30 χιλ. θεατῶν⁵ ἢ δὲ διδασκαλία ἀρχομένη ἀπὸ τῆς πρωΐας

¹ Σ. Μ. Ὁ Αἰσχύλος προσέθηκε τὸν δεῦτερον ὑποκριτὴν, ὅπως ἀνταγωνισμὸς τις ἐπὶ τῆς σκηνῆς γίνηται· ὁ δὲ Σοφοκλῆς τὸν τρίτον. Κωφὰ πρόσωπα πολλὰ ἠδύναντο νὰ συμπαρίστανται.

² Σ. Μ. Κατὰ Ἀριστοτέλ. ποιητ. 25 ὁ Σοφοκλῆς ἔλεγεν, ὅτι αὐτὸς μὲν «ποιεῖ τοὺς ἀνθρώπους οἷους δεῖ, Εὐριπίδης δὲ οἷοί εἶναι».

³ Σ. Μ. καὶ τὸν «ἐκ μηχανῆς θεόν».

⁴ Σ. Μ. Περὶ τοῦ Ἀθήνησι θεάτρου τοῦ Διονύσου ἴδε τὰς ὑπ' ἐμοῦ ἐκδοθείσας «ΑΘΗΝΑΣ» σελ. 47 καὶ 137 καὶ ἐξῆς.

⁵ Σ. Μ. Ἐν τῷ Ἀθήνησι θεάτρῳ τοῦ Διονύσου πλὴν τῶν 16 χι-

έτελεύτα περὶ ἐσπέραν' ἐν δὲ ταῖς ἐορταῖς, αἵτινες διήρουν πολλὰς ἡμέρας, οἷα τὰ μεγάλα Διονύσια, ἐδιδάσκοντο δώδεκα μέχρι πεντεκαίδεκα κατὰ διαδοχὴν τραγωδίαι. Τῶν δραμάτων ὁ διάλογος, ὅστις πάντοτε μέλος¹ καλεῖται, ἡχοδέστερος ἦν καὶ ῥυθμικῶς συμμετρικώτερος ἢ ὁ κοινὸς λόγος καὶ πιθανῶς ὅμοιος πρὸς τὸ παρ' ἡμῖν καλούμενον recitative.² Ἐν τούτῳ ἠδύναντο οἱ ὑποκριταὶ τὸν μὲν χρόνον νὰ μεταβάλλωσι, μετριάζοντες ἢ ἐπιταχύνοντες αὐτόν, τὰς δὲ φωνὰς αὐτῶν νὰ ὑποβοηθῶσι διὰ τῶν τόνων τῆς λύρας. Ἐν τῷ μονολόγῳ ὅμως, ἐν ᾧ ὁ ὑποκριτὴς μετὰ παρρησίας ἔδει νὰ ἐκδηλώσῃ τὰ διακατέχοντα αὐτὸν σφοδρὰ τῆς ψυχῆς αἰσθήματα, ὑψοῦτο ἅμα πρὸς τὴν ὑπερπληρώσει τῶν αἰσθημάτων καὶ ἡ φωνὴ ἀποτελοῦσα ῥῆσμα (μ ο ν ω ρ ῖ α ν).³

λιάδων ἐλευθέρων ἀνδρῶν συνήρχοντο καὶ αἱ πολίτιδες γυναῖκες καὶ πλῆθος πολὺ ξένων.

¹ Σ. Μ. Μέλη ἐκαλοῦντο πάντα τὰ ῥήματα καὶ τὰ τῶν ὑποκριτῶν καὶ τὰ τοῦ χοροῦ.

² Σ. Μ. Ὁ διάλογος μέσον τι ἦν ἀπαγγελίας καὶ ᾠδῆς· ἴσως ἡ παρ' Ἀριστοτέλει πα ρ α κ α τ α λ ο γ ῆ· Προβλ. 9, 6 καὶ Πλουτ. Ἠθικ. p. 1140, F. ἢ καὶ τὸ παρ' Ἀριστοξ. Ἄρμον. I. σελ. 18. Meibom. λ ο γ ῶ δ ε ς μ έ λ ο ς λεγόμενον «Λέγεται γὰρ δὴ καὶ λογιῶδες τι μέλος τὸ συγκείμενον ἐκ τῶν προσφθειῶν, τὸ ἐν τοῖς ὀνόμασι. Φυσικὸν γὰρ τὸ ἐπιτείνειν καὶ ἀνίεναι ἐν τῷ διαλέγεσθαι». Ἀπορριπτέα δὲ φαίνεται ἡμῖν ἡ ὑπὸ Μάλτου (σελ. 58) μετάφρασις τῆς λέξεως recitative διὰ τῆς φράσεως λ ο γ α ο ι δ ι κ ο ῦ μ έ λ ο υ ς· διότι ἡ λέξις λ ο γ α ο ι δ ι κ ὸ ς οὐχὶ περὶ μέλους κυρίως λέγεται, ἀλλὰ μᾶλλον περὶ μέτρων. Λ ο γ α ο ι δ ι κ ο ῖ ἐπὶ παραδείγματι καλοῦνται οἱ στίχοι, ἐν οἷς ὁ ἰσχυρότερος δακτυλικὸς ῥυθμὸς μεταδίδει εἰς τὸν ἀσθενέστερον τὸν τροχαϊκὸν οὕτως ὥστε φαίνονται ὄντες μέσον μεταξὺ ποιητικοῦ καὶ πεζοῦ ῥυθμοῦ. Ἴδε Διογένη. Λαέρτ. 4, 65. Ἀριστείδ. Κοῖντ. Gaisf. Hefaeist p. 275.

³ Σ. Μ. Μονωδίαις μακραῖς μάλιστα ἐχρήσατο ὁ Εὐριπίδης σ κ ν ν ι κ ὸ ς φ ι λ ὸ σ ο φ ο ς ἐπικληθεὶς· δι' αὐτῶν δέ, σπουδαιότατα τοῦ δράματος μέρη ἀποτελουσῶν, ἐξεδήλου ὁ πρωταγωνιστὴς σφοδρὰ τῆς ψυχῆς αἰσθήματα. Σκώπτων τὸν Εὐριπίδην ὁ πολεμιώτατος αὐτοῦ Ἀριστοφάνης ἐν Βατράχοις λέγει, ὅτι ἀ ν έ τ ρ ε φ ε μ ο ν ω ρ ῖ α ι ς τὸ δράμα· προβλ. στίχ. 1330.

Ἔψος καὶ βάθος, μῆκος καὶ βραχύτης τῶν τόνων ἦσαν σύμφωνα καθ' ὠρισμένους κανόνας οὕτως, ὥστε καὶ δυνατὸν ἦν αὐλὸς συνοδεύων νὰ παρακολουθῇ τόνον πρὸς τόνον τῇ οὕτω πως κανονισθεῖσῃ μελωδίᾳ. Ἄν ὅμως τοιαῦτα κατὰ ῥυθμικοὺς κανόνας (νόμους) συντεθειμένα ἄσματα καὶ χρονικὴν συμμετρίαν εἶχον, ἄδῃλον, εἰ καὶ οἱ τὸ ζήτημα τοῦτο πολλακίς ἐρευνήσαντες καὶ λεπτομερῶς ἐξετάσαντες οὐδέποτε εἰς πιθανόν τι ἐξαγόμενον ἐξίσκοντο. Ὁ τραγῳδός, ὅστις συνήθως καὶ αὐτὸς ἐλάμβανε μέρος ἐν τῇ ἐκτελέσει, συνετίθει ἅμα καὶ τὰς μελωδίας καὶ ἐδίδασκεν αὐτὸς τοὺς τε ὑποκριτὰς τοὺς θεατρικοὺς χαρακτῆρας τῶν προσώπων καὶ τὸν χορὸν δι' ἐπαναλαμβανομένης ὑποβολῆς καὶ ὑπαγορεύσεως ἐπεξηγῶν καὶ προάδων μόνος. Ὁ χορὸς ἐπὶ μὲν Αἰσχύλου συνίστατο ἐκ πεντήκοντα¹ προσώπων, ὕστερον ὅμως ἡλαττώθη εἰς πεντεκαίδεκα. Τὰ ἀδόμενα ὑπὸ τοῦ χοροῦ² ἦσαν τῷ ὄντι ἄσματα· αἱ δ' ἁρμο-

¹ Ὁ κύκλιος διθυραμβικός ἐπὶ Ἀρίονος χορὸς συνίστατο κατ' ἀρχὰς ἐκ 50 προσώπων, ἅτινα ὕστερον ἐγένοντο ὀκτὼ καὶ τεσσαράκοντα διαιρεθέντα εἰς 4 δωδεκάδας, ὧν πάλιν ἐκάστην δωδεκάδα εἶχον τὰ 4 δράματα τῆς Αἰσχύλου τετραλογίας (3 τραγῳδαίαι καὶ 1 σατυρικός). Ὑστερον ὅμως ὁ Σοφοκλῆς νῦξινσε τοὺς χορευτὰς ἀπὸ 12 εἰς 15 παραμείναντας καὶ ἐπὶ τῶν Εὐριπίδου δραμάτων. Ὁ χορὸς ἴστατο ἐν τῷ κέντρῳ τῷ καὶ χθαμαλωτάτῳ τοῦ θεάτρου μέρει καλουμένῳ ὀρχήστρα, ἥτις κατὰ τὸν κ. Doerpfeld ἰσόπεδος ἦν πρὸς τὴν σκηνὴν, ὑπολαμβανομένην συνήθως πολλῶ ὑψηλοτέραν κατὰ τὰ περιδωθέντα τοῦ διονυσιακοῦ θεάτρου λείψανα. Ἡ τοιαύτη ὅμως τῆς σκηνῆς μετασκευὴ ἐφ' ὑψηλοτέρου ἐδάφους ἐγένετο ἐν ὑστέροις χρόνοις, καθ' ἃ ἀπέδειξεν ὁ περιφανὴς ἀρχαιοδιφης οὗτος ἐκ τῶν ἐρειπίων τοῦ ἐν Μεγαλοπόλει θεάτρου. Ἐν τῷ κέντρῳ τῆς ὀρχήστρας ἦν ἡ θυμὲλῃς, περὶ ἣν ἀντικαταστήσασαν τὸν τοῦ Διονύσου βωμόν, περὶ ὃν ὠρχεῖτό ποτε ὁ ἐπ' Ἀρίονος χορὸς, καθίστατο τὸ κατ' ἀρχὰς οὗτος ἐν τάξει, κύκλιος· ὅτε ὅμως δραματικὸν προσέλαβε χαρακτῆρα, ἐγένετο κατὰ τοὺς ἀρχαίους γραμματικούς τετραγώνος, τρέψας τὸ μέτωπον πρὸς τὴν σκηνὴν μετὰ αὐτῆς καὶ τῆς θυμέλης, ὅπως μετὰ τῶν δρώντων τῆς τραγῳδίας προσώπων εὐκόλως διαλέγεται.

² Σ. Μ. Ἐναλασσομένων τῶν ῥυθμῶν συμμετεβάλλετο καὶ ἡ ἁρμο-

νίαι, αἱ διὰ τὰ ἄσματα ταῦτα συντεθειμέναι, τοσοῦτον ἦσαν ἀπλαῖ, ὥστε ἐνίστε οἱ θεαταὶ συνήδων τοιαύτας γνωστάς αὐτοῖς μελωδίας. Ὁ χορὸς συνιστάμενος πάντοτε ἐξ ἀνδρῶν, καὶ ἂν γυναῖκες ἔδει νὰ ἀποτελῶσιν αὐτόν, ὠδηγεῖτο ὑπὸ τοῦ κορυφαίου καὶ ἐξῆρχε τῶν ὑπὸ ὀργάνων συνοδευομένων ἁσμάτων διὰ μεγαλοπρεποῦς βαδίσματος καὶ μιμικῶν ὀρχήσεων ὡσαύτως δὲ καὶ αἱ κινήσεις τῶν ὑποκριτῶν ἦσαν ἀείποτε μεγαλοπρεπεῖς μετὰ χάριτος γινόμεναι καὶ ῥυθμοῦ, ὥστε πᾶσα τῆς τραγωδίας σκηνὴ νὰ ἐνδεικνύη ἅμα πλαστικὴν εἰκόνα εὐστόχως διατεταγμένην. Ἐνίστε τοῦ ἁσματος ἐξῆρχον εἰς ἡ δύο αὐλοὶ ἄλλως ὅμως συνώδευον τὰ μουσικὰ ὄργανα τὸ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ συλλαβικὸν ἄσμα ἢ ἐν ὁμοφωνίᾳ ἢ ἐν διὰ πασῶν συμφωνίᾳ (ἐν Octave) ἢ συνεπήχουν, ὅπως τηρήσωσι τὸν ῥαψωδοῦντα ὑποκριτὴν εἰς βαρὺν ἢ ὑψηλὸν τόνον, ὅστις ἔπρεπε ν' ἀναλογῇ πρὸς τὴν θέσιν αὐτοῦ. Ἐνίστε δ' ὑπεδήλουν τὰ ὄργανα καὶ μόνον τὸν ῥυθμόν, ὅστις ἀπετέλει παρ' Ἑλλήσι χάριν ἀπαράμιλλον τῆς ἐλληνικῆς μουσικῆς, καὶ διὰ τοῦτο πολλάκις ἐνεδεικνυτο διὰ πλαταγήματος κογχυλίων ἢ διὰ τοῦ κρότου, ὃν ἐποίουν τὰ ὑποδήματα σιδηρὰ ἔχοντα πέλματα.

νία· διότι ὡς δι' ἐκείνων οὕτω καὶ διὰ τῆς μουσικῆς ἐξεδήλου ὁ χορὸς κατὰ τὰ ἐπὶ τῆς σκηνῆς δρώμενα τὰς τῆς ψυχῆς διαθέσεις, ὅτε μὲν ἐκφράζων θαῖψιν ἐπὶ τοῖς γινόμενοις, ὅτε δὲ φόβον περὶ τοῦ μέλλοντος, ὅτε δὲ χαρὰν καὶ εὐθυμίαν. Καὶ αὐταὶ δὲ αἱ στροφαὶ καὶ ἀντιστροφαὶ ἐκ τῶν κόμμων (κοπετῶν, θρήνων) προελθοῦσαι διάφορον εἶχον μουσικὴν σύνθεσιν κατὰ τε τὸν ῥυθμόν καὶ τὴν διάφορον ἐκδήλωσιν τῶν τῆς ψυχῆς διαθέσεων, ἐκδηλουμένων καὶ δι' ὀρχηστικῶν κινήσεων μᾶλλον ἢ ἥττον ζωηρῶν. Ἐν τῷ ποικιλωτάτῳ διαλόγῳ δὲν συνῆδεν ἐν πολυφωνίᾳ ὁ χορὸς ἅπας πάντοτε (Αἰσχύλ. Πέρσ. 153 καὶ 154), ἀλλὰ κατὰ τὰς περιστάσεις ὅτε μὲν μέρος τοῦ χοροῦ, τὸ ἡμυχόριον, (Σχολ. εἰς Αἰσχύλ. Εὐμεν. 139. ἐπτὰ ἐπὶ Θόδ. 94. 1066. Σοφοκλ. Αἴ. 866. Οἰδ. ἐπὶ Κολ. 117. Εὐριπ. Ἴων 184), ὅτε δὲ εἰς μόνος χορευτῆς ὡς ἀντιπρόσωπος πάντων.

¹ Σ. Μ. Οἱ νόμοι ἢ ὡς ἐν τῇ συνθητῇ λέγομεν οἱ σκοποὶ, ἢ ὡς ὁ Πλάτ. ἐν πολιτείᾳ δ' 424. C. λέγει : τρόπος ᾧ δῆς καὶ κατὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν μουσικὴν ἤχοι.

Ἐν ταῖς Ἀθήνησι σχολαῖς ἐδιδάσκετο ἤδη ἀπὸ τῆς συστάσεως αὐτῶν ὑπὸ Σόλωνος¹ (594) πλὴν τῆς γυμναστικῆς καὶ γραμματικῆς, τῆς ἱστορίας καὶ μαθηματικῆς καὶ ἡ μουσική. Ἐπὶ Περικλέους ὅμως τοσοῦτον διεδόθη ἡ ἐλευθέριος αὕτη τέχνη, ὥστε ἀπαραίτητος τούντεῦθεν ὑπελαμβάνετο πρὸς παιδευσιν. Περὶ τὴν μουσικὴν ἡσυχολοῦντο καὶ ὁ Σωκράτης καὶ αὐτὸς ὁ Περικλῆς, ὅστις διδάσκαλον ἔσχε τὸν κοινὸν ἀμφοτέροις τούτοις φίλον **Δάμωνα**.² Αἱ ὅλως ἴδιαι καὶ πρωτότυποι συνθέσεις τοῦ μελοποιοῦ τούτου, ὅστις καὶ ὡς σοφιστὴς γινώσκεται, φαίνεται, ὅτι οὐδέποτε ἀπέτυχον τῆς ὑπ' αὐτοῦ ἐπιδιωκομένης ἐπιδράσεως. Ὅτε δέ ποτε ὁ ἥχος ἀγρίου φρυγικοῦ αὐλοῦ σφοδρῶς ἐξήγειρε καὶ κατετάραξε νεανίας ἐπὶ τὸ αὐτὸ συμποσιάζοντας καὶ οἶνῳ βεβαρυμένους, κατεπράυνεν ὁ Δάμων διὰ τινος σεμνῆς κατὰ δώριον τρόπον ἐκτελεσθείσης μελωδίας. Ὡς δὲ μέχρι τοῦδε ἀγαπητότατον ὄργανον ἦν ἡ λύρα, οὕτω τούντεῦθεν ἡγαπήθη ὁ αὐλὸς μάλιστα. Ἐν θρησκευτικαῖς θυσίαις καὶ τοῖς ἐν θεάτροις χορικοῖς ᾠσμασι χοῦσις ἐγένετο αὐλῶν· ἐνίοτε δὲ καὶ ποιηταὶ καὶ ὑποκριταὶ καὶ ῥήτορες ἔτι ὁμιλοῦντες συνοδεύοντο δι' αὐλοῦ, οὗ ὁ ἥχος σύμμετρος ἦν πρὸς τὴν ὑπόθεσιν τῶν ἀπαγγελλομένων. Ἐν χρήσει δ' ἦσαν ὁ ἀπλοῦς αὐλὸς καὶ ὁ διάυλος ἴσου ἢ ἀνίσου μεγέθους κεκοσμημένος δι' ἐπιγλωττίδος, ἐπιτιθεμένης ἐπὶ καλαμίνων

¹ Σ. Μ. Πλὴν τῶν γυμνασίων (γυμναστηρίων), δημοσίων ὄντων, δὲν εἶναι μεμαρτυρημένον, ὅτι ὁ Σόλων ἴδρυσε σχολὰς καὶ δὴ δημοσίας. Τούναντίον γνωστὸν τυγχάνει μάλιστα, ὅτι ἡ τῶν παίδων ἀγωγή καὶ παιδείσις καὶ κατὰ τὴν πολιτικὴν ἔτι ἀκμὴν τῶν Ἀθηναίων ἀνατεθειμένη ἦν εἰς τε τὸν οἶκον (μέχρι τοῦ 6 τῆς ἡλικίας ἔτους) καὶ εἰς τοὺς παιδαγωγούς, οἵτινες πρὸς τῇ κατ' οἶκον ἐπιμελείᾳ ὠδήγουν τοὺς παῖδας ἀπὸ τοῦ 6 ἔτους τῆς ἡλικίας εἰς τὰ σχολεῖα, ἰδιωτικὰ ὄντα, ὅπως ἐκμάθωσι τὸν Ὅμηρον, μουσικὴν καὶ ἄλλα μαθήματα καὶ εἰς τὰς παλαίστρας καὶ τὰ γυμνάσια πρὸς τὴν τοῦ σώματος ἀσκήσιν.

² Σ. Μ. Περὶ Δάμωνος ἴδε Πλατ. Λάχ. 180, Δ. 197, Δ. Πολιτ. γ' 400, Β. Ἀθῆν. XIV, 628.

αὐλῶν διαφόρων εἰδῶν. Ἐπιφανεῖς ἰδίως καὶ πολυθρύλῃτοι ἦσαν καὶ εἰς πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα διεσπαρμένοι οἱ Θηβαῖοι αὐλῃται, ὧν μάλιστα προεῖχεν ὁ **Ἀντιγενίδας**,¹ μαθητὴς γενόμενος τοῦ **Φιλόξενου**² ὀνομαστοῦ καὶ ὡς ποιητοῦ.

¹ Σ. Μ. Ἀντιγενίδαι αὐλῃται δύο ἐγένοντο Θηβαῖοι ἀμφότεροι· διὸ καὶ συγχέονται ὑπὸ τῶν ἀρχαίων καὶ διὰ τὴν ὁμωνυμίαν καὶ τὸν τῆς γεννήσεως τόπον καὶ διὰ τὸ ἐπιτήδευμα. Τούτων ὁ μὲν ἠκμασεν ἐπὶ Περικλέους, ὅστις Ἀλκιβιάδῃ τῷ ἀνεψιῷ ἐπέστειλεν αὐτὸν διδάσκαλον τῆς μουσικῆς (Γέλλ. XV, 17. Σουίδ.)· ὁ δέ, ὁ καὶ μεταβολὰς ἐπενεγκὼν ἐν τῇ τοῦ αὐλοῦ κατασκευῇ, ἐπὶ Ἐπαμεινώνδου καὶ Ἀλεξάνδρου τοῦ μεγάλου. Ἐπώνυμοι τοῦτο ἐγένοντο οἱ κατὰ τὸ ἴδιον αὐτοῦ σύστημα διδάσκοντες καὶ ᾄσματα συντιθέντες Ἀντιγενίδειοι (Πλουτ. περὶ μουσ. XXI. Περὶ τῆς Ἀλεξ. τύχης II, 2. Θεοφρ. Περὶ φυτῶν ἱστορ. IV, 11, 4. Quintil. I, 11, 7).

² Σ. Μ. Φιλόξενος ὁ Κυθήριος (Σουίδ. Ἡσυχ. Διοδ. XIV, 46. Ἀθην. I, 6 καὶ 7. XV, 692) αἰχμαλωτισθεὶς ὑπὸ Λακεδαιμονίων τὰ Κύθηρα ἀλόντων καὶ ἀγορασθεὶς εἴτα ὑπὸ Ἀγισύλου τινός, παρ' ᾧ μύργμνξ ἐκλήθη, ἐπωλήθη μετὰ τὴν τούτου τελευταίαν ὑπὸ Μελανιππίδου τοῦ διθυραμβοποιοῦ, ὃς ἐδίδασκεν αὐτὸν τὴν λυρικὴν ποίησιν. Ὁ Φιλόξενος γνωριμώτερος ὢν ὥς διθυραμβογράφος μᾶλλον, διατρίβων ἐν Συρακούσαις παρὰ Διονυσίῳ τῷ πρεσβυτέρῳ, ἐρρίφθη ὑπὸ τούτου εἰς τὰ λατομεῖα· διότι ἠρνεῖτο νὰ ἐπαινέσῃ τὰ ποιήματα τοῦ τυράννου μ ο χ θ η ρ ᾶ ὄντα (Παυσ. II, 3. Διοδώρ. XV, 6). Διαλλαγείς ὁμῶς ὁ Διονύσιος τῇ τῶν φίλων παρακλήσει πρὸς τὸν Φιλόξενον παρέλαβε πάλιν ἐπὶ τὸ συμπόσιον καὶ ἐπηρεώτησεν αὐτὸν «ποῖά τινα φαίνονται τὰ ποιήματα». Ὁ δὲ «ἄλλο μὲν οὐδὲν εἶπε, τοὺς δ' ὑπηρέτας τοῦ Διονυσίου προσκαλεσάμενος ἐκέλευσεν αὐτὸν ἀπαγαγεῖν ἐς τὰς λατομίας. Διὰ τὴν εὐτραπείαν τῶν λόγων τούτων μειδιάσας ὁ Διονύσιος ἤνεγκε τὴν παρηρσίαν, τοῦ γέλωτος τὴν μέμψιν ἀμβλύνοντος». Ἀπὸ Σικελίας ὁ Φιλόξενος ἦλθεν εἰς Ἑλλάδα κομίζων μεθ' ἑαυτοῦ καὶ Ἀ α ῖ δ α ν τὴν νεωτέραν ὑπὸ Διονυσίου δωρηθεῖσαν (Σχολ. Ἀριστοφ. Πλούτ. 179. Πλουτ. Ἀλκιβ. 39.), ἐντεῦθεν δ' εἰς Ἀσίαν, ἐν ᾗ κατὰ Σουίδαν ἀπέθανεν ἐν Ἐφέσῳ. Ἀλεξάνδρος ὁ μέγας ἠκροᾶτο, τοῦ Ἀντιγενίδου ἀναγινώσκοντος, τῶν ποιημάτων αὐτοῦ (Πλουτ. Ἀλέξ. 8. Σουίδ. ἐν λέξει Ἀντιγενίδας), ἅτινα οἱ μὲν τῶν Ἀρκάδων παῖδες ἐδιδάσκοντο (Ἀθην. XIV, 226. Πολυβ. IV, 20, 9), ὁ δ' Ἀριστοφάνης (κατὰ Πλουτ. περὶ μουσ. XXX) σφοδρῶς προσέβαλε. Λέγει δ' ὁ Πλούταρχος τὰ ἐξῆς. «Καὶ Ἀριστοφάνης ὁ κωμικὸς μνημονεύει Φιλόξενον καὶ φησὶν, ὅτι εἰς τοὺς

Ὁ Ἀντιγενίδας φαίνεται, ὅτι οὕτω διὰ πολλαπλασιασμοῦ τῶν ὁπῶν ἐβεβλίσθη τὸν αὐλόν, ὥστε ἡδύνατο δι' αὐτοῦ ν' αὐλῇ καὶ τοὺς πέντε ἑλληνικοὺς νόμους (τρόπους ᾠδῆς), ἀναγκαίου ἐν τοῖς προτέροις χρόνοις ὄντος πρὸς πάντα τρόπον ᾠδῆς ἰδίου, κεχωρισμένου αὐλοῦ. Πολλάκις ὁ Ἀντιγενίδας συνώδευε τὰ ἄσματα τοῦ διδασκάλου διὰ τοῦ αὐλοῦ· παρ' ὀλίγον ὅμως ἐποιεῖτο τὸν παρὰ τοῦ πλήθους ἔπαινον. Πρὸς τινα δὲ τῶν μαθητῶν, ὅστις νύλησε μὲν θαυμασίως, ὀλίγον δ' εὐδοκίμησεν εἶπέ ποτε τοῦ λοιποῦ αὐλῆσον ταῖς μουσαῖς καὶ μοί.

Ὡς μέγα δυνάμενοι ἀνακαινιστὰι καὶ προσδιδαστὰι τῆς ἑλληνικῆς μουσικῆς ἀπαντῶσι περὶ τὸ τέλος τῆς χρονικῆς ταύτης περιόδου **Φρύνις** ὁ Μυτιληναῖος καὶ ὁ τούτου δεινὸς ἀντίπαλος **Τιμόθεος** ὁ Μιλήσιος, οἵτινες ἔτυχον μὲν μεγίστων τιμῶν ὑπὸ τῶν συγχρόνων, θαυμαζόντων αὐτούς, ὑπέστησαν ὅμως καὶ μομφὰς δριμύτας ἐπὶ ταῖς καινοτομίαις ὑπὸ τῶν μεταγενεστέρων μάλιστα ὑπελαμβάνοντο ἀμφοτέροι ὥς οἱ αἰτιοὶ τῆς ταχείας μετ' αὐτοὺς παρακμῆς τῆς μουσικῆς. Ὁ Φρύνις προσθέσας δύο ἔτι χορδὰς εἰς τὴν κιθάραν, ἥτις πολέμιον δεινὸν καὶ ἀντίζηλον ἐπικινδυνον νὰ πολεμήσῃ εἶχε τὸν νῦν προέχοντα καὶ προτιμώμενον αὐλόν, ἐτροποποίησεν ἐπὶ τὸ ποικιλώτερον τὸ ἄσμα. Τούτου ἕνεκα ὅμως τὰ ἄσματα αὐτοῦ φορτικώτερα καὶ ποικιλώτερα ὑποληφθέντα κατεχλευάσθησαν καὶ κατεκρίθησαν δεινῶς ὑπὸ τοῦ Ἀριστοφάνους ἐν νεφέλαις (960—975).

Δίκαιος λόγος.

«Λέξω τοῖνυν τὴν ἀρχαίαν παιδείαν, ὥς διέκειτο,
 ὅτε ἐγὼ τὰ δίκαια λέγων ἦνθον καὶ σωφροσύνην ἐνένομιστο.
 »Πρῶτον μὲν γὰρ ἔδει παιδὸς φωνὴν γρύξαντος μηδὲν ἀκοῦσαι·

κυκλίους χοροὺς μέλην εἰσπνέγκατο. Ἡ δὲ μουσικὴ (προσωποποιούμενη) λέγει ταῦτα·

Ἐξαριμόνους ὑπερβολαίους τε ἀνοσίους
 καὶ νιγλάρους (αὐλοῦς, οὓς οἱ παλαιοὶ ἐπὶ τῇ κωπηλασίᾳ ἔχρωντο) ὥσπερ τετὰς
 [γραφάνους ὀλῆν

κάμπτων με κατεμέστωσεν.

»εἴτα βαδίζειν ἐν ταῖσιν ὁδοῖς εὐτάκτως εἰς καθαριστοῦ
 »τοὺς κωμήτας γυμνοὺς ἀθρόους, καὶ κριμνώδη καταλίφαι.
 »Εἴτ' αὖ προμαθεῖν, ἅσμι' ἐδίδασκεν, τῷ μηρῷ μὴ ξυνέχτοτος,
 »ἢ Παλλὰδα περσέπολιν δευῖν, ἢ Τηλέπορόν τι βδάμα,
 »ἔντευκαμένους τὴν ἁρμονίαν, ἣν οἱ πατέρες παρέδωκαν.
 »Εἰ δέ τις αὐτῶν βωμολοχεύσαιτ', ἢ κάμψαιέν τινα καμπήν,
 »οἷας οἱ ρῦν τὰς κατὰ Φρῦνιν ταύτας τὰς δυσκολοκάμπτους,
 »ἔπειτρίβετο τυπτόμενος πολλὰς εἰς τὰς Μούσας ἀφαιλίων».

Ὁ Φρῦνις, τελουμένων τῶν Παναθηναίων τῷ 457, ὁ
 πρῶτος ἐγένετο, ὅστις ἀγωνισθεὶς πρὸς κιθάραν ἐστεφα-
 νώθη· ἐν τοῖς ἐν Σπάρτῃ ὅμως τελουμένοις Καρνείοις θέ-
 λων νὰ μετὰσχη τῶν μουσικῶν ἀγώνων διὰ τῆς ἐννεα-
 χόρδου κιθάρας παρηνέθη ὑπὸ τῶν Ἐφόρων πρὸ τῆς προσ-
 ελεύσεως νὰ ἀποκόψῃ εἴτε τὰς βαρυτέρας εἴτε τὰς ὀξυ-
 τέρας χορδὰς κατ' ἰδίαν αὐτοῦ ἐκλογήν.¹ Ὁ Τιμοθέος
 νικήσας τὸν κρουματοποιδὸν τοῦτον ἐν ᾧδῃ ὑπέστη καὶ
 αὐτὸς ὀλίγον μετὰ τὸ συμβὰν τοῦτο χρόνον ἀτυχίαν ἐτι
 σκληροτέραν ἐξώσθεις τῆς Σπάρτης· διότι προσέθηκεν εἰς
 τὴν κιθάραν τέσσαρας ἐτι νέας χορδὰς. Οἱ Σπαρτιᾶται ἐπι-
 δαλόντες τῷ Τιμοθέῳ τὴν ζημίαν ταύτην, διασωθεῖσαν
 ἡμῖν ὑπὸ τοῦ Βοηθίου,² ἀφορμὴν ἔσχον, ὅτι τὴν τε ἀκου-
 στικὴν τῶν νέων αἰσθῆσιν διέφθειρε διὰ τοῦ πολλαπλα-
 σιασμοῦ τῶν χορδῶν καὶ τὰ πρότερον ἀπλᾶ καὶ συμμε-
 τρικά ἄσματα διελυμαίνετο διὰ τῶν νέων μελωδιῶν, ἐκ-
 τεθηλυμένον καὶ ποικίλον καὶ περίτεχνον χαρακτῆρα ἔχου-
 σῶν. Παρὰ ταῦτα ὅμως οἱ κιθαρωδικοὶ αὐτοῦ νόμοι, τὰ

¹ Σ. Μ. Παρ' Ἀθηναίῳ (XIV, 636) ταῦτα λέγονται περὶ Τιμοθέου
 ὀλίγον παρηλλαγμένα. "Επιθι Ἡσύχ. Πλουτ. Περὶ μουσ. VI. Ἀθῆν.
 XIV, 638. Παρὰ δέ τοις Λακωνικ. ἀποφθ. τοῦ Πλουτ. ἀναγινώσκομεν
 ἐν κεφ. VIII «Ἐμπρεπῆς, ἔφορος Φρύνιδος τοῦ μουσικοῦ σκεπάρνῳ
 τὰς δύο τῶν ἐννεὰ ἐξέτεμεν, εἰπὼν, μὴ κακοῦργει τὴν μουσικὴν».

² Σ. Μ. Βοηθ. Περὶ μουσ. 4. Πλουτ. Περὶ μουσ. XII. XXX. Οἱ νό-
 μοι τοῦ Τιμοθέου, ὥσπερ καὶ οἱ τοῦ Φιλοξένου ἀγαπητοὶ ἦσαν
 παρὰ τοῖς Ἀρκάδι. Παρῇν δὲ καὶ ἐν τοῖς γάμοις Ἀλεξάνδρου τοῦ
 μεγάλου μετ' ἄλλων μουσουργῶν. Ἀλλ' ἔζησε μέχρι τῶν χρόνων
 τούτων; (Ἀθῆν. XII, 538. XIII, 565. XIV, 626. 636. 657. Πausan.
 III, 12. 10. Quintil. II, 3. Σουίδ. Πλουτ. Λακεδαιμ. ἐπιτηδεύμ. XVII.

λυρικά καὶ διθυραμβικά ἄσματα τοιαύτης ἔτυχον εὐκλεοῦς φήμης, ὥστε οἱ Ἐφέσιοι χιλίους ἔδωσαν αὐτῷ δαρεικούς, ὅπως πανηγυρικὸν συνθέσῃ ὕμνον ἐπὶ τῇ ἑορτῇ τῶν ἐγκαινίων τοῦ τῆς Ἀρτέμιδος ναοῦ.

Ἡ καινοφανὴς καὶ καινότροπος μουσικὴ ἐπαγωγότερα καὶ ἐμφαντικότερα οὔσα ἐκτάτο ἐπὶ μᾶλλον πλείονας ὁπαδούς, εἰ καὶ οἱ προασπισταὶ τῆς παλαιᾶς, ἀπλουστέρας οὔσης, νὰ ἀναστείλωσι προθυμοῦντο τὴν πρόοδον καὶ ἐπίδοσιν αὐτῆς. Πλὴν ἄλλων καὶ Φερεκράτης ὁ Ἀθήνηθεν ποιητῆς δεινῶς μαστιγοῖ καὶ ἐπισκώπτει ἐν τῇ τραγωδίᾳ Χείρωνι τοὺς ἐλευθέραν χρῆσιν τῶν τόνων ποιουμένους διὰ τῶν ἐπομένων, ἅτινα ἡ μουσικὴ προσωποποιουμένη ἀπαγγέλλει ὥς σκληρῶς κακουμένη καὶ ὑβριζομένη.

Λέξω μὲν οὐκ ἄκουσα· σοὶ τε γὰρ κλέειν
ἐμοὶ τε λέξαι θυμὸς ἡδονὴν ἔχει.
Μουσική. Ἐμοὶ γὰρ ἦρξεν τῶν κακῶν Μελανιππίδης
ἐν τοῖσι πρῶτοις, ὃς λαβὼν ἀνῆκέ με,
χαλαρωτέρων τ' ἐποίησε χορδαῖς δώδεκα.
Ἄλλ' οὗν ὅμως οὗτος μὲν ἦν ἀποχρῶν ἀνὴρ
ἔμοιγε πρὸς τὰ νῦν κακὰ —
Κινισίας δέ, ὁ κατάρτος Ἀττικός,
ἐξαρμοσίους καμπὰς ποιεῖν ἐν ταῖς στροφαῖς
ἀπολώλεκέ μ' οὕτως, ὥστε τῆς ποιήσεως
τῶν διθυράμβων, καθάπερ ἐν ταῖς ἀσπίσιν,
ἀριστερ' αὐτοῦ φαίνεται τὰ δεξιὰ.
Ἄλλ' οὐκ ἂν εἶποις οὕτως, ἦν ὅμως ὅμως.¹
Φρῦνις δ' ἴδιον στρόβιλον ἐμβαλὼν τινα
κάμπτων με καὶ στρέφων, ὅλην διέφθορεν,
ἐν πέντε χορδαῖς δώδεκα ἁρμονίας ἔχων.
Ἄλλ' οὗν ἔμοιγε χ' οὕτως ἦν ἀποχρῶν ἀνὴρ
εἰ γάρ τι κατήρματεν, αὖθις ἀνέλαβεν.
Ὁ δὲ Τιμόθεος μ', ὃ φιλάττη, κατορώρυχε
καὶ διακέκλαιχ' αἰνχιστα.

Δικαιοσύνη

Ποῖος οὕτως

Τιμόθεος ;

Μουσική

Μιλήσιός τις πυρρίας

κακὰ μοι παρέσχε·ν οὗτος ἅπαντας, ὃς λέγω,
παρῆλθεν ἄγων ἐκτραπέλους μυρμηκίας.
Κᾶν ἐντύχη σού μοι βαδίζούσῃ μόνῃ
ἀπέδνε, κἀνέλυσε χορδαῖς δώδεκα.¹

¹ Σ. Μ. "Ἡ ἄλλως· «ἀλλ' οὖν ἀνεκτὸς ἦν οὗτος ὅμως ἐμοί»,

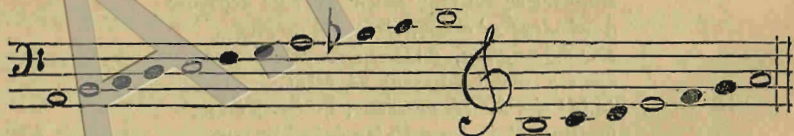
¹ Σ. Μ. Πλουτ. Περί μουσ. XXX.

Περὶ τῆς ἐπιτελεσθείσης ἀναπλάσεως τοῦ συστήματος τῆς ἑλληνικῆς μουσικῆς ὑπὸ τῶν ἐνταῦθα μνημονευθέντων ἀνακαινιστῶν διαφωνοῦσι μὲν οἱ συγγραφεῖς, πάντες ὅμως οἱ μετὰ τὸν προμνημονευθέντα Ἀριστόξενον θεωρίας μουσικῆς συγγράψαντες τὴν ἐξῆς προβάλλουσι κλίμακα, πεντεκαίδεκα περιλαμβάνουσιν τόνους εἰς δύο διὰ πασῶν.

La, Si do re mi fa sol la, si do re mi fa sol la

Ὁ ἐκτὸς τοῦ τετραχόρδου ὦν βαρύτατος τόνος ἑκαλεῖτο προσλαμβανόμενος. Ἀπὸ τοῦ Εὐκλείδου ὅμως εὗρηται ἐνίοτε τὸ τονιαῖον τοῦτο σύστημα ἔτι ἐπὶ νῦν ξημένον δι' ἐνὸς πρὸς τὸ δεύτερον «συνημμένον τετραχόρδου», δι' οὗ ἀμεταβλήτως καθωρίσθη τὸ ἐξ ὀκτωκαίδεκα τόνων, ἢ, ἐπειδὴ δύο τούτων διττῶς ὑπάρχουσι, κυρίως ἐκ δέκα καὶ ἐξ συνιστάμενον τόνων μέγιστον ἢ ἀμετάβλητον καλούμενον σύστημα τὸ ἐξῆς:

τετράχορδ. τετράχορδ. τετράχορδ. τετράχορδ. τετράχορδ.
ὑπατον. μέσον. συνημμένον. διεzeugμένον. ὑπερβολαῖον.

1	προσλαμβανόμενος.	12	παραμέση.
2	ὑπάτη ὑπάτων.	13	τρίτη διεzeugμένη.
3	παρυπάτη ὑπάτων.	14	παρανήτη διεzeugμένη.
4	λιχανὸς ὑπάτων.	15	νήτη διεzeugμένη.
5	ὑπάτη μέσων.	16	τρίτη ὑπερβολαίων.
6	παρυπάτη μέσων.	17	παρανήτη ὑπερβολαίων.
7	λιχανὸς μέσων.	18	νήτη ὑπερβολαίων.
8	μέση.		
9	τρίτη συνημμένων.		
10	παρανήτη συνημμένων.		
11	νήτη συνημμένων.		

Ἐν τῷ ἀποσπάσματι τοῦ Φερεκράτους, ὅπερ ἐν τοῖς ἐμ-
προσθεν κατεχωρίσαμεν, προσβάλλεται ὡς πρὸς πάντας
τοὺς ἐν αὐτῷ μνημονευθέντας μετασχηματισμοὺς τῆς μου-
σικῆς, ἡ πρακτικὴ χρῆσις δὲ δέκα διὰ τῶν τό-
νων ἢ χορδῶν. Ἐπειδὴ δὲ ὁ ἀρχαιότατος τῶν παρ' Ἑλ-
λησι περὶ μουσικῆς συγγραψάντων Ἀριστόξενος σπουδά-
ζει καὶ θεωρητικῶς νὰ βεβαιώσῃ, ὅτι ἡ διὰ πασῶν (Octave)
διαίρεται εἰς δώδεκα ἴσα ἡμιτόνια, φαίνεται, ὅτι οἱ μου-
σουργοί, τελευτώσης τῆς ἐνδόξου ταύτης περιόδου τῆς
μουσικῆς, ἦσαν ἥδη χρωματικοί,¹ ὥς οἱ ἐν τῇ ἐσπερίᾳ
Εὐρώπῃ νοοῦσι. Τὰ ἔργα ὅμως αὐτῶν φαίνεται, ὅτι ὁμοίως
διεπολεμήθησαν ὑπὸ τῶν ὁπαδῶν τῆς παλαιᾶς διατονικῆς
μουσικῆς, ὥσπερ ἐν δεκάτῳ ἔκτῳ αἰῶνι μ. Χ. τὰ ἔργα τῶν
χρωματικῶν, οἵτινες ὀφείλουσι τὴν σύστασιν αὐτῶν εἰς
τοὺς ἀποπειραθέντας νὰ ἐφαρμόσωσι τὰ ἀρχαῖα τῶν Ἑλ-
λίνων τονιαῖα γένη εἰς τὴν νεωτέραν μουσικὴν.

V

ΠΑΡΑΚΜΗ ΤΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ

440—μέχρι 506 π. Χ. καὶ πέρασε.

ΟΙ ΘΕΩΡΗΤΙΚΟΙ

Οἱ ἐν τῇ προηγουμένῃ περιόδῳ ἀκμάσαντες λυρικοὶ ποι-
ηταὶ Πίνδαρος καὶ Κόριννα καὶ Σιμωνίδης, ἔτι δὲ οἱ τρα-
γικοὶ Αἰσχύλος, Σοφοκλῆς καὶ Εὐριπίδης καὶ οἱ ἐξοχοὶ
μουσοπόλοι Ἀντιγενίδας, Φρύνιχος καὶ Τιμόθεος σύγχρο-

εῖσῃχθη ὁ ἰωνικὸς ἀλφάβητος ἐξ 24 γραμμάτων ἐν χρήσει. Τὸ
ἔτος δὲ τοῦτο, καθ' ὃ καὶ ἡ μετὰ τὴν πτώσιν τῶν 30 τυράννων ἀπο-
κατάστασις τῆς τοῦ Σόλωνος νομοθεσίας ἐγένετο, ἀποτελεῖ ἀρχὴν
χρονολογίας. (Διοδώρ. XIV, 12. Δημοσθ. XXIV § 42. 133 καὶ 134.
XLIII § 51. Λυσίου, λόγος XXI § 4. Πλουτ. Ἀριστείδ. 1, 25. Λουκ.
Ἐρμότιμ. 76).

¹ Σ. Μ. Οἱ δι' ἡμιτονίων συνθέσεις ποιοῦντες μουσουργοί.

νοι ἦσαν ἴσῃν ἔχοντες δημιουργικὴν δύναμιν, ἐξικομένης δι' αὐτῶν τῆς τε ποιήσεως καὶ μουσικῆς εἰς τὸ αὐτον τῆς τελειότητος. Ἐπειδὴ δ' οἱ λυρικοὶ καὶ τραγικοὶ τὰς τῶν ποιημάτων ὑποθέσεις ἐκ τε τοῦ παρελθόντος ἔλαβον καὶ τοῦ παρόντος περιτέχνως ἐρμηνεύσαντες πάσας τὰς τῆς ψυχῆς διαθέσεις καὶ περιπαθήσεις καὶ τὰς παραφόρους τοῦ ἀνθρώπου ἐπιθυμίας, οὐδὲν τοῖς μουσουργοῖς ὑπελείπετο ἔτι, ὦν τὸ βασίλειον περιελάμβανε τὸ εὐρύτατον τῆς φαντασίας πεδίον, ἢ ν' ἀφαιρέσωσι τὴν ἀπόλυτον ἐξουσίαν ἀπὸ τῶν ποιητῶν, οἵτινες ἤρμποζον μέχρι τότε τοὺς τόνους πρὸς τὴν ἰδίαν αὐτῶν ποίησιν, καὶ ἀποδώσωσιν οὕτω τῇ μουσικῇ ἴσῃν τῇ ποιήσει ἐξουσίαν καὶ τιμὴν. Συνέστη ἄρα τούτου ἕνεκα ἀ γ ὠ ν τ ὠ ν μ ο υ σ ι κ ὠ ν π ρ ὸ ς τ ο ῦ ς π ο ι η τ ᾶ ς, οὐ τὴν σφοδρότητα κατείδομεν ἐν τοῖς καταχωρισθεῖσι χωρίοις τοῦ τε Ἀριστοφάνους καὶ Φερεκράτους. Καὶ αὐτὸς δ' ἔτι ὁ Πλούταρχος περιθύμως ἔχει, ὅτι ὁ Λᾶσος καὶ Μελανιππίδης, ὁ Φιλόξενος καὶ Τιμόθεος διὰ τῶν ἰδίων καινοτομιῶν τελέως διέφθειραν τὴν σεμνὴν τῶν παλαιῶν μουσικὴν, καὶ ὅτι ἡ μουσική, ἥτις πρότερον ὑπηρετικὴ ἦν τῇ ποιήσει, ἐκ τότε ἤρξατο ἀμφισβητοῦσα αὐτῇ καὶ ἀντιποιομένη τοῦ πρωταγωνιστεῖν.¹ Καὶ οἱ μὲν δοκιμώτατοι τῶν μουσοποιῶν ἐπεθύμουν ἀπὸ τοῦδε νὰ μὴ ὑπόκεινται πλέον ὑπὸ τὰς μουσικὰς διατάξεις τῶν ποιητῶν, ἀλλ' αὐτοὶ νὰ ἐξευρίσκωσι τὰς μελωδίας πρὸς τὰ ποιήματα ἐκείνων· οἱ δὲ ποιηταὶ αὐθάδεια καὶ δὴ καὶ ὕβριν ὑπελάμβανον νὰ περιβάλῃσι τὰ ποιήματα αὐτῶν δι' ἄλλης ἢ τῆς ὑπ' αὐτῶν σκοπούμενης καὶ προωρισμένης μελωδίας. Διὸ διαχωρισθείσης τῆς μουσικῆς ὅλως ἀπὸ τῆς ποιήσεως ἕνεκα τῶν ζηλοτύπων τούτων ἐρίδων, διήχουν τούντεῦθεν τὰ ὄργανα καθ' ἑαυτὰ μόνα ἄνευ ἁσματος ἐν τοῖς ναοῖς καὶ τοῖς θεάτροις, ἐν ταῖς σχολαῖς καὶ τοῖς ἰδίῃς οἴκοις

¹ Σ. Μ. Πλουτ. Περὶ μουσ. XXIX καὶ ἐξῆς. Σημειωτέον καὶ τοῦτο, ὅτι ὁ συγγραφεὺς περὶ χωρισμοῦ ποιήσεως καὶ μουσικῆς λόγον ἐποιήσατο καὶ ἐν δελ. 37, ὅτι δηλ. καὶ ἀρχαιότερον ὁ χωρισμὸς αὐτῶν ἤρξατο.

καὶ νύξάνοντο ὁσημέραι καὶ διεδίδοντο αὐτὰ πολλαπλασιαζόμενα. Ὁ **Ἐπίγονος** ἐπὶ παραδείγματι («φύσει μὲν Ἀμβρακιώτης δημοποίντος δὲ Σικυνώνιος») ἐξευρών τὸ ὁμῶνυμον τεσσαράκοντα χορδὰς ἔχον ἐπιγόνειον, ὃ δίχα πλήκτρον δι' ἀμφοτέρων τῶν χειρῶν ἐκρούετο,¹ συνέζευξε πρῶτος, ὡς λέγεται, πρὸς τὰς μελωδίας τοῦ αὐλοῦ τὰς τῆς κιθάρας. Ὅμοια νέα καὶ πολύχορδα ὄργανα ἦσαν ἡ τε μάγαδις,² ἥς αἱ εἴκοσι χορδαὶ κατὰ ζεύγη διὰ πασῶν (ἐν octaven) ἡρμοσμέναι ἦσαν, καὶ τὸ σιμίκιον³ πέντε καὶ τριάκοντα χορδὰς ἔχον. Τὰς χορδὰς ὅμως τῆς ἀρχαιοτάτης κιθάρας ὥρισαν μὲν νῦν εἰς πέντε, διήρεσαν ὅμως ἐκάστην τούτων εἰς βαθμίδας, ὅπως γίνηται χρῆσις αὐτῶν πρὸς πολλοὺς τόνους. Παλλαπλασιαζομένου τοῦ ἀριθμοῦ τῶν θαυμαστῶν καὶ μαθητῶν τῶν ἐξόχων μουσουργῶν, συννυξάνοντο ἅμα καὶ αἱ ἀπαιτήσεις αὐτῶν. Οὕτως **Ἀμοιβεύς** ὁ Ἀθήνηθεν περικλυτὸς κιθαριστὴς ἐλάμβανεν ἐπὶ πάσῃ ἐν τῷ θεάτρῳ κιθαρίσει ἐν ἀττικὸν τάλαντον.⁴ Σφόδρα ὅμως ἐπετιμᾶτο καὶ ἐψέγετο ὁ

¹ Σ. Μ. Ἀθην. IV, 183. XIV, 637. Πολυδ. Ὀνομαστ. IV, 59.

² Ἡ λυδικὴν τὴν καταγωγὴν ἔχουσα μάγαδις, ἥς καὶ ἀνωτέρω (σελ. 30. Σημ. 3.) ἐμνημονεύσαμεν, σχεδὸν ὅμοιον τριγωνικὸν ἔγχορδον ὄργανον οὖσα ὡς ἡ πηκτις καὶ ἡ σαμβύκη, τὸ ψαλτήριον καὶ βάρβιτον καὶ αὐτὴ ἡ κοινῶς ἄρπα προσαγορευομένη, εἶχε μὲν εἴκοσι χορδὰς, ἐπειδὴ ὅμως αὐταὶ ἡρμοσμέναι (κεχορδισμέναι) ἦσαν ἀνὰ δύο, κυρίως εἶχε δέκα χορδὰς (Ἀθην. XIV, 634 καὶ ἐξῆς. Ἀλκμᾶνος ἀποσπ. 81 παρὰ Bergk). Ταύτη καὶ Ἀνακρέων ἔχρῃτο καὶ Σοφοκλῆς (Ἀθην. XIV, 637. Πολυδ. Ὀνομ. IV, 61). Ὅμοιως τῇ κρούσῃ τῆς μαγάδιδος ἦδον καὶ χοροὶ ἀντιφώνως, εἰς βαθεῖς μὲν τόνους ἄνδρες, εἰς ὑψηλοὺς δὲ παῖδες (Ἀθην. XIV, 635). Διὸ ἡ μάγαδις καὶ ἀντίφθογγος καὶ ἀντίζυγος καλεῖται. Μαγάδιζειν δὲ σημαίνει συμφωνίαν δύο διὰ πασῶν τόνων ὀξέως καὶ βαρέως (Ἀθην. αὐτόθι).

³ Σ. Μ. Πολυδ. IV, 59.

⁴ Σ. Μ. Παρ' Ἀθην. IV, 623. Ζήνων ὁ φιλόσοφος ἠδέως μετὰ τῶν μαθητῶν ἐν θεάτροις ἠκουεν αὐτοῦ κιθαρωδοῦντος (Πλατ. Περὶ ἠθικ. ἀρετ. 4. Αἰλιαν. Περὶ ζῴων VI. 1). Καὶ ἐν Κορίνθῳ δ' ἐν θεάτρῳ ἐκιθαρώδει (Πλουτ. Ἄρατος 17. Πολυαιν. Στρατηγημ. IV, 6, 1).

κόμπος καὶ ὁ τῦφος τῶν αὐλητῶν, οἵτινες ἐπὶ τὴν σκηνὴν παρήρχοντο πολυτιμοτάτας ἀλουργίδας ἡμφιεσμένοι. Τούτων δὲ καὶ τῶν ἀναριθμῆτων ἐν Ἀθήναις ἐρασιτεχνῶν τῆς μουσικῆς ἢ τε δόξα καὶ τιμὴ τότε μόνον ἐμειώθη καὶ κατέρρευσεν, ὅτε κωμικοὶ καὶ σατυρικοὶ ἀφειδῶς κατέσκωψαντὴν οἴησιν καὶ κενοδοξίαν. Ὁ δ' ἀνεψιὸς¹ τοῦ Περικλέους Ἀλκιβιάδης (440 π. Χ.), ὅστις οὐ μόνον ἐπὶ γένει καὶ φύσει δεξιᾷ καὶ διανοίᾳ θαυμαστῇ, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ κάλλει ἐξόχῳ διεκρίνετο, εἰ καὶ διδάσκαλον ἐν τῇ αὐλητικῇ ἔσχε τὸν μνημονευθέντα ἔνδοξον Ἀντιγενίδα, «ἐφευγεν ὅμως τὸ αὐλεῖν ὡς ἀγενὲς καὶ ἀνελεύθερον» καὶ ἐβδελύττετο τοὺς αὐλοὺς ἀσχημίζοντας τὸ πρόσωπον τοῦ φουσῶντος ἀνθρώπου. Ἐτι δὲ τὴν μὲν λύραν τῷ χρωμένῳ συμφθέγγεσθαι καὶ συνάδειν, τὸν δ' αὐλὸν ἐπιστομίζειν καὶ ἀποφράττειν ἕκαστον τὴν τε φωνὴν καὶ τὸν λόγον ἀφαιρούμενον. «Αὐλείτωσαν οὖν», ἔφη, «Θηβαίων παῖδες· οὐ γὰρ ἴσασι διαλέγεσθαι· ἡμῖν δὲ τοῖς Ἀθηναίοις, ὡς οἱ πατέρες λέγουσιν, ἀρχηγέτις Ἀθηνᾶ καὶ πατρῷος Ἀπόλλων ἐστίν, ὧν ἡ μὲν ἔρριψε τὸν αὐλόν, ὁ δὲ καὶ τὸν αὐλητὴν ἐξέδειρε».² Διὰ δὲ τῶν συντόνων ἐνεργειῶν τῶν φιλοσόφων ἀπεβλήθη ἔπειτα ἡ αὐλητικὴ καὶ ἐκ τῶν σχολῶν καὶ προὔπηλακίσθη ὡς ἀνάρμοστος πρὸς ἐλευθέρων διατριβὰς.

Διὰ τῆς συνετῆς τοῦ Περικλέους διοικήσεως κατέστη μὲν ἐπὶ τῶν ἐφ' ἑαυτοῦ χρόνων τὸ ἀττικὸν κράτος εὐδαιμονέστατον καὶ δυνατώτατον, ἐπολλαπλασιάσθη ὅμως εὐ-

¹ Σ. Μ. Ὁ συγγραφεὺς ἐξ ἀπροσεξίας μᾶλλον ἢ κατὰ συνειδησιν ἔγραψεν : ἑ γ γ ο ν ο ς· διότι καὶ τοῖς παισὶ γνωστόν ἐστιν, ὅτι ἡ συγγένεια Ἀλκιβιάδου πρὸς Περικλέα ἀνεψιοῦ ἦν πρὸς θεῖον, καὶ διὸ ὡς ἐξῆς. Κ λ ε ι σ θ έ ν η ς ὁ νομοθέτης πάππος ἦν Δ ε ι ν ο μ ά χ η ς τῆς Ἀλκιβιάδου μητρός· Ἰ π π ο κ ρ ά τ η ς δ' ὁ Κλεισθένης ἀδελφὸς πάππος ἦν τοῦ Περικλέους. Ὁ Ἀλκιβιάδης ἄρα ἀνεψιὸς ἦν τοῦ Περικλέους ἐκ πρώτης ἐξαδέλφης ὡς ἡμεῖς σήμερον λέγομεν. (Πλάτ. Ἀλκιβ. Ι, 104, Β. Πλουτ. Ἀλκιβ. Ι. Πρὸς Herzberg Alki-biades S. 53).

² Σ. Μ. Πλουτ. Ἀλκιβ. ΙΙ.

μαρείας εἰσαχθείσης καὶ ὁ πρὸς τὴν μεγαλοπρέπειαν καὶ τὴν πολυτέλειαν ἔρως. Ἀφθόνως κατεδαπανῶντο χρήματα ἐπὶ ταῖς δημοσίᾳ μετὰ μεγίστης μεγαλοπρεπείας διεξαγομέναις τραγωδίαις, σὺν αὐταῖς δὲ καὶ τῷ σατυρικῷ δράματι διεπλάσθη (450—404) διὰ τοῦ **Ἐπιχάρμου,**¹ **Κρατίνου,**² **Κράτητος,**³ **Φερεκράτους**⁴ καὶ μάλιστα τοῦ

¹ Σ. Μ. Ὁ Ἐπίχαρμος ἀνήκει εἰς τὴν ἀρχαιοτέραν κωμῶδιαν καὶ δὴ τὴν τῶν Δωριέων, ἥτις ἐπιδόσιν καὶ τελείωσιν ἔλαβεν ἐν Σικελίᾳ. Γεννηθεὶς ἐν Κῷ (478) διήλθε τὸ πλεῖστον τοῦ ἐνενηκονταετοῦς βίου ἐν Σικελίᾳ, ἐν ἣ ἐπαιδεύθη πρὸς τῇ πατρίᾳ ἱατρικῇ καὶ τὴν Πυθαγόρου φιλοσοφίαν. Αἱ κωμῶδαι αὐτοῦ, αἵτινες ἐδιδάσκοντο ἐν Συρακούσαις, δὲν ἔφερον χαρακτῆρα πολιτικόν, ὡς αἱ τοῦ Ἀριστοφάνους, ἀλλ' ἰδιωτικόν. Ἐρανιζόμενος δ' ἤμα τὰς ὑποθέσεις καὶ ἐκ τῆς μυθολογίας, ἔσκωπτε τὰς μωρίας τῶν κοινωνιῶν, μὴδὲ τῶν θεῶν αὐτῶν φειδόμενος καὶ ἡρώων, καὶ διέπρεπεν ἐν τῇ περιγραφῇ χυδαίων καθόλου χαρακτήρων. Οἱ συμπολιταὶ εὐγνωμονοῦντες ἀνήγειραν αὐτῷ ἀνδριάντα (Διογ. Λαέρτ. VIII. § 78. Πρβλ. Σουίδαν. Διογ. Λαέρτ. III. § 17. Ἀριστοτ. ποιητ. V, 5. Ἀθῆν. ἐν πλείστοις χωρίοις καὶ O. Müller : Dorer. II p. 351...)

² Σ. Μ. Περὶ Κρατίνου, Ἀθηναίου, (520—423) λέγεται, ὅτι ἔδωκεν εἰς τὴν ἐπὶ ἄγροικον καὶ ἀπειροκαλὸν κωμῶδιαν εὐτακτότερον, συμμετρικώτερον καὶ ἐντεχνώτερον τύπον. Οἷον δὲ τὸ δαιμόνιον τοῦ Αἰσχύλου πνεῦμα ἐν ταῖς τραγωδίαις ἦν, τοιοῦτον ἦν τὸ τοῦ Κρατίνου ἐν ταῖς κωμωδίαις. Οἱ δ' ἀρχαῖοι ἐπῆνουν αὐτοῦ τὸ ἄδρὸν τῆς ἐπινοίας σκωμμάτων, ἀστειοσύνης καὶ εὐτραπείας καὶ τὸ κομψόν, ἀλληγορικόν καὶ εἰκονικόν γλῶσσης γλαφυρᾶς καὶ εὐτόνου. Εἰς τὸ καταχλευάζειν καὶ κατασκώπτειν τοδοῦτον ἦν ἀδυσώπητος, ὥστε ὁ Ἀριστοφάνης πρὸς αὐτὸν λεπτότερος ἦν. Περὶ τὸ τέλος τοῦ βίου περιπεσὼν εἰς οἰνοποσίαν κατεχλευάζετο ὑπὸ τῶν ἀντιπάλων ὡς καταπνίξας ἐν τῷ οἴνῳ τὴν κωμικὴν αὐτοῦ εὐφυΐαν διδὼν συνελθὼν ἐποίησε κωμῶδιαν, τὴν Πυτίνην (ψιάλην), δι' ἧς καὶ αὐτὸν τὸν Ἀριστοφάνην ἐνίκησε. Νίκαι δ' αὐτοῦ μνημονεύονται αἱ πᾶσαι ἐννέα. Ἀποσπάσματα παρὰ Meineke : Fragm. com. Graec. Vol. I.

³ Σ. Μ. Ὁ Κράτης. Ἀθηναῖος καὶ αὐτός, ὑποκριτὴς ὢν τὸ κατ'ἀρχὰς τοῦ Κρατίνου, ἐγένετο ποιητὴς κωμωδιῶν δόκιμος. Δεινὸς δὲ μάλιστα ἦν περὶ τὴν ἐντεχνὸν πλοκὴν τῶν ὑποθέσεων, αἵτινες ἐλαμβάνοντο οὐχὶ ἐκ τοῦ πολιτικοῦ βίου, ἀλλ', ὡς αἱ τοῦ Ἐπιχάρμου, ἐκ τοῦ ἰδιωτικοῦ (Ἀριστοτ. ποιητ. V), ὑποτυποῦσαι καὶ εἰκονίζουσαι ἤθη καὶ χαρακτῆρας, οἷος ὁ τοῦ μεθύσου. Πρβλ. Σουίδαν, ὅς ἐσφαλ-

Ἀριστοφάνους, ὑπερέχοντος ἐπὶ ἀγχινοῖα θαυμαστῇ καὶ ἀστειολογίᾳ σπινθηρίζουσῃ, ἡ κ ω μ ω δ ί α ὡς ἰδία ὄλως καλλιτεχνικὴ ἐκφάνσις, ἐν ἣ μετὰ τολμηρᾶς εὐτραπείας καὶ ὑπερβαλούσης παιδιᾶς πικρότατα ἐπεσκώπτοντο καὶ ἐχλευάζοντο τὰ γέλωτος ἄξια καὶ αἱ τῶν πονηρῶν κακίαι. Τῶν τοῦ δράματος χορῶν, πρὸς παραινέσεις σπουδαίας χρυσίμων, καταργηθέντων, οἱ μουσουργοὶ ἀντὶ τούτων ἐπλήρωσαν τὰ μεταξὺ χάσματα διὰ μουσικῆς τὰς αἰσθήσεις διαθρυπτούσης. Οἱ δ' Ἀθηναῖοι μὴ ἀρκοῦμενοι εἰς τὰ ἐν ἡμέρᾳ διδασκόμενα δράματα, ἐώρταζον καὶ ἐν νυκτὶ τὰ **Διονύσια**, ἃ οὐδὲν ἕτερον ἦσαν ἢ ἄγρια καὶ ἀχαλίνωτα ὄργια, ἐν οἷς οἱ τελοῦντες τὴν θριαμβευτικὴν τοῦ Βάκχου πομπὴν ὀρχοῦμενοι, ὠρυόμενοι, ἐκμαιόμενοι, θορύβου ἐπλήρουν καὶ πατάγου τὴν πόλιν ὅθεν ἂν διήρχοντο. Τὰ παντοῖα ἀνομήματα, ἅτινα ὀλέθριον διέσπειραν δηλητήριον, ἐξεθήλυναν καὶ ἐδηλητηρίασαν καὶ τὰς ἄλλας τέχνας καὶ τὴν πλείστου ποτὲ ἀξίαν μουσικὴν, χλιδανὴν γενομένην καὶ ἀβράν. Ἐσχατος πάντων, ὃς παρέλυσε καὶ ἐξηδυνάτισε τὴν μουσικὴν, **Σίμων** ἦν ὁ Μάγνης, Αἰολεύς, ὅστις εἰσαγαγὼν τὸν φαιδρὸν τοῦ ἄδειν τρόπον, **σιμωδίαν**¹ καλούμενον κατέσβεσε σχεδὸν τὴν ἱε-

μένως δύο ἀνθ' ἑνὸς ὁμωνύμων ποιητῶν τῆς ἀρχαιοτέρας κωμωδίας μνημονεύει. Ἀριστοφ. Ἰππ. 535. — ¹ Σ. Μ. Καὶ ὁ Φερεκράτης εἰς τῶν τῆς ἀρχαιοτέρας κωμωδίας ἐστίν. Ὑποκριτῆς τὸ πρῶτον τοῦ Κράτητος, ἐγένετο βραδύτερον τῶν ὀνομαστοτάτων κωμωδῶν διακρινόμενος ἐπὶ ἀδρότητι ἐπινοίας καὶ οἰκονομίᾳ περὶ τὴν ἐπεξεργασίαν τῶν κωμωδιῶν. Ἡ γλῶσσα αὐτοῦ ἦν γλαφυρά, κεχαριτωμένη καὶ θαυμαστῶς σαφής· διὸ ὁ Ἀθήναιος (VI, 258) καὶ Φρύνιχος (παρὰ Σεβαν. Βυζ. p. 43) καλοῦσιν αὐτὸν ἀ τ τ ι κ ῶ τ α τ ο ν. Ἀποσπάσματα παρὰ Meineke (ἐνθα ἀνωτέρω) καὶ Bergk de Reliq. Com. Att. Antiq. p. 284—306.

¹ Σ. Μ. Σιμωδία = ἰ λ α ρ ω δ ί α καὶ μ α γ ω δ ί α (Στράβ. ἰδ' 41. σελ. 648. Ἀθην. XIV, σελ. 620). Διαφέρει δὲ ἰλαρῶδια σιμωδίας. «Φησὶ δὲ ὁ Ἀριστοφάνης τὴν μὲν ἰλαρῶδιαν, σεμνὴν οὔσαν, παρὰ τὴν τραγῶδιαν εἶναι, τὴν δὲ μαγῶδιαν παρὰ τὴν κωμῶδιαν. Πολλὰς δὲ οἱ μαγῶδοι καὶ κωμικὰς ὑποθέσεις λαβόντες ὑπεκρίθησαν κατὰ τὴν ἰδίαν ἀγωγὴν καὶ διάθεσιν. Ἔσχε δὲ τοῦνομα ἡ μαγῶδια

ρὰν τῆς μουσικῆς δᾶδα. Ἐξετάζοντες οἱ παλαιοὶ τὰς ἀφορμὰς τῆς καταφανοῦς παρακμῆς τῆς μουσικῆς, εὗρισκον, ὡς καὶ πρότερον ἐμνημονεύσαμεν, ὅτι διαφθορεῖς αὐτῆς ἐγένοντο οἱ προγενέστεροι ἀνακαινισταί, οἵτινες ἀντικατέστησαν τοὺς παλαιοὺς τῆς μουσικῆς σεμνοὺς τρόπους δι' ἐπιχαρίτων καὶ ἡδέων μελωδιῶν. Ὁ Πλούταρχος ὡς κυρίαν αἰτίαν τῆς ἐντελοῦς τῆς μουσικῆς παρακμῆς ὑπολαμβάνει τὴν ἐπίδοσιν καὶ ἐπαύξινσιν τῆς θεατρικῆς μουσικῆς, ἥτις τοῦ χρόνου προϊόντος διαχωρισθεῖσα ὅλως τῆς ποιήσεως καὶ ὑπερόπτις ἐπὶ τοῦτο ἤδη ἐτράπη, ἀποβαλοῦσα τὴν προτέραν ἀπλότητα, ἰδίαν παντάπασιν ὁδόν. Καὶ διεδόθη μὲν παρὰ τοῖς πολλοῖς καὶ κοινὸν ἅμα ἐγένετο κτῆμα ἡ μουσική, ἐπειδὴ ὅμως λίαν ἀβρὰ καὶ ἐκτεθηλυμένῃ ἦν, ὑπελαμβάνετο σφόδρα ἐπιζήμιος καὶ φθοροποιὸς τῶν ἠθῶν τοῦ λαοῦ, ἅτινα ὁσημέραι χαλαρώτερα ἐγένοντο. Διὸ πολιτικοὶ τε καὶ φιλόσοφοι ἐρρωμένως ἤρξαντο προσβάλλοντες τὴν νέαν ἀνευμένην μουσικὴν, ἥς ἕνεκα τῷ 440 π. Χ. ἐκλείσθησαν τὰ Ἀθῆννοι θέατρα. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ ἐνέργεια καὶ σπουδή, ὅπως ἀνασταλῇ ἡ ἐπὶ τὰ χεῖρω ῥοπὴ αὐτῆς, ματαία ἀπέβη ἐπὶ τέσσαρα ἔτη, ἐπετράπη νὰ ἀναπετάσῃσι πάλιν αὐτὰ τὰς πύλας.

Ἡ τε αἴγλη τῶν Ἀθηνῶν, ἡ πᾶσαν καταυγάζουσα τὴν Ἑλλάδα, καὶ ἡ αὐξανομένη αὐτῶν δύναμις καὶ ἐπὶ τὰς ἄλλας ἐλληνίδας πόλεις ἐπιβαλλομένη ἐξηρέθισαν ἀπὸ μακροῦ ἤδη χρόνου τὸν φθόνον τῆς Σπάρτης. Ἐκ τούτου ἐξεκαύθη, ζῶντος ἔτι τοῦ Περικλέους, ὁ ὀλέθριος πελοποννησιακὸς πόλεμος (431—404), ὅστις τὸ πέρας ἔλαβε διὰ τῆς τῶν Ἀθηνῶν παραδόσεως καὶ τῆς αὔθις ὑπὸ τῆς Σπάρτης ἀνακτηθείσης ἡγεμονίας. Ἐπειδὴ δὲ ἀπαυστοὶ ἦσαν οἱ πόλεμοι τῶν ἐλληνίδων πόλεων πρὸς ἀλλήλας, τελέως καὶ τὰ ὅρια αὐτῶν μετεβλήθησαν, καὶ τὰ ἦθη τοῦ λαοῦ διὰ τὰς ταραχὰς ἐπὶ μᾶλλον ἐξηχρειώθησαν καὶ εὐ-

ἀπὸ τοῦ οἶονεὶ μαγικὰ προφέρεσθαι καὶ φαρμάκων ἐμφανίζειν δυνάμεις». Πρὸς. Ἀθῆν. XIV, σελ 621. — Ὁ Στράβων καὶ Ἀθήναιος καλοῦσι τὸν Σίμωνα Σίμων.

κόλον κατέστησαν Φιλίππῳ τῷ Μακεδόνι, ἐποφθαλμιῶντι εἰς τὴν ὑποταγὴν τῆς Ἑλλάδος, ὅπως εἰσβάλῃ εἰς αὐτὴν στερουμένην ἰσχυρᾶς ἀμυντικῆς δυνάμεως. Διὰ τῆς ἐν Χαιρωνείᾳ μάχης (338 π. Χ.) ἡ μὲν τύχη τῆς Ἑλλάδος ἐκρίθη, εὐκαιρον δὲ τῷ Φιλίππῳ ἦν, ὅπως ἐπιβάλῃ νόμους εἰς τοὺς ἡττηθέντας. Ἀλέξανδρος ὁ μέγας διαδεξάμενος τὸν πατέρα ἐν τῇ βασιλείᾳ συνεπλήρωσε τὴν ὑποταγὴν τῶν ἅπαξ ἔτι τολμησάντων ν' ἀποστήσωνται Ἑλλήνων ὑφ' ἑαυτῷ ποιησάμενος τὰς Θύβας, ἃς ἄρδην ἐκ θεμελίων κατασκάψας οὐδενὸς ἑτέρου ἐφείσατο ἢ τῶν ἱερῶν καὶ τῆς οἰκίας μόνον τοῦ ποιητοῦ τῶν ἐπινικίων ᾠδῶν Πινδάρου καὶ τῶν ἀπογόνων αὐτοῦ. Ἀπολεσθείσης ὅμως τῆς ἐλευθερίας, ἐξέλιπε καὶ ὡς λαμπρὰς ἐσβέσθη καὶ ἡ δημιουργικὴ τῶν Ἑλλήνων δύναμις· διότι τούντεῦθεν ἀναφαίνονται ἀκμάζοντες ἀντὶ μὲν ποιητῶν καὶ ἀοιδῶν ἱστοριογράφοι καὶ φιλόσοφοι καὶ ῥήτορες, ἀντὶ δὲ μουσουργῶν ἐνθουσιῶντων καὶ εὐρετῶν ἀρμονιῶν καὶ τρόπων μουσικῶν, ἐρευνηταὶ καὶ ἀνατομικοὶ θεωρητικοί, γινώσται δὴλον ὅτι τῆς μουσικῆς θεωρητικῆς.

ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ διασημοῦ Ἀριστοτέλους (350 π. Χ.) διδασκάλου Ἀλεξάνδρου τοῦ μεγάλου διεσώθησαν Πρὸς ἡμᾶς εἰς ὀκτὼ καὶ τριάκοντα τμήματα, ἅτινα ὅμως ἐξελέγχονται νεωτέρα τις οὔσα συμπίλησις ἢ ἀπάνθισμα ἐξ ἐκείνων. Τὸ δέκατον ἑνατον τμήμα, ἐν ᾧ ὁ συγγραφεὺς πραγματεύεται ἐν πεντήκοντα ἐρωτήσεσι περὶ πραγμάτων, ἀναγομένων εἰς τὴν ἀκουστικὴν μάλιστα, διὰ τοῦτο εἶναι ἀξιομνημόνευτον, διότι ἐκ τούτου δὴλον γίνεται, ὅτι οἱ Ἕλληνες ἕως τότε μόνον τὴν συνήχησιν καὶ τὴν διὰ πασῶν ἐγίνωσκον ὡς συμφωνίαν. Ὁ συγγραφεὺς δηλ. ἐξηγεῖ τὴν μὲν ὁμοφωνίαν ὡς τὴν ᾠδὴν ὁμοίων φωνῶν ἐν συνηχήσει, τὴν δὲ ἀντιφωνίαν ὡς τὴν συμφωνίαν τῆς διὰ πασῶν (octave), ἥτις συνίσταται ἐκ τῆς συμμίξεως τῶν φωνῶν ἀνδρῶν καὶ παίδων. Ἐρωτᾷ δ' ἔπειτα, διὰ τί τέταρται (διὰ τεσσάρων) καὶ πέμπται (διὰ πέντε) δὲν δύνανται οὕτω καλῶς νὰ συμφωνῶσιν ὡς ἡ διὰ

πασῶν συμφωνία ;¹ Μαθητῆς τοῦ τε Ἀριστοτέλους καὶ Ξενοφίλου τοῦ Πυθαγορείου ἐγένετο ὁ ἀρχαιότατος τῶν θεωρητικῶν **Ἀριστόξενος** (320 π. Χ.), οὗτινος ἐκ τῶν πολλαπλῶν ἔργων, ἐξ ὧν οἱ ὕστεροι συγγραφεῖς πολλαχῶς ὠφελήθησαν, τρία βιβλία «ἀρμονικῶν στοιχείων» περιεσώθησαν. Καὶ ὁ μὲν Πυθαγόρας ὑπελάμβανε τὸν νοῦν ὁ δ' Ἀριστόξενος τὴν ἀκοήν ὡς τὸν μόνον κύριος ἔχοντα κριτὴν περὶ τῆς σχέσεως τῶν μουσικῶν διαστημάτων. Ἰδρύσας σύστημα ἰσότητος, διήρесе τὴν διὰ πασῶν (octave) εἰς ἕξ πλήρεις τόνους ἢ εἰς δώδεκα ἴσα ἀλλήλοις ἡμιτόνια, γενόμενος οὕτως ὁ πρῶτος, ὅστις ἐζήτησε νὰ θέσῃ τὰς βάσεις ὁμοίως κυμαινομένου χρόνου τῆς μουσικῆς (ἡρμωσμένον σύστημα). Ἡ περὶ τούτου ἀρξαμένη τότε συζήτησις καὶ ἕρις μεταξὺ τῶν Ἀριστοξένου ὁπαδῶν καὶ τῶν Πυθαγορείων, οἵτινες κύριος ἐχούσας ἐνόμιζον μόνον τὰς μνημονευθείσας καθαρῶς φυσικὰς σχέσεις τῶν διαστημάτων, ἐξακολουθεῖ ἔτι καὶ νῦν ὑφισταμένη μεταξὺ μουσικῶν καὶ ἀκουστικῶν ἀνευ προσπελάσεως εἰς τέρμα τι κρίσιμον καὶ ἀναμφισβήτητον. Ἦδη ὁ Ἀριστόξενος ποιεῖται μνείαν τῆς διαφορᾶς τῶν γνωμῶν περὶ τῶν τόνων τῆς ἑλληνικῆς μουσικῆς διὸ οὐδαμῶς θαυμαστόν, εἰ διαφωνοῦσιν ὡς πρὸς τοῦτο καὶ οἱ μεταγενέστεροι συγγραφεῖς. Τῆς ἀοριστίας ταύτης τὴν βάσιν, ἥς καὶ πρότερον ἠψάμεθα, θέλομεν πειραθῆ, ὅπως καταστήσωμεν ἔτι σαφεστέραν διὰ τῶν ἐξῆς. Ἐκ δύο ὁμοειδῶν τετραχόρδων κοινῇ συνεζευγμένων ἐκ τῶν τριῶν ἀρχαιοτάτων συνέστησαν οἱ ἐξῆς τ ρ ό π ο ι ἢ ἀ ρ μ ο ν ί α ι :

1. δώριος $\overbrace{\text{Mi fa sol La}} \quad \overbrace{\text{Si do re Mi}}$
2. φρύγιος $\overbrace{\text{Re mi fa Sol}} \quad \overbrace{\text{La si do Re}}$
3. λυδῖος $\overbrace{\text{Do re mi Fa}} \quad \overbrace{\text{Sol la si Do}}$

¹ Σ. Μ. Ἀριστοτέλ. Προβλ. ιθ' 17, 18, 31, 41. Ἔκδ. Didot. Paris. 1857.

Ὡς ἐν τῷ 1. συνεζεύχθησαν δύο δώρια τετράχορδα ἄνευ «σ υ ν α φ ῆ ς», οὕτω καὶ δι' ἐνὸς κοινοῦ τόνου συνεζεύχθησαν δύο τούτων καὶ τὴν ὑπαρξιν ἔλαβον, προστεθέντος αὐτοῖς ἄνω ἢ κάτω ἐνὸς ἔτι τόνου, (τοῦ προσλαμβανομένου) δύο νέοι τρόποι, οἱ ἐξῆς:

4. ὑποδῶριος (βραδύτερον αἰολικός) $\text{La Si do re Mi fa sol La}$

5. ὑπερδῶριος (βραδύτερον μιξολύδιος) $\text{Si do re Mi fa sol La Si}$

Ὡσαύτως ἐκ δύο συνεζευγμένων φρυγίων ἢ λυδίων τετραχόρδων ἀπετελέσθησαν νέαι ἀρμονίαι διὰ τῆς εἰς αὐτὰ προσθήκης ἐνὸς ἔτι βαρυτέρου τόνου αἱ ἐπόμεναι:

6. ὑποφρύγιος (βραδύτερον ἰωνικός) $\text{Sol La si do re mi fa Sol}$

7. ὑπολύδιος ἢ συντονολύδιος $\text{Fa Sol La si Do re mi Fa}$

Οἱ ἐπτά διάφοροι οὗτοι τρόποι ἦσαν ἅμα καὶ τὰ μόνα ἐπτά γνωρίσματα διατονικῆς ὀγδόης (διὰ πασῶν) κλίμακος, ἅτινα διεκρίνοντο ἀλλήλων διὰ τῆς θέσεως τοῦ ἡμιτονίου εἰς τὰ οὕτω πως συνεζευγμένα ἀρχαιότατα τετράχορδα. Οἱ ἐλλληνικοὶ τόνοι τοῦναντίον ἦσαν πάντες βαρύτεραι ἢ ὀξύτεραι μεταβάσεις (μεταβολαί) εἰς ἄλλον τόνον ἐνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ ὠρισμένου τρόπου (modns), ἢ τῆς παρ' ἡμῖν ἐν χρήσει νῦν κλίμακος τοῦ moll.

$\text{La Si do re Mi fa sol La}$

Ἐκαστος τρόπος περιελάμβανε δύο διὰ πασῶν, ὁ δ' Ἀριστόξενος ἀριθμεῖ τρισκαίδεκα τρόπους ἔχοντας ἐν τῷ διαστήματι μιᾶς διὰ πασῶν τὸν πρῶτον αὐτῶν τόνον. Διείχον ἄρα ἀλλήλων οἱ τόνοι κατὰ ἐν ἡμιτόνιον. Μετὰ τὸν Ἀριστόξενον προσετίθεντο εἰς τοὺς τρισκαίδεκα ἐκείνους τρόπους δύο ἔτι οὕτως, ὥστε αἱ πεντεκαίδεκα αὗται μεταβάσεις ἀπὸ τῶν βαρυτέρων ἀρχόμεναι ἠκολούθουν ἀλλή-

λαις ὡς ὑφιστάμεναι (ἡ βαρυτάτη τῶν κλιμάκων τούτων ληπτέα ὡς ἡ παρ' ἡμῶν La— $\overline{\text{la}}$) ὡς ἐξῆς·

1) ὑποδωριος: la minore 2) ὑποῖάστιος (ἀρχαιότερον βαρύτερος ὑποφρύγιος): \flat si minore. 3) ὑποφρύγιος: si minore 4) ὑποαιόλιος (ἀρχαιότερον βαθύτερος ὑπολύδιος): do minore 5) ὑπολύδιος: \sharp do minore 6) δωριος: re minore 7) ἰάστιος (ἀρχαιότερον βαρύτερος φρύγιος): \flat mi minore 8) φρύγιος: mi minore 9) αἰόλιος (ἀρχαιότερον βαρύτερος λύδιος): fa minore 10) λύδιος: \sharp fa minore 11) ὑπερδωριος ἡ μιξολύδιος: sol minore 12) ὑπεριάστιος (ἀρχαιότερον ὀξύτερος μιξολύδιος): \flat la minore 13) ὑπερφρύγιος ἡ λόκριος ἡ ὑπερμιξολύδιος: la minore 14) ὑπεραιόλιος: \flat si minore 15) ὑπερλύδιος: si minore.

Καὶ ἐνταῦθα τὰ μὲν ὀνόματα τῶν δωρίων, φρυγίων καὶ λυδίων τρόπων τὰ ἀρχαιότατά εἰσι, τὰ δὲ τῶν ἰαστίων καὶ αἰολίων τὰ μεταγενέστερα. Καὶ πάντες μὲν οὗτοι οἱ τόνοι (modi) διακρίνονται ἀλλήλων μόνον διὰ τοῦ ὑψους τῶν ἐαυτῶν τόνων, ἀλλ' οἱ τρόποι οἱ ἀλλήλων διακρινόμενοι διὰ τῆς θέσεως τῶν ἡμιτονίων αὐτῶν, πάντες ἐδύναντο νὰ ἐκτελεσθῶσιν ἐντὸς μιᾶς μόνης ὀγδόης (διὰ πασῶν) π. χ. la $\overline{\text{la}}$):

δωριος τρόπος:

δωριος τόνος: re mi fa sol la \flat . si do re mi fa sol la \flat . si do re

φρύγιος τρόπος:

φρύγιος τόνος: mi \sharp fa sol la si do re mi \sharp fa sol la si do re mi

λύδιος τρόπος:

λύδιος τόνος: \sharp fa \sharp sol la si \sharp do re mi \sharp fa \sharp sol la si \sharp do re mi \sharp fa

Οἱ συγγραφεῖς χρῶνται ὅτε μὲν τοῖς ἀρχαιοτέροις, ὅτε δὲ τοῖς νεωτέροις ὀνόμασι τῶν τρόπων καὶ τόνων

ἀριθμοῦντες τὴν θέσιν τῶν ἡμιτονίων, ὅτε μὲν κάτωθεν, ὅτε δὲ ἄνωθεν π. χ.

mi	fa	sol	la	si	do	re	mi	}	ὀνομάζεται ὅτε μὲν δώριος, ὅτε δὲ λύδιος.
do	^{1/2} si	la	sol	fa	^{1/2} mi	re	do		

sol	la	si	do	re	mi	fa	sol	}	ὅτε μὲν ὑποφρύγιος, ὅτε δὲ ὑπο- δώριος.
la	sol	fa	^{1/2} mi	re	do	^{1/2} si	la		

fa	sol	la	si	do	re	mi	fa	}	ὅτε μὲν ὑπολύδιος, ὅτε δὲ μιζολύδιος
si	la	sol	fa	^{1/2} mi	re	do	si		

re	mi	fa	sol	la	si	do	re	}	καλοῦνται πάντοτε φρύγον· διότι ἡ θέσις τῶν ἡμιτονίων καὶ πρὸς τὰ ἄνω καὶ πρὸς τὰ κάτω ἡ αὐτὴ ἐστίν.
re	do	^{1/2} si	la	sol	fa	^{1/2} mi	re		

Συχνάκις ἐναλλάσσονται αἱ ἔννοιαι: τ ρ ό π ο ι καὶ τ ό ν ο ι πρὸς ἀλλήλας, ὅπερ σαφῶς διαπιστοῖ καὶ ἐξηγεῖ τὸ ἀδέβαιον καὶ ἀμφίβολον ἐν τῇ διδασκαλίᾳ αὐτῶν.

Εἰς ἕκαστον τῶν μνημονευθέντων τ ρ ό π ω ν (ἢ modi), συχνάκις καὶ τ ό ν ω ν καλουμένων καὶ ν ό μ ω ν ἢ ἀ ρ μ ο ν ι ῶ ν, ἀπεδίδετο ἴδιον γνῶρισμα, δι' οὗ ὅμως ἐδηλοῦτο ὁ χαρακτήρ μάλιστα οὐ μόνον τῶν ἀρχαιοτάτων ἐκείνων με λ ω δ ι ῶ ν, κυμαινομένων ἐν ταῖς μνημονευθεῖσαις σειραῖς τόνων, ἀλλὰ καὶ τῶν ῥυθμῶν αὐτῶν. Ἐπὶ παραδείγματι ἡ μὲν δώριος ἀρμονία σεμνὴ ἦν καὶ μεγαλοπρεπής, ἡ δὲ λύδιος λεία καὶ τερπνὴ, ἡ δὲ φρύγιος βακχικὴ καὶ διεγερτικὴ, ἡ δὲ αἰολὶς ἀπλὴ καὶ χαρίεσσα καὶ γλυκεῖα, ἡ δὲ παλαιὰ ἰαστὶ ἀρμονία σκληρὰ καὶ αὐστηρά. Ἄλλ' ὅμως οἱ συγγραφεῖς διαφωνοῦσι καὶ ἐν τούτῳ ἔνεκα τῶν μνημονευθέντων λόγων. Ἦδη Ἡρακλείδης ὁ Ποντικὸς μαθητὴς τοῦ Ἀριστοτέλους γενόμενος μεμψιμοιροῖ, ὅτι ἐν τοῖς ἐφ' ἑαυτοῦ χρόνοις ἡ τῶν ἠθῶν διαφθορά, ἥτις πάντα ἀνέτρεψε, συναπώλεσε καὶ συνδιέφθειρε καὶ τὰ γνήσια καὶ ἀρχαιότατα τῶν ἀρμονιῶν χαρακτηριστικά. Οἱ Ἕλληνες ἐγίνωσκον ἅμα τὴν μετάθεσιν (μ ε τ α β ο λ ή ν) ἕκ τινος ἀρμονίας εἰς ἑτέραν καὶ ἕκ τινος μουσικοῦ γένους ἢ

δυθμοῦ εἰς ἕτερον. Ὁ Πλούταρχος λόγον ποιεῖται περὶ ἄσματος, ὅπερ ἀρχόμενον ἀπὸ ὑποδωρίου ἀρμονίας μετεβάλλετο εἰς ὑποφρύγιον καὶ φρύγιον καὶ ἐτελεύτα εἰς μιζολύδιον καὶ δώριον.¹

Τὰ λοιπὰ κεφάλαια τῆς θεωρίας τῆς τῶν Ἑλλήνων μουσικῆς, καθόσον διασαφηνίζονται ὑπὸ τε τοῦ Ἀριστοξένου καὶ τῶν ὑστέρων συγγραφέων, συγκεφαλαιοῦνται ὡς ἑξῆς. Ἡ μεταξὺ μὲν δύο τόνων διαφορὰ κατὰ ὀξύτητα ἢ βαρύτητα ἐκαλεῖτο **δ ἄ σ τ η μ α**.² τὰ δὲ διαστήματα πάλιν διηροῦντο εἰς ἐλάσσονα καὶ μείζονα.

Ἐλάσσονα διαστήματα.

- 1 ΔΙΕΣΙΣ ΕΝΑΡΜΟΝΙΟΣ.
- 2 ΔΙΕΣΙΣ ΧΡΩΜΑΤΙΚΗ.
- 3 ΗΜΙΤΟΝΙΟΝ.
- 4 ΤΟΝΟΣ,
- 5 ΤΡΙΗΜΙΤΟΝΙΟΝ (=μικρὰ τρίτη).
- 6 ΔΙΤΟΝΟΣ (=μεγάλῃ τρίτη).

Μείζονα διαστήματα.

- 7 ΔΙΑ ΤΕΣΣΑΡΩΝ (=μικρὰ τετάρτη).
- 8 ΤΡΙΤΟΝΟΣ (=μεγάλῃ τετάρτη ἢ μικρὰ πέμπτη).
- 9 ΔΙΑ ΠΕΝΤΕ (=μεγάλῃ πέμπτη).
- 10 ΤΕΤΡΑΤΟΝΟΣ (=ὑπέρμετρος πέμπτη ἢ μικρὰ ἑκτη).
- 11 ΕΞΑΧΟΡΔΟΝ (=μεγάλῃ ἑκτη).
- 12 ΠΕΝΤΑΤΟΝΟΣ (=μικρὰ ἑβδόμη).
- 13 ΕΠΤΑΧΟΡΔΟΝ (=μεγάλῃ ἑβδόμη).
- 14 ΔΙΑ ΠΑΣΩΝ (=ὀγδόη).

¹ Σ. Μ. Πλουτ. περὶ μουσ. XXXIII. Πρβλ. Εὐκλδ. Εἰσαγ. ἀρμον. σελ. 20. ἔκδ. Meibom.

² Σ. Μ. Πρβλ. Πορφύρ. pag. 298. «Ὅθεν καὶ Ἀριστόξενος ὠρίσατο τὸ μεταξὺ δύο φθόγγων ἀνομοίων τῇ τάσει λέγων εἶνε **δ ἄ σ τ η μ α**». Πρβλ. I. Papastamatopoulos Studien z. alt. Gaich. Musik S. 9.

Οὐδεμίαν ἄρα οἱ Ἕλληνες ἐποιοῦντο διαφορὰν μεταξὺ ὑπερμέτρου δευτέρας καὶ μικρᾶς τρίτης, ἢ μεταξὺ ὑπερμέτρου πέμπτης καὶ μικρᾶς ἑκτης κ. κ. ἐξῆς· διότι διὰ πάντα τὰ ὁμοίως ἡχοῦντα τεχνικὰ ἢ φυσικὰ διαστήματα τοιούτου εἶδους **Ξν** μόνον εἶχον πάντοτε ὄνομα.

Σύμφωνα διαστήματα.

Τὰ σύμφωνα διαστήματα ἦσαν τοιαῦτα ὥστε, εἰ ὁμοφῶως ἦχουν, πρὸς ἓνα καὶ μόνον ἅμα τόνον, φαίνεται, συν-εμίγνυντο· ἦσαν δὲ 1) ἡ τετάρτη (διὰ τεσσάρων), 2) ἡ πέμπτη (διὰ πέντε)· 3) ἡ ὀγδόη (διὰ πασῶν)· 4) ἡ ἑνδεκάτη, ἡ ὀγδόη μετὰ τῆς τετάρτης (διὰ πασῶν σὺν διὰ τεσσάρων)· 5) ἡ δωδεκάτη, ἡ ὀγδόη μετὰ τῆς πέμπτης (διὰ πασῶν σὺν διὰ πέντε), 6) ἡ διπλῇ ὀγδόη (δις διὰ πασῶν).

Διάφωνα διαστήματα.

Διάφωνα διαστήματα ἦσαν τοιαῦτα, ὥστε, εἰ ὁμόφωνα ἦσαν, οὐδαμῶς συνεμίγνυντο, ἀλλ' ἐχωρίζοντο, φαίνεται· ἦσαν δὲ πάντα τὰ ἄλλα μὴ μνημονευθέντα ἐνταῦθα διαστήματα, αἱ τρίται ἄρα καὶ αἱ ἑκται. Τὸ ἐν συνηχήσει ἥσμα ἐκαλεῖτο ὁμοφωνία, τὸ δ' ἐν ὀγδόαις (διὰ πασῶν) ἀντιφωνία, τὸ δὲ συνηχεῖν διὰ τεσσάρων ἢ διὰ πέντε ἐκαλεῖτο συχνάκις παρὰ φωνία.

Διὰ μὲν τῆς μετρικῆς τοῦ ποιητοῦ ἐμετροῦντο αἱ συλλαβαὶ ἢ κατὰ βραχεὰ (—), ὅτε προὔκειτο περὶ ἀπλῆς χρόνου διαρκείας, ἢ κατὰ μακρὰ (—), ὅτε προὔκειτο περὶ διπλῆς χρόνου διαρκείας, διὰ δὲ τῆς ῥυθμικῆς τοῦ μουσικοῦ τούναντίον ἐρρυθμίζετο μὲν καὶ διετάττετο τὸ μέτρον τῶν ὑπὸ τῶν τόνων συνοδευομένων λέξεων πρὸς εὐγνώστως καὶ σαφῶς καθωρισμένας ἐλάσσονας ἢ μείζονας περιόδους, χοῆσις δ' ἰδίως τῆς ῥυθμικῆς ἐγίνετο ἅμα μὲν ἐν τοῖς τόνοις (δηλουμένοις ἐν τῷ χορῷ τῆς τραγῳδίας ὑπὸ τοῦ κορυφαίου), ἐν τῇ ἀρσει δηλ. καὶ θέσει τοῦ

τόνου, ἅμα δὲ ἐν ταῖς τοῦ μαῖς, αἵτινες γινόμεναι ἐν μέσῳ ἢ ἐν τέλει τῶν στίχων, διήρουν καὶ ἐχώριζον τὰς ῥυθμικὰς περιόδους ἀπ' ἀλλήλων. Ἡ ἐλαχίστη διάρκεια χρόνου ἐκαλεῖτο **μόρα**¹ ὁ δ' ὑπὸ τοῦ Fr. Bellermann ἐκδοθεὶς **Ἀνώνυμος**² τὰ ἐπόμενα δίδωσι γνωρίσματα ὡς πρὸς τὴν νῦν ὀνικὴν διάρκεια τῶν τόνων. Ἡ μονόχρονος δύναμις εἶνε ἄνευ σημείου³ (κατὰ τὸν Gaforio Pract. Mus. lib. 2. cap. 2 ἡ μονόχρονος δύναμις ἔχει τὸ σημεῖον —)· καὶ τὸ μὲν σημεῖον — δείκνυσι δίχρονον δύναμιν⁴ (κατὰ Gaforio)· τὸ δὲ τρίχρονον (τρίσημος χρόνος) τὸ δὲ τετράχρονον· τὸ δὲ πεντάχρονον δύναμιν. Τὸ σημεῖον τιθέμενον μὲν ὑπὸ τὰ προμνημονευθέντα σημεῖα σημαίνει παύσιν (ἥχου) τοῦ ἀντιστοιχοῦντος χρόνου· μόνον δὲ ὃν ὑπελαμβάνετο ὡς μονόχρονον παύσεως σημεῖον. Ἡ ἄρσις ἐδηλοῦτο διὰ στιγμῆς προστιθεμένης εἰς τὰ σημεῖα ἐκεῖνα. Ἐκ δύο μὲν ἢ πλειόνων συλλαβῶν ἀπετελοῦντο πόδες, ἐκ δὲ τούτων στίχοι, ἐκ δὲ τῶν στίχων συμπλέγματα (στροφαί). Οἱ πόδες ἦσαν ἢ δισύλλαβοι ὡς ὁ ἱαμβος — —, ὁ τροχαῖος — — καὶ ὁ σπονδεῖος — — ἢ τρισύλλαβοι ὡς ὁ βακχεῖος — — —, ὁ κρητικὸς — — —, ὁ ἀνάπαιστος — — — καὶ ὁ δάκτυλος — — —, ἢ τετρασύλλαβοι ὡς ὁ χορίαμβος — — — —, ὁ ἀπὸ μείζονος — — — — καὶ ἀπ' ἐλάσσονος ἰωνικὸς — — — — καὶ ἄλλοι. Οἱ πόδες οὗτοι διηροῦντο εἰς δακτυλικοὺς μὲν, εἰ ἄρσις καὶ θέσις ισόχρονοι ἦσαν, ὡς — — — ἢ — — — — εἰς ἱαμβικοὺς δέ, εἰ ἄρσις καὶ θέσις ἐσχετίζοντο ὡς 2 πρὸς 1, ὡς — — —, ἢ — — — — εἰς παιονικοὺς δέ, εἰ ἐσχετίζοντο ὡς 3 πρὸς 2, ὡς — — — —, ἢ — — — —. Ἀλλ' ὅμως ἢ τε ἄρσις καὶ θέσις ἐδύναντο οὐ

¹ Σ. Μ. Μόρα = μ ο ῖ ρ α (μ ε ῖ ρ ο μ α ι) Πρόβλ. H. Mendel u. A. Reissmann Musikal. konwers. Lexicon Bd. VII ἐν λέξει mora καὶ metrum καὶ τὸ ὅμοιον τοῦ E. Breslaur. Ὁ Ἀνώνυμος ὅμως καλεῖ τὴν ἐλαχίστην χρόνου διάρκεια «κενὸν β α χ ὺ ν» χρόνον.

² Berlin 1841 bei Förstner.

³ Σ. Μ. Κατὰ Ἀνώνυμ. «ἀσημος χρόνος».

⁴ Σ. Μ. «Δίσημος χρόνος» κατὰ Ἀνώνυμον.

μόνον ὑπὸ μιᾶς συλλαβῆς ἢ ἐνὸς τόνου νὰ συμπληρωθῇ, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ δύο μέχρις ὀκτὼ συλλαβῶν ἢ τόνων, ἐχόντων σχετικῶς μικροτέραν χρόνου διάρκειαν. Περίοδοι καθ' ὠρισμένην τάξιν καὶ κανόνας ἐπαναλαμβανόμεναι καὶ μετρικῶς καὶ ῥυθμικῶς κατεσκευασμέναι, αἷς ξένη μὲν ἴσως ἦν ἡ ἀναλογία τοῦ νῦν παρ' ἡμῖν ἐν χρήσει χρόνου, δι' ἧς ὅμως διὰ τοῦτο μάλιστα μείζων ἐλευθερία πρὸς κατασκευὴν γοργοτέρων καὶ ποικιλωτέρων τύπων ὑπῆρχεν, οὐδαμῶς δ' ἐμειονέκτουν ἐν χάριτι καὶ εὐρυθμίᾳ, ἀπετέλουν οὐ μόνον ἁρμονίαν ἀπλῶν στίχων, ἀλλὰ καὶ συμπλεγμάτων τούτων (στροφῶν). Οἱ ῥυθμικοὶ καὶ μετρικοὶ τύποι ἐκαλοῦντο ὅτε μὲν ἀπὸ τῶν εὐρετῶν, ὅτε δὲ ἀπὸ τῶν τόπων, ἐν οἷς τὴν ὑπαρξιν ἢ διάπλασιν αὐτῶν ἔλαβον. Ἐπὶ παραδείγματι ἡ παράταξις τῶν ἐξῆς ποδῶν

— — — — — | — — — — —

ἐκαλεῖτο στίχος ἀλκαϊκός· τὸ δὲ ἐπόμενον σύμπλεγμα ποδῶν (στροφή)

— — — — — | — — — — —
 — — — — — | — — — — —
 — — — — — | — — — — —
 — — — — —

ἀπετέλει τὸν τύπον τῆς σαπφικῆς ᾠδῆς. Ὁ Ἀπουλῆιος χαρακτηρίζει τοὺς ὅλως ἀλλήλων διαφέροντας μετρικοὺς τύπους ὡς ἐξῆς· τὸ μὲν λύδιον μέτρον ἰδιάζει εἰς ἐλεγείας μάλιστα καὶ θρηνῶδη ᾄσματα, τὸ δὲ δώριον εἰς πολεμικά, τὸ δὲ φρύγιον εἰς θρησκευτικὰς πανηγύρεις.

Ἄρμονίαν οἱ Ἕλληνες λέγοντες ἐνόουν τὴν σύμμετρον σχέσιν τῶν διαφόρων μερῶν ᾄσματός τινος, τὴν ὀρθὴν καὶ εὐτακτον ἀκολουθίαν τῶν τόνων, τὴν διάταξιν αὐτῶν κατὰ μουσικὸν γένος καὶ νόμον καὶ ῥυθμόν, ἔτι δὲ πολλάκις καὶ ἅπαν τὸ τῆς μουσικῆς σύστημα. Ὁ Λουκιανὸς ἐπὶ παραδείγματι λέγει, ὅτι ἐκάστη ἁρμονία πρέπει νὰ

¹ Σ. Μ. Περί ἁρμονίας (πολυφωνίας) ἴδε τὴν 1 Σημ. ἐν σελ. 32.

διαφυλάττη τὸν ἴδιον χαρακτῆρα, ἡ φρύγιος τὸ ἔνθεον, ἡ λυδία τὸ βακχικόν, ἡ δωρὶος τὸ σεμνόν, ἡ ἰωνικὴ τὸ γλαφυρόν.¹ Καὶ μελωδία μὲν ἦν τὸ ἄσμα τῶν λέξεων κατὰ τόνους ὠρισμένου ὕψους, μελοποιία² δὲ ἡ τέχνη τοῦ διαπλάττειν τοιαύτας πρὸς ὥδην ἐπιτηδεΐας σειρὰς τόνων. Πᾶσα μελωδία ἔπρεπε νὰ συντίθηται ἐν ὠρισμένῳ τινὶ μουσικῷ γένει καὶ ὠρισμένην ἁρμονίαν· κατὰ δὲ τὸν Ἀριστόξενον οὐχὶ πλέον τῶν δύο διέσεων ἢ δύο ἡμιτονίων πρέπει νὰ ἀκολουθῶσιν ἀμέσως ἀλλήλαις, τὸ πολὺν δὲ δύο ἢ τρεῖς πλήρεις τόνοι· διότι ἄλλως ἐκμελεῖς σ υ ν ἱ σ τ α ν τ α ι καὶ ἀ σ ὺ μ φ ω ν ο ι ἀλληλουχίαι τόνων.³ Παρὰ δὲ τῷ Εὐκλείδῃ εὑρηνται αἱ τονιαῖαι ἀλληλουχίαι διηρημέναι κατὰ βαθμίδας (βαθμυδὸν) καὶ πηδημάτα (σκιρτηδὸν) καὶ ἐν τῇ συζεύξει ἀμφοτέρων τῶν εἰδῶν προσέτι δὲ κατὰ τοὺς ἀνιόντας καὶ κατιόντας τονιαίους πόδας (κλίμακας) καὶ ἐν τῇ ἐναλλαγῇ ἀμφοτέρων τούτων. Λόγον ἐν τέλει ποιεῖται καὶ περὶ διαρκείας (τ ο ν ῆ ς) καὶ πολλακίς ἐπαναλήψεως τόνου τινός. Ἐπειδὴ δὲ ἅπαν τῆς μουσικῆς τὸ σύστημα ἐστήριζον οἱ Ἕλληνες ἐπὶ τετραχόρδων, ἐν χρήσει πρὸς ἄσκησιν εἰς τὸ ἄδειν εἶχον καὶ τέσσαρας μόνον διαφόρους συλλαβάς. Αἱ συλλαβαὶ δ' αὐταὶ ἀντίστοιχοι ἦσαν πρὸς τὰς ἰταλικὰς *mi, fa, sol, la* τοῦ Guido ἐξ Arezzo, ὅστις ἐν τῷ ἰδίῳ συστήματι, ἐπὶ ἑξαχόρδου ἐδραζομένῳ, ἐξ τούτων ἐχρῆτο. Οἱ Ἕλληνες ἦδον ἕκαστον πρῶτον τόνον τετραχόρδου διὰ τῆς συλλαβῆς *τ α*, ἢ εἶποντο αἱ συλλαβαὶ *τ η, τ ω*, καὶ *τ ε*. Εἰ δὲ ὁ τέταρτος

¹ Σ. Μ. Λουκ. Ἀρμονίδης. 4.

² Περί μελοποιίας ἴδε Papastamatopulos Studien alt. gr. M. s 46.

³ Σ. Μ. Προβλ. Ἀριστοξ. ἁρμον. στοιχ. III. σελ. 65 ἐκδ. Meibom. «Ἐν τῷ αὐτῷ δὲ γένει τούτῳ δύο ἡμιτονιαῖα ἐξῆς οὐ τεθῆσεται..... ἐκ μελῆς ἔσται τοῦ ἡμιτονιαίου ἡ θέσις ὥστε δῆλον, ὅτι ἐν διατόνῳ δύο ἡμιτονιαῖα οὐ τεθῆσεται ἐξῆς. Ἐπιθι καὶ Ἀριστείδ. Κοῖντ. Περί μουσ. σελ. 19.— Τί δ' ἔστιν ἀμελωδὴν τὸν ὀρίζει ὁ Ἀριστόξενος ἐν I. σελ. 25. Προβλ. καὶ σελ. 28.— Περί δὲ ἀσὺμφωνῶν ἴδε αὐτόθι σελ. 54.

⁴ Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες εἶχον ἐκλέξει πρὸς τὸν ὑποδωδεκάηχο-

τόνος ἀπετέλει ἅμα καὶ τὴν ἀρχὴν ἐπομένου τινὸς τετρα-
χόρδου μετὰ τοῦ προηγουμένου συνδεδεμένου, ἐλάμβανεν
αὐτῆς οὗτος τὴν πρώτην συλλαβὴν τ α.

Μουσικὰ σημεῖα ἐν χρήσει ἀπὸ Πυθαγόρου καὶ
ἐντεῦθεν οἱ Ἕλληνες εἶχον τὰ γράμματα τοῦ ἀλφαβήτου
τεθειμένα ὑπὲρ τὰς πρὸς τὸ ᾄδειν συλλαβάς. Ἐπειδὴ δὲ
ταῦτα οὐδαμῶς ἐπῆρκουν μετὰ τὴν ἐξεύρεσιν τῶν διαφό-
ρων μουσικῶν γενῶν καὶ τρόπων, ἐτίθεντο εἰς τὰ πλάγια, ἢ
ἀντεστρέφοντο, ἢ ἐκόπτοντο· προσέτι δὲ διὰ τε τὴν φωνητι-
κὴν καὶ ὀργανικὴν μουσικὴν τοσαῦτα ἐξευρέθησαν ποικίλα
μουσικὰ σημεῖα, ὥστε ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν ἐξίκετο μέχρι 1620.
Ὅμοια μουσικὰ σημεῖα εἶχον μόνον οἱ ἀκίνητοι¹ ἐκά-
στης ἀρμονίας τόνοι ἐν τοῖς τρισὶ τῆς μουσικῆς γένεσι
(τῷ ἑναρμονίῳ, χρωματικῷ καὶ διατόνῳ). Εὐρίσκομεν δ' αὐτὰ
πάντα σεσημειωμένα καὶ ἠρμηνευμένα παρὰ τῷ Ἀλυπίῳ,
περὶ οὗ ἐν τοῖς ἐξῆς γενήσεται λόγος. Τῆς δυσκολίας καὶ
ἀτελείας τῆς μουσικῆς ταύτης γραφῆς ἀποτρεπόμενοι οἱ
ποιηταί, οἵτινες, ὡς προείπομεν, αὐτοὶ διέτασσον καὶ ἐρ-
ρύθμιζον τὰς μελωδίας πρὸς τὰ ποιήματα, προὔτιμων ὡς
ἐπὶ τὸ πολὺ νὰ διδάσκωσι τὰς μελωδίας πρακτικῶς προά-
δοντες, ἢ δι' ὀργάνου τινὸς ἀσχοῦντες, καὶ κοινότερα νὰ
καθιστῶσι διὰ τῆς διαδόσεως αὐτῶν. Ἐκ πασῶν δὲ τῶν
τοσοῦτον ἐπαινουμένων ἀρμονιῶν τῶν Ἑλλήνων οὐδεμία
ἔνεκα τῆς ἀτελείας τῶν μουσικῶν σημείων περιεσώθη μέ-
χρις ἡμῶν γνησίως καὶ ἀναμφισβητήτως παρασεσημα-
σμένη. Τὰ δὴ μὴ δὴ ἄσματα τῶν νεωτέρων
Ἑλλήνων, ὧν ἀπὸ στόματος εἰς στόμα μεταδιδομένων
καταχωρίζω τινά, (εἰλημμένα ἐκ τῶν ἀρίστων παλαιότερων

πὸν πάντως τέσσαρας διαφόρως ἡχοῦσας συλλαβάς ἢ φθόγ-
γους· διὸ καὶ προὔφερον πιθανῶς τὴν συλλαβὴν τ η ὡς τι ὁμοίως
πρὸς τοὺς νεωτέρους Ἕλληνας. — Σ. Μ. Ἡ σημείωσις αὕτη τοῦ συγ-
γραφέως ἔστω ὡς διαμαρτυρία πρὸς τὴν κατ' Ἐρασμὸν προφορὰν τῆς
ἐλληνικῆς γλώσσης.

¹ Σ. Μ. «Ἐστῶτες φθόγγοι» παρὰ τοῖς παλαιοῖς. Πρὸβλ. G.
Papastamatop. Studien e. c. t. σελ. 39.

καὶ νεωτέρων πηγῶν), ἐν τῷ παραρτήματι τῆς διατριβῆς ταύτης, θέλουσιν ἡμῖν δώσει σαφῆ τινα ἔννοιαν αὐτὰ μᾶλλον περὶ τοῦ χαρακτῆρος τῶν μελωδιῶν τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων ἢ τὰ ἥδη προμνημονευθέντα μελωδιῶν δείγματα, ἅτινα ἐγένοντο ἐν οἷς χρόνοις ἡ ἀκμὴ τῆς μουσικῆς καὶ ἄλλως ἀπὸ μακροῦ εἶχεν ἐκλείψει.

Ὁ ἀστὴρ τῆς Ἑλλάδος δύσας ἐπέτειλεν ἐν Αἰγύπτῳ. Ἦδη ἐπὶ Ψαμπτίχου (660 π. Χ.), ἐνθέρμως οἱ Ἕλληνες δεκτοὶ γενόμενοι, αὐτοὶ μὲν ἐδίδαξαν τοὺς παῖδας τῶν Αἰγυπτίων τὴν τε γλῶσσαν καὶ τὰς ἰδίας γνώμας, ἐκεῖνοι δὲ ἐμύησαν αὐτοὺς τὰ ἴδια μυστήρια τῆς ἥδη παρακμαζούσης λατρείας αὐτῶν. Ἐν Αἰγύπτῳ λοιπόν, ἐν ᾗ Ἀλέξανδρος ὁ μέγας τῷ 332 τὴν Ἀλεξάνδρειαν ἰδρύσας ὥρισεν εἰς πρωτεύουσαν τοῦ ἰδίου βασιλείου καὶ τῆς παγκοσμίου ἐμπορίας, θαυμασίως εὐδοκίμησε ῥιψθεις ὁ σπόρος ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ εἰς τὴν σποδὸν αἰγυπτιακῆς σοφίας. Παρακμάσεως τῆς τῶν Ἀθηναίων πόλεως, πατρίδα ἔσχον αἱ τέχναι καὶ ἐπιστῆμαι τὴν Ἀλεξάνδρειαν. Οἱ δὲ Πτολεμαῖοι, οἵτινες τελευτήσαντος Ἀλεξάνδρου τοῦ μεγάλου τῷ 323 π. Χ. διάδοχοι αὐτοῦ ἐν τῇ ἐν Αἰγύπτῳ βασιλείᾳ ἐγένοντο, προήγαγον τοὺς σκοποὺς τοῦ ἰδρυτοῦ τῆς πρωτεύουσας ταύτης πόλεως, συλλέξαντες ἅπαντα τὸν θησαυρὸν τῆς τε ἑλληνικῆς καὶ ἐβραϊκῆς καὶ Ἰνδικῆς καὶ τῆς ὕστερον ἐν ἀκμῇ γενομένης ῥωμαϊκῆς φιλολογίας ἐν πολυτιμωτάτῃ βιβλιοθήκῃ, περιεχοῦσῃ 100,000¹ τόμους. Ἐν δὲ τῷ μεγαλοπρεπεῖ Μουσείῳ συνοικοῦντες καὶ συσσιτούμενοι ἄνδρες σοφοὶ καὶ πεπαιδευμένοι συνειργάζοντο ἀσχολούμενοι περὶ τὴν γραμματικὴν καὶ ῥητορικὴν, διαλεκτικὴν καὶ ἀριθμητικὴν, γεωμετρίαν καὶ ἀστρονομίαν καὶ τὴν μουσικὴν.² Ἐπὶ Πτολε-

¹ Σ. Μ. Ἡ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ βιβλιοθήκη εἶχε κατὰ τὰς τῶν παλαιῶν μαρτυρίας 400—700 χιλ. τόμων. Πρὸς. Rietschl. Die alexandrin. Bibliotheken Breslau 1838. S. 3 u. s. W.—Parthey Das alexan. Museum, Berlin 1838 S. 77.

² Σ. Μ. Ὁ συγγραφεὺς καλεῖ πάσας ἐμφασιμένως ἐλευθερίας τέχνας «die sieben freien Künste». Τοῦτω δ' ἀκολουθεῖ παραδόξως καὶ ὁ κ. Μάλτος.

μαίου τοῦ Σωτῆρος († 284 π. Χ.) ἀκμάσας **Εὐκλείδης** ὁ μαθηματικός, ἴδρυσεν σχολὴν τῆς μαθηματικῆς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ καὶ πολλὰ συνέταξε συγγράμματα, ἐξ ὧν ὑπὸ τὸ ὄνομα αὐτοῦ φέρονται δύο μουσικὰ ἔργα «εἰσαγωγὴ ἀρμονικὴ» καὶ «κατατομὴ κανόνος» (μαθηματικὴ μουσική). Καὶ ὁ προμνημονευθεὶς δ' Ἀλύπιος ἐν ἐκείνῃ τῇ πόλει τὰς διατριβὰς ποιούμενος συνέγραψεν «εἰσαγωγὴν (εἰς τὴν) μουσικὴν», ἥς ἀπόσπασμα σφύζεται ἔτι περιέχον πλῆθρες σύστημα τῶν μουσικῶν σημείων ἐν πᾶσι τοῖς ἑλληνικοῖς τρόποις καὶ γένεσι τῆς μουσικῆς. Ἐσχατος σπουδαῖος ἀρμονικός συγγραφεὺς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ διαβιώσας, ὃς καὶ ὡς ἀστρονόμος μάλιστα καὶ γεωγράφος καὶ μαθηματικός ἐκλείσθη, εἶνε ὁ **Κλαύδιος Πτολεμαῖος** (τὸν β' μ. Χ. αἰῶνα), ὅστις ἐν τῷ συγγράμματι «ἀρμονικὴ μουσικὴ» νὰ συνδέσῃ ἐσπούδασεν τὰς ἀντιτιθεμένους γνώμας τοῦ Πυθαγόρου καὶ Ἀριστοξένου, δεξάμενος ὡς κοινὰ κριτήρια τῆς μουσικῆς τὴν τε ἀκοὴν καὶ τὸν νοῦν. Ἀνάγων δὲ τὰ 15 γένη τῆς τῶν Ἑλλήνων μουσικῆς εἰς τοὺς ἐν τοῖς ἔμπροσθεν μνημονευθέντας ἑπτὰ τρόπους (δωρίον, φρύγιον, λύδιον, ὑποδωρίον, ὑπερδωρίον, ὑποφρύγιον καὶ ὑπολύδιον), δηλοῖ, ὅτι ὁ **Δίδυμος** πρῶτος ἐξεῦρε τὴν ὀρθὴν σχέσιν τοῦ διτόνου (μεγάλης τρίτης) 5 : 4 καὶ τοῦ τριημιτόνου (μικρᾶς τρίτης) 6 : 5. Καὶ ὅμως ἀμφότεροι οἱ συγγραφεῖς οὗτοι ἀρνοῦνται, ὅτι τὰ διαστήματα ταῦτα συμφωνοῦσιν.

Ἔργα τοῦ α' μετὰ Χ. αἰῶνος περιεσώθησαν ἱστορικὴ τις ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ συγγραφὴ τοῦ Πλουτάρχου «περὶ μουσικῆς» καὶ περιληπτικόν τι σύγγραμμα θεωρητικὸν ἐν τρισὶ βιβλίοις **Ἀριστείδου Κοῦντιλιανοῦ**, ὅπερ ἐν τῷ β' βιβλίῳ περιέχει ἀξιόλογον περὶ ῥυθμοῦ πραγματείαν. Ἀπλὸν δ' ἐντεῦθεν, ὅτι τὸ μέρος τοῦτο μάλιστα τῆς μουσικῆς παρ' Ἑλλήσιν ἐκαλλιεργήθη, καὶ ἐν τούτῳ ἰδίως τὴν κυρίαν δύναμιν καὶ μεγίστην τῆς μουσικῆς σπουδὴν ἐποίησαντο οἱ Ἕλληνας. Ἀξιομνημόνευτο τοῦ β' μ. Χ. αἰῶνος συγγραφαὶ εἰσι πλὴν τῶν προμνημονευθεῖσων τοῦ Πτολεμαίου καὶ Ἀλυπίου καὶ «ἐγχειρίδιον ἀρμονικῆς» **Νικομά-**

χοῦ τοῦ πυθαγορείου, «ἀρμονικὴ εἰσαγωγή» τοῦ **Γαυδεντίου** καὶ «εἰσαγωγή τέχνης μουσικῆς» **Βακχείου** τοῦ γέροντος, ὅστις ἦν μὲν ὁπαδὸς τῆς διδασκαλίας τοῦ Ἀριστοξένου, ἀπεδέχετο ὅμως, ὡς ὁ Πτολεμαῖος, ἑπτὰ μόνον διαφόρους ὡς πρὸς τὰ ἡμιτόνια τρόπους ἀντὶ τῶν πρότερον 15 ὁμοιομόρφων. Ἐν τοῖς συγγράμμασι τῶν ἀπὸ τοῦ Πλουτάρχου καὶ ἐντεῦθεν ἀκμασάντων συγγραφέων εὗρηνται ἤδη ὑποδηλώσεις τινές, ἐξ ὧν ἀποδείκνυται, ὅτι ἐπὶ τῶν χρόνων αὐτῶν αἱ μὲν τέταρται, πέμπται καὶ διὰ πασῶν (octave) ἐν χρήσει ἦσαν καὶ ὡς συμφωνίαι, οἱ δὲ τόνοι αὐτῶν ὁμοχρόως ἥδοντο ἢ ὀργανικῶς ἐξετελοῦντο· ὁ Γαυδέντιος μάλιστα λόγον ποιεῖται περὶ τινος μεταξὺ συμφωνίας καὶ διαφωνίας ὑπαρχούσης παραφωνίας, ἐν ᾗ ὅμως οἱ συνηχοῦντες ἢ συμφθεγγόμενοι τόνοι φαίνονται συμφωνοῦντες, ὡς π. χ. τὸ τρίτονον (τὸ μεταξὺ τετάρτης καὶ πέμπτης διάστημα) fa — si καὶ τὸ δίτονον (ἡ μεγάλη τρίτη) sol — si. Ἀλλ' ὅμως ἐν οὐδενὶ τῶν προμνημονευθέντων ἔργων εὑρεται ὁδηγία κατὰ τίνας καθόλου περιπτώσεις συνηχήσεων χρῆσις δύναται νὰ γένηται· πολὺν δὲ μάλλον φαίνεται, ὅτι χρῆσις αὐτῶν ἐγένετο ὡς διπλασιασμῶν μελωδίας ἐν δεδομέναις συμφωνίαις, οὐχὶ ὅμως ὡς ὀργανικῶν μελῶν ἀρμονικῆς ἀκολουθίας, ὥσπερ ἡμεῖς νοοῦμεν. **Αἰλιανὸς** ὁ πλατωνικὸς φιλόσοφος, ἀκμάσας τὸν γ'. μ. Χ. αἰῶνα, κυροῖ τὴν θεωρίαν ταύτην, λέγων, ὅτι συμφωνία εἶνε ἡ ἔνωσις δύο καὶ πλειόνων ὀξύτητι ἢ βαρύτητι διαφόρων (ἀνομοίων) φωνῶν καὶ ἡ ἐν ἴσῃ κινήσει προαγωγή τοῦτων.

Ἐν παρακμῇ γενομένης τῆς δυνάμεως τῆς ἐλευθερίου τέχνης τῆς μουσικῆς ἀντὶ μὲν ἐπινοίας καὶ εὐφυίας παρεισῆλθεν ἡ κριτικὴ, ἀντὶ δὲ δημιουργῶν καὶ προβιβαστῶν τῆς τέχνης ἀνέστησαν πεπαιδευμένοι θεωρητικοὶ καὶ συλλογεῖς καὶ ἐρμηνευταί. Ἀπὸ τοῦ 146 π. Χ. ὅτε τῆς τύχης τῆς Μακεδονίας μετασχοῦσα καὶ ἡ Ἑλλάς ῥωμαϊκῇ ἐγένετο ἐπαρχία, οὐ μόνον πάντα τὰ καλλιτεχνικὰ ἔργα εἰς Ῥώμην μετνήχθησαν, μητρόπολιν τότε οὔσαν σύμπαντος

τοῦ καλλιτεχνικοῦ κόσμου, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ οἱ καλλιτέχναι ἐκεῖσε μετενάστευσαν. Ἀλλ' ὅμως ἡ μουσικὴ οὐδ' ἐπὶ τοῦ χρυσοῦ αἰῶνος τῆς ῥωμαϊκῆς φιλολογίας (περὶ τοὺς χρόνους τῆς τοῦ Χριστοῦ γεννήσεως) νέαν ἐπίδοσιν ἐδύνατο νὰ λάβῃ· διότι ἡ τῶν Ῥωμαίων μουσικὴ οὐδεμίαν ἔχουσα ἀρχέγονον πηγὴν εἰσῆχθη παρ' αὐτοῖς ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ὡς τέχνη, ἥτις ἀπὸ μακροῦ ἤδη ἀπώλεσε τὴν ζωογόνον αὐτῆς δύναμιν. Διὸ παρὰ λαῶ τοσοῦτον πολεμικῶ καὶ μαχίμῳ οὐδέποτε ἡ μουσικὴ ἐδύνατο νὰ ἐξίχθῃ εἰς ὕψος γονίμου εὐφυσίας. Κωνσταντῖνος ὁ μέγας μεταθέσας τοῦ ῥωμαϊκοῦ κράτους τὴν ἔδραν εἰς Βυζάντιον καὶ βαπτισθεὶς τῷ 308 κατέστησε τὸν χριστιανισμὸν ἐπικρατοῦσαν θρησκείαν ἐν τῇ αὐτοκρατορίᾳ. Ἐν τοῖς χρόνοις τῆς περιόδου ταύτης, ἐπιδιδούσης μετὰ μεγίστου ἐνθουσιασμοῦ τῆς τοῦ Χριστοῦ διδασκαλίας καὶ αὐξανομένων τῶν πιστῶν Θεοδόσιος ὁ μέγας κατήργησε τῷ 392 πάσας τὰς ἐθνικὰς λατρείας, ὅπερ ἀφορμὴ ἐγένετο, ὅπως χριστιανοὶ βάρβαροὶ καταφθείρωσι μὲν καὶ κατεδαφίσωσι τοὺς λαμπροτάτους τῶν ναῶν, καταβλάψωσι δὲ καὶ ἀκρωτηριάσωσι πολλὰ καὶ ἄλλα τῆς ἀρχαιότητος ἀριστοτεχνήματα. Καὶ ἡ προμνημονευθεῖσα δ' ἐν Ἀλεξανδρείᾳ βιβλιοθήκη καὶ μετ' αὐτῆς ἅπας ὁ μετὰ κόπου πολλοῦ καὶ δαπάνης ἀμυθῆτου συλλεγεὶς θησαυρὸς ποικίλων γνώσεων παρεδόθησαν εἰς τὰς φλόγας, θύματα δεισδαίμονίας γενόμενα.¹ Ἐκ τῶν λειψάνων τῶν περὶ ἑλληνικῆς μουσικῆς συγγραψάντων ἐκπορίσας Ἀμβρόσιος ὁ Μεδιολάνων ἐπίσκοπος, πολλοῦ ἄξιος ἐν τοῖς ἐξηγούμενοις καὶ τεταραγμένοις τούτοις χρόνοις γενόμενος, τέσσαρας τρόπους, ὑπέθετο τὰς διατονικὰς ταύτας κλίμακας ὡς βάσεις τῶν ὑπ' αὐτοῦ εἰσαχθέντων ἐκκλησιαστικῶν

¹ Σ. Μ. Ἀφορμὴ τῇ πυρπολήσεως τῆς βιβλιοθήκης ταύτης ἐγένετο ὁ οὐ κατ' ἐπίγνωσιν χριστιανὸς καὶ δεισιδαίμων ἐπίσκοπος Ἀλεξανδρείας Θεόφιλος ὁ καὶ Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου διώκτης ἀμειλικτος. Τὰ λείψανα τῆς βιβλιοθήκης ταύτης ἐκάνθαν ἐπὶ Ἀμβροῦ, στρατηγοῦ τοῦ καλίφου Ὁμάρου, τῷ 640. Ἐπιθι τὰς ἐν σελ. 79 Σημ. 1 συγγραφὰς τοῦ Rietschl καὶ Parthey.

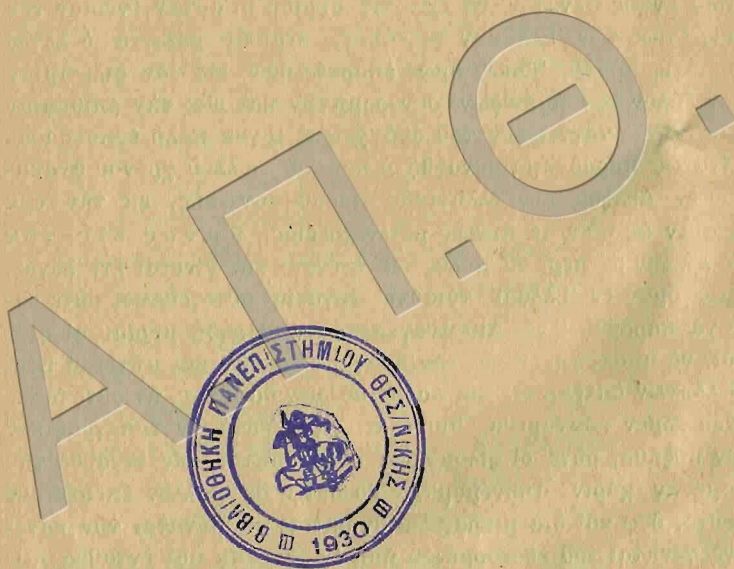
αισμάτων. Ὅτε δὲ καὶ οἱ ἔσχατοι ἀστέρες τῆς δοκίμου τῶν Ῥωμαίων φιλολογίας ἔδυσαν, **Βοήθειος**, ὁ καὶ ὡς φιλόλογος καὶ πολιτικὸς διακριθεὶς, ἔγραψε τὸν 5' μ. Χ. αἰῶνα ἐν λατινικῇ γλώσσῃ περὶ μουσικῆς ἔργον, ὃ διὰ τοῦτο σπουδαιότητος τυγχάνει ὄν, ὅτι ὁ συγγραφεὺς οὗτος ἀφορμὴν ἔδωκεν, ὅπως τὰ μέχρι τότε ὑπάρχοντα μουσικὰ τῶν Ἑλλήνων συγγράμματα, ἧς πολλαχῶς καὶ αὐτὸς ἐχρήσατο, ἐπισταμένως ἐρευνηθέντα ὠφέλειάν τινα ἐκπορίσωσιν εἰς τοὺς διψῶντας τῆς θαυμαστῶς ποτε ἐπιδρώσης καὶ συγκινοῦσης μουσικῆς τοῦ ἐνδόξου ἐκείνου λαοῦ.

Ἡ φήμῃ ὅμως περὶ τε τῆς δόξης καὶ λαμπρότητος τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος διεδίδετο ὁσημέραι καὶ ἐξηπλοῦτο ἐπὶ μᾶλλον ὥς δὲ μετὰ τὴν τῶν ἐθνῶν μετανάστασιν, οὕτω καὶ κατὰ τὴν ἐπὶ 15' αἰῶνος ἀρξαμένην τῶν τε τεχνῶν καὶ ἐπιστημῶν ἀναγέννησιν, ἐξεζητήσαν δι' ἐνθέρμου σπουδῆς καὶ ἐρεύνης τῶν ὑπολειφθέντων ἀρχαίων συγγραμμάτων καὶ μνημείων νὰ ἐπαγάγῃσιν οἱ ἐπαίοντες τὴν ἐνδοξὸν ἐκείνην τῆς Ἑλλάδος ἀκμὴν εἰς τὰ νεώτερα ἔθνη. Εἰ καὶ αἱ θεωρίαι τῶν Σχολαστικῶν τοῦ μέσου αἰῶνος περὶ μουσικῆς καὶ καθόλου πάσης παιδεύσεως ἐδράζονται πᾶσαι ἐπὶ συγγραφῶν Ἑλλήνων, ἡ σπουδὴ ὅμως, ὅπως ἐπανακτηθῇ τὸ ἀπολεσθὲν ἐκεῖνο ἰδεῶδες τῆς καλῆς ταύτης τέχνης, πρέπει νὰ ἐπιδιωχθῇ δι' ὅλης τῆς ἱστορίας τῆς μουσικῆς ἡμῶν μέχρι τῶν νεωτάτων χρόνων. Καὶ τὸν μὲν 1' αἰῶνα αἱ πρῶται ἐγένοντο ἀρμονικαὶ ἀπόπειραι ὑπὸ τοῦ HUCBALD περὶ τῶν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων παγίως ὠρισμένων συμφωνιῶν τῆς τετάρτης, πέμπτης καὶ ὀγδόης, τὸν δὲ 10' GUIDO ὁ ἐξ AREZZO ἰδίαν ἵδρυσεν κλίμακα (G a m m a), προσθεὶς εἰς τὸ μέγα τῶν Ἑλλήνων μουσικὸν σύστημα τὸν βαρὺν τόνον Γ'. Ἦν δὲ ὁ τόνος οὗτος γνωστὸς ἤδη Ἀριστείδῃ τῷ Κοϊντιλιανῷ· διότι οὗτος πλὴν τῶν προμνημονευθέντων πεντεκαίδεκα τόνων παραδίδωσι καὶ δέκατον ἕκτον, οὗ ὁ προσλαμβανόμενος ἓνα ὀλόκληρον τόνον ἦν ὑπὸ τὸν τῶν ὑποδωριῶν. Ἐν 15' αἰῶνι ἐξευρέθη ἐκ τοῦ σιμικίου τῶν Ἑλλήνων, οὗ αἱ χορ-

δαὶ ἀντὶ διὰ πλήκτρον ἐκρούοντο διὰ τοῦ κανόνοϛ, κεκο-
 σμημένου διὰ τῶν ἄκρων τῶν πτερῶν κοράκων, ἐξευρέθη,
 λέγομεν, τὸ Clavicymbalum ἢ Spinet, ὅπερ εἶνε
 ἡ βᾶσις τοῦ νῦν ἐν πολλῇ τῇ χρήσει Κλειδοκυμβά-
 λοϛ. Διὰ δὲ τῆς προθυμίας καὶ ἐπιμελείας τῶν μελοποιῶν
 τοῦ 15 αἰῶνος, ὅπως μετενεχθῇ τῶν ἀρχαίων ποιημάτων ὁ
 ῥυθμὸς καὶ εἰς τὴν νεωτέραν μουσικὴν, ἔλαβε μὲν τὴν σύστα-
 σιν δημιουργικὴν τις περὶ οδοϛ, ἥς τὰ ἔργα μᾶλλον
 ἀπλᾶ καὶ συμμέτρως ἐκπεπονημένα ἦσαν, εἰς φῶς δὲ προ-
 ῆλθεν ἡ τῶν χρόνων ἐκείνων χρωματικὴ, ἥτις ἐπιτηδεῖα
 οὔσα πρὸς θερμότερας καὶ παθητικώτερας ἐκφράσεις καὶ
 διαπλασθεῖσα, ὡς ἐλέγετο, κατὰ τὴν ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν, πα-
 ρηγκώνισε καὶ ὑπεσκέλισε τὴν ἐπὶ τὸ φλεγματικώτερον καὶ
 ψυχρότερον διερρυθμισμένην σεμνοτέραν διατομικὴν
 τῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς. Ἀγλαὸς δὲ τῶν ἐρευνῶν
 τούτων καρπὸς ὡς πρὸς τὴν οὐσίαν τῆς ἑλληνικῆς μουσικῆς
 ἦν, τελευτῶντος τοῦ αἰῶνος τούτου, ἡ τε μονωδία, ἐκ-
 φραστικώτερα καὶ ἐπιτηδαιοτέρα οὔσα πρὸς τὰς λέξεις τῆς
 ποιήσεως, καὶ τὸ μελόδραμα, ἐν ᾧ συνηνώθησαν αὐ-
 θις ποίησις, μουσικὴ καὶ ὄρχησις. Ἀναμνηνέσκομαι δ' ἐτι
 τὸν Gluck, ὅστις πολλῶν ἀγαθῶν αἷτιος γενόμενος ἐσπού-
 δασεν ἅμα, ὅπως ἐπαναγάγῃ εἰς τὴν τῶν ἀρχαίων ἐνδο-
 ξον περιοπὴν καὶ ἀκρίβειαν καὶ ὁλοκλήρως ἀνακαινίσῃ
 τὸ δρᾶμα, ἐκπεσόν ἐκ ἀνοούσιον μουσικοδιδασκάλων σο-
 φιστικὴν. Προσέτι δὲ καὶ ὁ ἑξοχος MENDELSSOHN προύθυ-
 μήθη, μελοποιήσας διὰ μεγαλοπρεποῦς μουσικῆς τὰ χο-
 ρικὰ τῶν ἑλληνικῶν τραγωδιῶν ἄσματα, νὰ ἀνακαλέσῃ
 αὐτὰ πάλιν ἐν τοῖς νεωτάτοις χρόνοις εἰς τὴν ζωὴν. Τε-
 λευτώντες προστίθεμεν, ὅτι καὶ τὸ ἀριστοτέχνημα τοῦ
Ῥιχάρδου Βάγνερ, ὅστις καὶ ὡς ποιητῆς καὶ ὡς μου-
 σουργὸς ἑξοχα διεκρίθη, «ἡ μουσικὴ», λέγω, «τοῦ μέλλον-
 τος», οὐδὲν ἐστὶν ἕτερον ἢ ἰδέα μόνον, ὅπως συμφώνως
 πρὸς τοὺς νῦν χρόνους καὶ τὸν χαρακτῆρα τοῦ ἡμετέρου
 ἔθνους ἀναζωογονηθῇ παρ' ἡμῖν ἐκεῖνο τὸ μεγαλοπρεπὲς
 ἐθνικὸν τῶν Ἑλλήνων δρᾶμα, ὅπερ καὶ πάσας τὰς καλὰς

καὶ ἐλευθερίους τέχνας ἐν ἑαυτῷ συννεοῖ καὶ ἀφιερωμένον
τυγχάνει ὃν εἰς ἅπαν τὸ ἔθνος.¹

¹ Σ. Μ. Ἐν τέλει τῆς διατριβῆς ταύτης ἐπισυνημμένον ἔχει ὁ
συγγραφεὺς Παράρτημα μελωδίων τῶν ἀρχαίων καὶ νεω-
τέρων Ἑλλήνων. Ἐπειδὴ ὅμως αἱ μὲν τῶν νεωτέρων μελωδίαί καὶ
οἱ χοροὶ γνωστοὶ τυγχάνουσι πᾶσιν ὄντες, ἡ δὲ εἰς τοὺς παλαιούς
μάλιστα ὕμνους πίστις ἀμφίβολος· διότι παντάπασι ἀνθαίρετός
ἐστὶν ἡ ὑπὸ τῶν Εὐρωπαίων μελοποιήσις αὐτῶν, ὡς καὶ ὁ συγγρα-
φεὺς τῆς παρούσης διατριβῆς ἐν σελ 78 καὶ 79 λέγει, εὐλογον ἐκρί-
ναμεν νὰ παραλείψωμεν ὅλως τὰ ἐν τῷ παραρτήματι ἔσματα. Διότι
οὐδεμίαν ὄντως δυνατόν νὰ ἔχη τις ἀκριβῆ δι' αὐτῶν ἔγνοιαν τῆς
παλαιᾶς ιδίως τῶν Ἑλλήνων μουσικῆς, περὶ ἧς μάλιστα ὁ λόγος
ἐν τῷ βιβλίῳ τούτῳ. Ὅπως ὅμως ἐπαρκέσωμεν εἰς τὴν φιλοτιμίαν
καθόλου τῶν ἀναγνώστῶν τοῦ ἀνὰ χεῖρας ἔργου πολὺ ἐσπουδάσα-
μεν, ἵνα ὡς παράρτημα συναφθῇ ὁ πρὸ οὐ πολλοῦ χρόνου ἀνακα-
λυφθεὶς ἐν Δελφοῖς μεθ' ἑλληνικῆς παρασημαντικῆς, εἰς τὴν τῶν
Εὐρωπαίων ὡς οἷόν τε πιστῶς μετενεχθείσης, ὕμνος εἰς τὸν
Ἀπόλλωνα, περὶ οὗ πολὺς καὶ ἐγένετο καὶ γίνεται ἔτι λόγος.
Ἀτυχῶς ὅμως ἐν Ἑλλάδι τοιαύτη ἐργασία οὔτε εὐωνος οὔτε εὐ-
κολος νὰ παραχθῇ εἶνε. Διὸ ἠναγκάσθημεν, ἐπειδὴ μυρία αἱ δυσ-
χέρειαι, νὰ ὑποκύψωμεν εἰς τὴν ἀνάγκην, εἰς ἣν καὶ αὐτοὶ οἱ Θεοὶ
τῶν Ἑλλήνων ἐπείθοντο, καὶ παραιτηθῶμεν δαπάνης, ἣν οὔτε ἡμεῖς
νὰ ὑποστῶμεν ἠδυνάμεθα, διότι τὸ ἔργον κατὰ ἐν τυπογραφικὸν
ἔνταθρον πύξινθη, οὔτε οἱ φιλόμουσοι συνδρομυταί, οἷς ἐνταῦθα τὴν
ὀφειλομένην χάριν ἀπονέμομεν. Τοσοῦτω δὲ μᾶλλον ἐπείσθημεν
εἰς τοῦτο, ὅση καὶ διὰ μικρᾶς δαπάνης πᾶς τις δύναται νῦν κάτο-
χος νὰ γένηται τοῦ ἐκδεδομένου ἤδη ἐν Εὐρώπῃ καὶ ἐνταῦθα πω-
λουμένου πολυτιμοτάτου τούτου κειμηλίου τῆς τῶν Ἑλλήνων μου-
σικῆς.

АН 20311

В.В. Е.В. 13884

А.П.О.

0010109698

Α.Π.Θ.

ΚΕ
ΒΙΒΛ

Δ.Π
Α.